

Letnik VI. DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI 1925, št. 10.

Krištof Dimač.

Spisal Jack London. — Iz angleščine prevel France Magajna.

11. Stavbišče za mesto Trarara.

Dimač in Čok sta šla vsak svojo pot, pa sta se srečala na vogalu, kjer je stala gostilna pri »Losjem rogu«. Prvem se je obraz svetil od dobre volje. Korakal je gibčno. Čok pa jo je mahal počasi in neodločno.

»Kam?« ga je veselo vprašal Dimač.

»Zlomek naj me vzame, če vem. Rad bi pa vedel. Prav nič ne vem, kam bi se okrenil. Dve uri sem kvartal, pa me je tak dolg čas gnjavil, da je bilo joj. Pa se ni hotelo in se ni hotelo pripetiti kaj razburljivega. Nato sva s Skiffom Mitchellom igrala za pijačo. Zdaj pa tod okoli postavam in gledam, kje bi naletel na kak pasji boj, na kak prepir ali kaj sličnega.«

»Jaz imam nekaj boljšega na piki,« je odgovoril Dimač. »Zato sem te tudi iskal. Saj greš z mano, kajne?«

»Zdaj?«

»Seveda.«

»Kam?«

»Na ono stran reke. Obiskala bova starega Dwighta Sandersona.«

»Še nikdar nisem slišal o njem,« je odvrnil Čok. »Sploh še nisem čul, da bi kdo živel na oni strani reke. Čemu pa tiči tamkaj? Kaj je ob pamet?«

»Nekaj prodaja.«

»Pse? Zlato jamo? Tobak? Gumijeve škornje?«

Dimač je na vsako vprašanje odkimal. »Z menoj pojdi, pa boš zvedel. Bom namreč kupil tisto stvar. Ako te veseli, lahko tudi ti pristopiš s polovico glavnice.«

»Pa Bog ne daj, da bi spet kupoval jajca!« je zaklical Čok vznemirjeno. Namrgodil se je, kakor bi ga bilo strah, pa sta ga bila sam dovtip in zbadljivost.

»Z menoj pojdi, pravim. Spotoma, ko bova šla čez led, boš pa lahko ugibal, kaj bova kupila. Stavim, da v desetih ugibih ne boš zadel.«

Na koncu ulice sta krenila navzdol po visokem in strmem bregu, dokler nista dospela do zamrzlega Yukona. Reka je bila na tistem mestu tri četrti milje široka. Nasprotni breg je bil zložen iz golih, več sto čevljev visokih pečin, ki so se navpično spuščale v strugo. Proti tem pečinam je vodila med grmadami strtih ledenih škrlí stezica, ki je kazala, da le malokdo hodi po njej. Čok jo je polagoma kresal Dimaču za petami in ugibal, kaj bi moglo biti tisto, kar prodaja Dwight Sanderson.

»Severni jelen? Bakren rudnik ali opekarna? To je en ugib. Medvedje kože ali kakršnekoli kože? Loterijske srečke? Krompirjev nasad?«

»Vedno bliže prihajaš,« ga je izpodbujal Dimač. »Le naprej! Nekaj boljšega bo.«

»Dva krompirjeva nasada? Sirarna? Svet, kjer bi rezali šoto?«

»Saj ne ugibaš slabo, Čok. Še tisoč milj nisi stran.«

»Kamolom?«

»To je prav tako blizu kakor svet za šoto ali krompirjev nasad.«

»Čakaj, bom pomislil. Še en ugib imam.« Preteklo je deset molčečih minut. »Veš, Dimač, kar pustiva ta poslednji ugib. Če je tista reč, ki jo kupuješ, podobna

kamnolomu, svetu s šoto in krompirjevemu nasadu, odjenjam. Denarja pa ne vtaknem v to kupčijo, dokler si ne ogledam in otipam, kaj kupuješ. No, kaj je tisto?»

»Potrpi še nekoliko, pa ti bo vse očito. Bodi tako prijazen, obrni svoje ljubeznive oči tja gori. Vidiš dim, ki se kadí iz tiste kočice? Tam živi stari Dwight Sanderson. On je lastnik stavbišča za novo mesto.«

»In kaj ima še?»

»Nič drugega,« se je smejal Dimač. »Pač, revmatizem ima tudi. Pravijo, da ga zelo trpinči.«

»Za Boga!« je zaklical Čok in s tako silo pograbil tovariša za ramo, da se je ustavil na mestu. »Vendar ne boš rekel, da kupuješ stavbišče nad tem prepadom?»

»To je bil tvoj deseti ugib. Pogodil si ga. Zdaj pa le pojdiva!«

»Čakaj no malo,« je prosil Čok. »Samo ozri se! Kamor pogledaš, rob in glob, krš in kamen. Kje neki bo stalo tisto mesto?»

»Ne vem.«

»Potemtakem stavbišča ne misliš kupiti za gradnjo mesta?»

»Ampak Dwight Sanderson ga prodaja za mesto,« mu je pojasnjeval Dimač in se nasmihal. »Pojdiva. Preplezati morava tole drčo.«

Drča je bila strma, prava Jakobova lestvica. Po njej se je križem kražem vila ozka stezica. Čok je ves čas vzdihoval in tožil nad ostrimi skalami in vrtoglavimi prepadi.

»Stavbišče, pa na takem kraju! Še toliko ni ravnega, da bi razprostrl poštno znamko. Pa na tej strani reke! Vsa plovba gre ob onem bregu. Samo ozri se na Dawson. Še za štiridesettisoč prebivavcev ima dovolj prostora. Dimač, ti si mesojedec. To vem. Vem tudi, da ne kupuješ tega salamenskega kraja za stavbišče. Torej zakaj ga za božjo voljo kupuješ?»

»Da ga bom potem spet prodal, ne?»

»Ampak drugi ljudje niso taki tepci kakor sta ti in stari Sanderson.«

»So pa morebiti drugačni. Vidiš, kupil bom to stavbišče. Potem ga bom razdelil v majhne delčke in te bom končno razprodal razumnim ljudem, ki živijo v Dawsonu.«

»Hm! Ves Dawson se nama še vedno krohota radi tistih vražjih jajec. Ti bi pa rad videl, da bi se nama še bolj krohotali, kajne?»

»Kakopak.«

»Takšen krohot je morda zdrav, ampak nazarsko drag je tudi. Takrat sem ti zvesto pomagal, da sva jih spravila v smeh, toda tisti smeh me je stal skoro devet tisoč dolarjev.«

»Dobro. Saj te nihče ne sili, da se oprimeš tudi te stvari. Dobiček bom spraval jaz, toda pomagati mi boš moral vkljub temu.«

»O, pomagal ti pa bom! Pa naj se še malo krohočejo na moj rovaš. Povem ti pa, da se iz moje vrečice ne bo usulo niti za unčo prahu. Koliko pa zahteva Sanderson? Par sto?»

»Desettisoč. Pa se nadejam, da bom dobil za pettisoč.«

»Oh, zakaj nisem pridigar!« je vzdihnil Čok.

»Čemu pa?»

»Da bi ti mogel natrobiti v uho tisto genljivo pridigo, ki ti je gotovo znana: 'Bedak in njegov denar'.« —

»Noter,« je osorno zarenčal Dwight Sanderson, ko sta potrkala na vrata njegove kočice. Čepel je pri kamnitem ognjišču in drobil kavo, ki jo je imel zavito v vrečevini.

»Kaj bi rada?« je hripavo vprašal in stresel zdrobljeno kavo v lonec vrele vode, ki je stal na žerjavici.

»Prišla sva zaradi kupčije,« je odvrnil Dimač. »Pravijo, da imaš na prodaj stavbišče za mesto. Koliko zahtevaš zanj?»

»Desettisoč dolarjev. In zdaj, ko sta slišala, se lahko zasmajeta na ves glas. Potem se pa poberita! Tamle so vrata! Zbogom!«

»Zakaj bi se neki smejala? Je na svetu mnogo šaljivejših stvari kakor plezanje na to Vašo pečino. Rad bi Vaše stavbišče kupil.«

»Bi? Ali res? No, me veseli, da slišim pametno besedo.« Sanderson se je približal, se usedel nasproti gostoma in položil roke na mizo. Oči so mu neprestano uhajale k lončku, v katerem se je kuhala kava. »Ceno sem Vama že povedal in ni me sram, ponoviti jo še enkrat. Desettisoč dolarjev. Ali se smeja ali pa kupita. Meni je čisto vseeno.«

Da pokaže svoje brezbrizje, je s svojimi oteklimi členki začel bobnati po mizi in se zagledal v lonček s kavo. Minuto kasneje je začel enolično brenčati: »Trarara, trararom, trarara, trararom.«

»Poslušaj me, Sanderson,« je rekel Dimač. »Stavbišče ni vredno deset tisočakov. Če bi bilo vredno toliko, bi bilo prav tako lahko vredno stotisoč. In stotisoč ni vredno, to dobro veš. In ker ni vredno stotisoč, tudi ni vredno deset centov.«

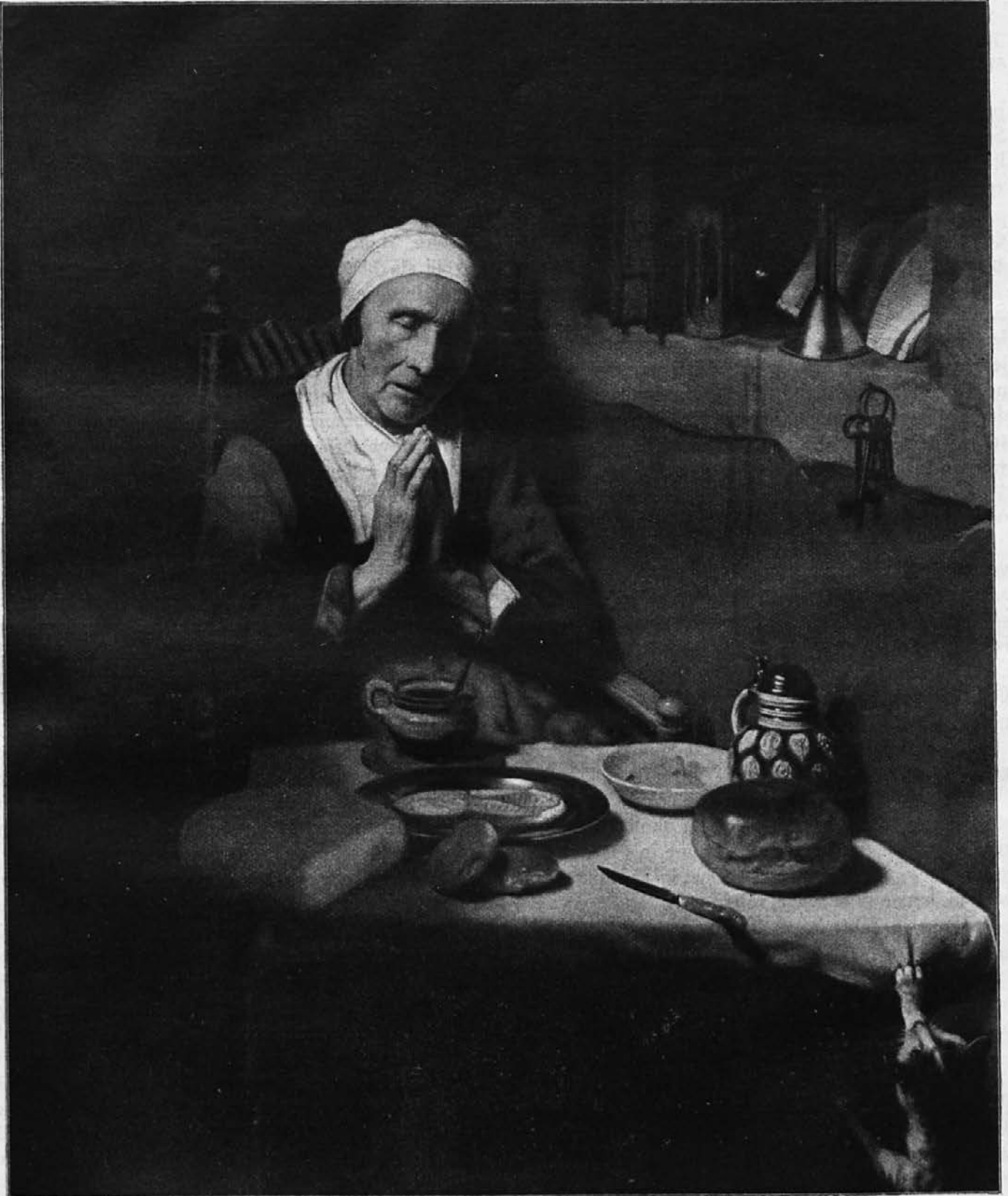
»Trarara, trararom,« je Sanderson enakomerno brenčal in bobnal po mizi, dokler kava ni začela prekipevati. Odstavil jo je in vlil vanjo pol čaše mrzle vode, da se ustane. »Koliko pa dasta?« je vprašal, ko je zopet sedel na svoje mesto.

»Pettisoč!«

Čok je zaječal.

Nastala je tišina, ki jo je motilo le Sandersonovo brenčanje in bobnanje.

»Misliš, da sem bedak,« je končno rekel starec. »Praviš, če ni vredno stotisoč, tudi ni vredno deset centov. In vendar mi ponujaš pet tisočakov. Torej je lahko vredno stotisoč.«

Nikolaj Maes.

Molitev pred jedjo.

Dimač se je razjaril. »Še dvajset centov ne boš dobil zanj. Boš tako dolgo čakal, da boš splesnel in segnil.«

»Od tebe jih bom dobil.«

»Ne, ne boš jih.«

»No, bom pa čakal, splesnel in segnil,« je hladno rekel Sanderson, češ, sedaj je pa konec besedi.

Za svoja gosta se ni več brigal. Začel si je pripravljati kosilo, kakor da bi bil čisto sam v koči. Segrel si je pri ognju pisiker fižola in si oprazil nekoliko okvašenega kruha. Sedel je za mizo in mirno začel jesti.

»Prisrčna hvala,« je zamrmral Čok, kakor da bi ga bil starec vabil k jedi, »prav nič nisva lačna. Saj sva kosila, preden sva odšla sem gori.«

»Pokaži mi svoje listine,« je končno rekel Dimač. Sanderson je nekaj časa brskal pod vzglavjem svojega ležišča in privlekel na dan šop dokumentov. »Vse je prav in pristno,« je rekel. »Tisti papir z velikimi pečati so mi poslali iz Ottawe. Ampak nikar ne misli, da mi je ta dokument podelila deželna uprava. Kaj še! Narodna kanadska vlada sama mi je potrdila pravico do tega stavbišča.«

»Koliko deležev si odprodal v teh dveh letih, odkar je stavbišče tvoja last?« ga je vprašal Čok.

»Kaj te pa briga?« mu je Sanderson kislo odvrnil. »Ni ga zakona, ki bi človeku branil živeti samemu na celem stavbišču, ako ga je želja.«

»Pettisoč bi ti dal,« je rekel Dimač. Sanderson je odkimal.

»Ne vem, kateri od vaju je večji norec,« je tarnal Čok. »Dimač, stopi z menoj pred hišo, samo za trenutek! Rad bi ti nekaj povedal na uho.«

Z nejevoljo se je Dimač podal tovariševemu prigovarjanju.

»Ali ti še ni šinilo v glavo,« je rekel Čok, ko sta stala v snegu pred vrati, »da so tu okoli, kamor oko seže, same ničvredne pečine, strmine in drče, ki niso vredne ficka, ki niso žive duše last in jih lahko dobiš zastonj, kadar te je blaga volja.«

»Pa niso dobre za moje nakane.«

»Zakaj ne?«

»Koliko milj prav takega sveta je tu okoli, kajne, jaz pa po sili kupujem baš Sandersonov kos. Ali ni to čudež?«

»Skoro bi rekel,« je pritrdil Čok.

»In baš to je moj namen,« je rekel Dimač zmagoslavno. »Kakor se čudiš ti, tako se bodo čudili tudi drugi. In kadar se bodo načudili, bodo pridirjali k meni. Ne boj se, dobro poznam neko stvar, ki ji pravijo dušeslovje. Poslušaj me, Čok. Iztresel bom nad Dawsonom tako vrečo popra, da bo izkihal iz sebe ves smeh radi tistih jajec, ki mu je še ostal. Molči in pojdi z menoj!«

»Oha!« ju je pozdravil Sanderson, ko sta stopila čez prag. »Mislim sem, da vaju ne bom več videl.«

»Koliko je tvoja zadnja cena?« je vprašal Dimač.

»Dvajsetisoč dolarjev.«

»Deset ti jih dam.«

»Velja. Prodano. V začetku sem hotel prav toliko. Kdaj mi boš odvagal prah?«

»Jutri v Severozapadni banki. Zahtevam pa še dvoje za teh desetisoč. Prvič, da takoj, ko prejmeš denar, odideš iz tega kraja v Forty Mile in ostaneš tamkaj do spomladi.«

»Če ni drugega... Kaj pa še?«

»V banki ti bom očitno izplačal petindvajsetisoč, pa mi boš petnajstisoč vrnil na skrivaj.«

»Velja tudi to,« je rekel Sanderson in se obrnil k Čoku. »Ljudje so rekli, da sem norec, ker sem si osvojil stavbišče za mesto in se tukaj naselil. Pa sem vendarle desetisočdolarski norec, kajneda?«

»Klondike je poln norcev,« je godrnjal Čok. »In kadar je nekje polno norcev, mora biti nekdo med njimi srečen, pravim.«

Naslednje jutro se je izvršil zakoniti prepis Dwight Sandersonove posesti, »ki naj bo odslej nazivana stavbišče za mesto Trarara,« kakor jo je Dimač krstil v kupni pogodbi. V Severozapadni banki je blagajničar odtehtal za petindvajsetisoč dolarjev zlatega prahu in ga izročil Sandersonu. Pri tem se je nabralo šest ali sedem priložnostnih gledavcev, ki so si zapomnili vsoto in prejemnika.

V naselbinah zlatoiskavcev so vsi ljudje sumnjivi. Če kdo kaj nenavadnega počne, sumi staro in mlado, da je morda odkril zlato žilo. Tudi če se kdo odpravlja nad lose ali če odide zvečer iz mesta opazovat severni sij, vsi sumijo, da jih hoče prevariti. In ko je počil glas, da je taka odlična osebnost, kakor je bil Dimač, kupila od Dwighta Sandersona za petindvajset tisočakov posest, ki dejanski ni bila vredna ficka, je Dawson hotel vedeti, čemu. Kaj je imel stari Dwight Sanderson, ki je stradal sredi svojega skalovja, kar bi bilo vredno petindvajsetisoč dolarjev? Nihče ni znal odgovoriti na to vprašanje in Dawson je mrzlično pretresaval Dimačevo nedoumno početje.

Popoldne je bilo že povsod znano, da je štiri-deset ali petdeset mož opremilo svoje sani s potrebščinami in jih začasno shranilo v gostilnah ob glavni ulici. Kjerkoli se je Dimač prikazal, povsod ga je skrivaj motrilo nekoliko oči. Vsi so zadevo smatrali za resno, kajti nihče izmed njegovih številnih znancev se ga ni drznil vprašati, iz kakega nagiba je kupil Sandersonovo posest. Pa ga tudi ni bilo človeka, ki bi se ga bil drznil podražiti z jajčno kupčijo. Tudi Čoka so zasledovali in motrili. Vsakdo mu je izkazoval spoštovanje in prijateljstvo.

»Tako se mi zdi, kakor da bi bil koga ubil ali pa da bi imel črne koze,« je potožil Čok Dimaču, ko sta se srečala pred »Losjim rogom«. »Vsakdo me s strahom ogleduje in če koga ogovorim, ga spravim v zadrego. Poglej na primer tegale Vilkota Slanovca.

V tla zija, a stavim, da bi vse na svetu dal za to, da bi naju mogel opazovati. Človek bi po njegovem vedenju sodil, da niti ne ve, ali naju zemlja nosi ali ne. Stavim dva kozarčka, če zdaj izgineva za vogal, kakor da se nama kam mudi, pa se za drugim vogalom obrneva, bova trčila vanj, ki jo bo rezal, kakor da mu je zlodej za petami.«

Poskusila sta to prevaro in kakor hitro sta se skrila za drugi vogal in jo ubrala nazaj, sta zadela na Vilkota Slanovca, ki jo je z velikimi koraki kresal po njenih sledih.

»Dober dan, Vilko,« ga je pozdravil Dimač. »Kam pa tako naglo?«

»Oh, postopam,« je odvrnil Slanovec, »postopam. Lepo vreme, kaj?«

»Hm!« je rekel Čok porogljivo. »Če takole postopaš, kako greš pa takrat, kadar kam hitiš?«

Ko je Čok tisti večer krmil pse, se je jasno zavedal, da ga iz goste teme opazuje najmanj deset parov oči. In ko je pse privezal, namesto da bi jim dal pojati se okoli koč, si je bil svest, da si bo Dawson zopet belil glavo.

Po svojem skrbno sestavljenem načrtu je Dimač večerjal v mestu, potem se je pa vdal zabavi. Kjerkoli se je prikazal, povsod je bil središče pozornosti. Za nalašč je hodil od gostilne do gostilne. Pivnice, kamor je tisti večer stopil, so bile čez nekaj minut po njegovem prihodu nabito polne, pa so se prav tako hitro praznile, kadar je odšel. Če si je pri zaspami roletni mizi kupil stebriček okroglih igralnih koščic, je bila čez pet minut že cela kopa igravcev okoli njega. Nekoliko se je tudi maščeval nad Lucilo Arral. Šel je v gledališče in baš tedaj, ko je prišla na oder pet, je vstal in odšel. V treh minutah sta dve tretjini občinstva zapustili gledališče.

Ob eni uri zjutraj je odkorakal po nenavadno obljudeni glavni ulici in jo zavil navzgor proti svoji koči. Ko je sredi klanca malo postal, je zaslišal za seboj škripanje snega pod mokasini.

Celo uro je v koči vladala tema. Nato je Dimač prižgal svečo. Počakala sta, kolikor je treba, da se človek obleče, in sta zatem odprla vrata ter začela zapregati pse. Tedaj je sveča v koči jasneje vzplamnela in blede njen soj je legel nanja in na pse. Nedaleč se oglasi pritajen žvižg. Odgovoril mu je drugi žvižg pod hribom.

»Poslušaj jih,« se je Dimač zasmel. »Zalotili so naju in javljajo v mesto. Stavim, da se je v tem hipu izkobacalo izpod odej štirideset mož, ki že lezejo v hlače.«

Čok je hihital. »No, če niso ti ljudje bedaki,« je rekel. »Ves svet je poln norcev, ki komaj čakajo, da se najde kdo, ki bi jim na lep način izvabil denar. Veš, preden odideva doli po griču, ti naznanjam, da pristopim k temu podjetju s polovico glavnice, ako te je še volja.«

Sani sta nalahko naložila s spalno opremo in hrano. Majhen zavitek jeklene vrvi je komaj vidno gledal izpod vreče z živili, železni drog pa je ležal napol skrit po dolgem na podnici.

Čok je z orokavičeno roko pobožal jekleno vrv in se z ljubeznijo doteknil železnega droga. »Hm!« je zašepetal. »Meni bi tudi šinile v glavo modre misli, če bi videl, da kdo pozno ponoči vlačí tole orodje na saneh.«

Molče in previdno sta vodila pse navzdol po griču. Ko sta dospela na ravno, sta krenila na glavno ulico, odondod pa sta krenila proti žagi, torej v smer, ki je peljala naravnost proč od najživahnejšega dela mesta. Tu sta poti posvečala še več skrbi. Sicer nista videla žive duše, in vendar, ko sta spremenila smer, se je iz teme, motno razsvetljene od zvezdnega soja, zaslišal žvižg. Z živahno naglico sta gonila pse mimo žage in bolnišnice in tako potovala še četrta milje daleč. Nato sta pa obrnila in se vračala po isti poti nazaj. Komaj sta prešla sto vatlov, sta malone trčila ob petorico mož, ki so jo mahali s hitrostjo pasjega teka. Vsi so bili upognjeni pod težo nahrbtnikov. Eden izmed njih je ustavil vodilnega psa Dimačeve vprege. Njegovi tovariši so se začeli gnesti okoli Dimača in Čoka.

»Si srečal spotoma sani?« je vprašal prvi.

»Nak,« je Dimač odvrnil. »Kaj si ti, Vilko?«

»Na, pri zlomku!« je z odkritim presenečenjem vzkliknil Vilko Slanovec. »Če to ni Dimač!«

»Kaj pa počenjaš zunaj ob tako pozni uri?« je vprašal Dimač. »Postopaš, a?«

Preden je Vilko mogel odgovoriti, sta pritekla še dva moža in se pridružila skupini. Takoj za njima jih je dospelo še več. Škripanje snega pa je naznanjalo, da jih bo takoj prišla cela kopa.

»Kdo so ti tvoji prijatelji?« je poizvedoval Dimač. »In kam ste namenjeni?«

Slanovec ni odgovarjal, ampak prižigal je pipo. Ker je bil od teka ves zasopel, ni mogel napraviti nobenega potegljaja. Seveda je bila pipa gola preteveza, da je mogel prižgati užigalico. Ob njenem svitu je Dimač opazil, kako so bile oči vseh uprte v zvitek vrvi in v železni drog. Tedaj je užigalica potuhnila.

»Nekaj smo slišali zvoniti, samo tako zvoniti,« je začel žvečiti Slanovec, kakor da ve nekaj sila skrivnostnega.

»Nama pa že lahko zaupaš,« ga je nagovarjal Dimač.

Nekdo v ozadju je porogljivo zarenčal.

»Kam si pa namenjen ti?« ga je vprašal Slanovec.

»Kdo pa ste vi, kar vas je tukaj?« je vprašal Dimač. »Odbor za javno varnost?«

»Oh, samo zanima nas,« je rekel Slanovec.

»Pri bogovih, da nas res zanima,« se je nekdo oglašil iz teme.

»Pravim,« se je vteknil vmes Čok, »kdo med vami se čuti najbolj prismojenega?«

Vsi so se prisiljeno zasmjeli.

»Pojdi, Čok, greva,« je dejal Dimač in pognal pse.

Tolpa se je za njimi razvrstila v gosji red in šla za njima v sled.

»Pravim,« se je norčeval Čok, »niste morda zgrešili poti? Ko smo se srečali, ste nekam hiteli, zdaj se pa vračate in niste bili nikjer. Pa menda niste izgubili voznega reda?«

»Pojdi k vragu,« je zarenčal Slanovec. »Gremo, kamor hočemo, in se vračamo, kadar nas veseli. Ni mamoznih redov.«

Sani, pred katerimi je stopal Dimač in za katerimi je pri vodilni ročici korakal Čok, so zapeljale na glavno ulico, spremljane od več desetoric mož, ki je vsak nosil težak nahrbtnik. Ura je bila tri zjutraj in le poslednji ponočnjaki so videli to procesijo in so drugi dan o njej pravili po Dawsonu.

Pol ure kasneje sta dospela do kočice in pse izpregla. Ostala družba je stala in stanovitno čakala.

»Lahko noč, fantje,« je zaklical Dimač, ko je zaprl vrata.

Čez pet minut je v koči ugasnila luč. Pa še preden je preteklo pol ure, so se vrata natihoma odprla. Čez prag sta stopila Dimač in Čok ter oprezno začela naprezati pse.

»Pozdravljen, Dimač!« se je oglasil iz teme Slanovec in pristopil tako blizu, da je bilo moči razločevati obrise njegove postave.

»Vidim, da se te ne moreva otresti, Vilko,« je dobrovoljno dejal Dimač. »Kje so pa tvoji prijatelji?«

»Odšli so pit. Postavili so me, naj na vaju pazim, kar bom tudi storil. Ti, Dimač, kaj pa imata na piki? Otresel se nas ne boš in najpametneje bo, če nam poveš. Saj smo prijatelji, to veš.«

»Včasih se zgodi, da človek niti svojim najboljšim prijateljem tega ne more zaupati, včasih je pa spet narobe. Zadeva, ki jo imava s tovarišem v mislih, je taka, da je ne moreva razodeti nikomur. Veš, kar spat pojdi, bo najbolje. Lahko noč!«

»Ne bo nič z 'lahko nočjo', Dimač! Ti nas še ne poznaš. Smo kakor klôpi.«

Dimač je vzdihnil. »Če že hočeš uganjati trmo, jo pa uganjaj. Pojdi, Čok! Nimava časa, da bi se obirala.«

Ko so psi potegnili, je Slanovec ostro zažvižgal in jo ubral v sled za sanmi. Izpod griča in iz ravnine so se takoj oglasili žvižgi stražnikov. Čok je stopal ob vodilni ročici. Dimač in Slanovec sta pa korakala drug ob drugem.

»Poslušaj, Vilko,« je rekel Dimač. »Nekaj bi ti ponudil. Sprejmeva te, ako hočeš, ampak samo tebe.«

Slanovec se ni nič pomišljal. »Kaj pa drugi? Ne! Vsi ali pa nihče!«

»Boš pa nihče,« je rekel Dimač, hipoma pograbil Slanovca ter ga treščil v mehki, globoki sneg ob gazi.

V istem hipu je Čok pognal pse in krenil z vprego proti jugu po gazi, ki je vodila med kočami, raztrešenimi po valovitih strminah v ozadju Dawsona.

Dimač in Slanovec sta se tesno oklenjena premetavala in kobacala po snegu. Dimač se je sicer štel med fante od fare, pa je vendar čutil Slanovecovo premoč, ki ga je nadkriljevala s petdesetimi funti čvrstih, utrjenih mišic. Zopet in zopet je spravil Dimača na hrbet. Ta je pa vselej mirno obležal in počival. Kadar pa je Slanovec poskušal vstati in se ga otresti, se ga je Dimač oklenil kakor s kleščami, in borba se je začela znova.

»Presneto si grčav,« je priznal Slanovec, ko je po desetih minutah borbe mirno obležal na Dimačevih prsih. »Pa te vendar vsakikrat potlačim.«

»Jaz te pa vsakikrat zadržim,« je odgovoril Dimač in sopihal. »Drugega tudi ne maram. Kaj misliš, kam neki dirja Čok v tem času?«

Slanovec se je s silovitim naporom poskušal osvoboditi, pa se mu ni posrečilo. Dimač ga je nenadoma pograbil za gleženj in Slanovec je lopnil v sneg, kakor je bil dolg in širok. V dolini so se oglasili vprašujoči žvižgi. Slanovec pa se je usedel in tudi zažvižgal. Dimač ga je takrat prevrnil vznak, mu sedel na prsi, tako da mu je s koleno tiščal lakti k tlom, z rokami pa ramena. Tako so ju našli prihitevši Slanovecovi prijatelji. Dimač se je zasmel in se skopal pokonci.

»Lahko noč, fantje,« je rekel in se napotil navzdol po griču. Šestdeset neugnano trdovratnih mož je molče korakalo za njim. Za žago in bolnišnico je krenil proti severu in ubral gaz, ki je vodila mimo navpičnih pečin ob vznožju gore Losje rebri. Obšel je kroginkrog indijansko vas ter nadaljeval svojo pot do ustja Losjega potoka, nakar se je obrnil proti svojim zvestim sledivcem.

»Utrujate me,« je rekel z dobro hlinjeno jezo.

»Upam, da se ti ne vsiljujemo,« je Slanovec vljudno zamrmral.

»Oh ne, nikakor ne,« je Dimač zagodrnjal s še boljše hlinjenim srdom nego prej in krenil mimo njih proti Dawsonu. Dvakrat je poskušal prekoračiti reko na krajih, kjer ni bilo uglasjenih gazi preko nagrmdenega ledu, a vsakikrat se je premislil in se vrnil na dawsonsko obrežje. Možakarji so mu vztrajno sledili. Nato je šel naravnost po glavni ulici, prekoračil reko Klondike, kakor da bi hotel v mesto Klondike, pa se je zopet vrnil proti Dawsonu. Ob osmih, ko se je začelo svetlikati, je zapeljal trudni trop v Slavovičevo gostilno, kjer so bile mize že pogrnjene za zajtrk.

»Lahko noč, tovariši,« je rekel, ko je plačal svoj račun.

In ko se je začel vzpenjati po strmem klancu na grič, jim je še enkrat voščil lahko noč. Sicer mu niso sledili, ker je bil že svetel dan, pač pa so ga opazovali, dokler ni došel do svoje kočice.

Dimač je dve uri postaval po mestu, pa je bil neprestano pod bdečim nadzorstvom. Čok s pasjo vprego in sanmi je pa izginil kakor kafra. Dospeli so potniki od gornjega toka reke Yukona, od Bonanze, Eldorada in od Klondika, ampak nihče ga ni srečal. Dimač je ostal sam. Jasno je bilo seveda, da bo prej ali slej poskušal stopiti s svojim tovarišem v stik in zaradi tega so se oči vseh pozorno upirale vanj. Drugi večer ni zapustil koč. Svetiljko je ugasnil ob deveti uri, budilnico je pa nastavil, da je zvonila ob dveh popolnoči. Straža je gotovo slišala drdranje budilnice, kajti ko je Dimač pol ure kesneje odprl duri, je našel pred kočo družbo, ki ni štela šestdeset, nego najmanj tristo mož. Ob svitu severnega sija, je odkorakal v tako številnem spremstvu navzdol proti mestu in jo zavil naravnost k »Losjemu rogu«. Komaj je vstopil, je že bila gostilna nabito polna čemernih in godrnjajočih gostov, ki so pili in dolge štiri ure motrili Dimača, ki je kvartal s svojim prijateljem Breckom. Kmalu po šesti uri zjutraj je Dimač vstal od mize. Obraz mu je bil mračen in srdit. Ko je stopal proti izhodu iz pivnice, ni hotel nikogar ne poznati ne videti. Zapustivši »Losji rog«, se je nameril po glavni ulici, za njim pa je v nerednih vrstah koračilo tristo mož in prepevalo: »Seno-slama! seno-slama! Hep! Hep! Hep!«

»Lahko noč, tovariši,« je grenko rekel, ko je došel do brežnega roba, kjer je steza krenila navzdol. »Zajtrkovat grem, potem pa spat.«

Vseh tristo je izjavilo, da pojdejo z njim, in so mu sledili navzdol do reke in čez led naravnost proti Sandersonovi koči. Ob sedmih zjutraj se je Dimač s svojo kohorto vzpenjal po vijugasti stezi preko drče. Dospевši na vrh so opazili, da se iz dimnika vije dim, dočim je skozi okno iz pergamentnega papirja padala medla svetloba sveče. Čok je odprl vrata.

»Pozdravljen, Dimač! Zajtrk je že na mizi. Kar sezi po njem. Kdo so pa vsi ti prijatelji?«

Dimač se je na pragu obrnil. »Lahko noč, tovariši. Upam, da vam je ta jutranji izlet ugajal.«

»Trenutek, Dimač,« je zaklical Vilko Slanovec. V njegovem glasu se je razodevalo razočaranje. »Rad bi te nekaj vprašal.«

»Kar sproži,« je dobrohotno rekel Dimač.

»Povej mi, zakaj si plačal staremu Sandersonu petindvajset tisočakov? Ali boš povedal?«

»Vilko, ti me mučiš,« je rekel Dimač. »Pa naj bo. Izbral sem si ta kraj za svoje letno bivališče. Mirno in tiho je tukaj in me mika, da bi se takoj nastanil. Žal, da ti in tvoji prijatelji poskušate mir in tišino tega kraja uničiti. Brez miru in tišine je pa letovišče na deželi brez vrednosti.«

»Že prav, ampak na moje vprašanje še nisi odgovoril,« je rekel Vilko Slanovec.

»In tudi ne bom, dragi moj Vilko. To je čisto osebna zadeva in se tiče samo mene in starega Dwighta Sandersona. Bi rad vedel še kaj drugega?«

»Kaj pa tisti železni drog in jeklena vrv, ki si ju oni večer imel na saneh?«

»Tisto pa naj ti bo deveta briga. Sicer pa nimam nič proti temu, če ti Čok pove.«

»Kajpada,« je Čok hitro in željno posegel vmes. Že je odprl usta, pa se je premislil in se obrnil k Dimaču. »Strogo zaupno, med nama rečeno, nobenega zlomka nič ne briga, kaj imava na saneh. Stopi noter. Vsa slast bo iz kave izkipela.«

Vrata so se zaprla in družba tristoterih se je začela mrmraje deliti v manjše skupine.

»Pravim, Slanovec,« je nekdo rekel, »mislil sem, da nas boš zares nekam pripeljal.«

»Še malo ne!« je robato odvrnil Slanovec. »Trdil sem le, da nas bo pripeljal Dimač.«

»In zdaj smo tam.«

»Vi veste o tej stvari, kolikor jaz. Vsi pa vemo, da ima Dimač nekje nekaj osoljenega. Čemu naj bi bil sicer plačal staremu Sandersonu petindvajset tisoč? Gotovo ne za stavbišče.«

Splošno pritrdjevanje je odobrilo Slanovčevo mdrovanje.

»Kaj pa zdaj?« je nekdo čemerno vprašal.

»Jaz grem zajtrkovat,« je veselo izjavil Korle Burja. »To pot si nas zapeljal v zagato, Vilko.«

Ob pol devetih, ko se je že povsem zdanilo, je Čok previdno odprl vrata. »Zlomka,« je vzkliknil. »Nazaj v Dawson so jo pobrisali. Mislil sem, da se bodo kar tukaj utaborili.«

»Le potolaži se! Priplazili se bodo nazaj. Ako me vse ne vara, bova imela pol Dawsona pred hišo, še preden bova opravila. Zdaj pa le pljuni v roke in pomagaj! Delo ne čaka.«

»Za Boga! Povej mi no, čemu vse to,« je Čok tožil in prosil, ko sta uro kesneje ogledovala sad svojega dela. V kotu koč je stal vitel z brezkončno vrvjo, ki je tekla okoli dvojnih valjev.

Dimač je vitel nalahko zavrtel. Vrv se je nategnila in zaškripala. »Zdaj pa pojdi pred hišo in poslušaj, kako se sliši.«

Prisluškovaje pri zaprtih vratih, je Čok slišal, kakor bi vreščal vitel, ki vleče rudo iz jame na površje. Nehote je poskušal ugeniti globino rova, iz katerega je, po glasu vitla sodeč, prihajala ruda. Sledil je odmor, med katerim si je mislil, da vidi vedro, ki niha pod vitlom. Nato je slišal hitro odvijanje vitla in zamolkel tolk, kakor ga napravi vedro, ko zadene na dno rova. Žareč od veselja je odprl vrata.

»Zdaj se mi je posvetilo. Jaz sam bi bil kmalu verjel, da imava v koči rudnik. Kaj pa zdaj?«

Zatem sta navlačila v kočo kakih dvanajst sani kamenja. Ves dan sta imela posla preko glave.

Ko sta povečerjala, je rekel Dimač: »Odpelji se na saneh v Dawson. Sani in pse pusti pri Brecku. Bo že on poskrbel zanje. Ker bodo nate pazili, naroči Brecku, naj gre v prodajalno A. C. družbe, kjer naj

kupi ves razstrelivni smodnik, kar ga imajo v zalogi. Več kot nekaj sto funtov ga gotovo nimajo. Dalje naj Breck naroči pri kovaču pet, šest svetrov za vrtnje skalovja. Breck itak ve, kako se kamen lomi, in bo kovaču lahko pojasnil, kaj hoče. Dalje naj Brecku opis najhujše posesti, da jo bo lahko jutri vknjižil pri zlatorudniškem komisarju. Končno bodi ob deseti uri na glavni ulici in poslušaj! Zapomni si, ne maram, da bi bili razstrelji preglasni. Toliko, da jih Dawson sliši. Zažgal bom tri in vsak bo nekoliko močnejši od prejšnjega. Potem mi boš pa povedal, kateri je bil primeren.«

Ko se je tisti večer ob desetih Čok sprehajal po glavni ulici, je opazil, da ga zasleduje mnogo rado-vednih oči. Kar hkratu je zaslišal medel oddaljen pok. Trideset sekund pozneje je zopet zabobnelo, pa že tako glasno, da so tudi sprehajavci postali pozorni. Potem se je razlegel tretji pok, ki je bil tako silen, da so zašklepetala okna in da so ljudje pritekli na cesto gledat, kaj se je pripetilo.

»Imenitno si jih potresel,« je uro pozneje sopihajoč zatrjeval Čok, ko je došel v koč na Trarara. Pograbil je tovariša za roko. »To ti je bil prizor. Ali si že kdaj brnil v mravljišče? Prav tak je zdajle Dawson. Po glavni ulici jih je kar gomazelo in brenčalo, ko sem odhajal. Jutri bo pri nas toliko ljudstva, da se bo najina koč kar skrila. In če le količkaj poznam zlatoiskalsko čud, bi rekel, da se jih že zdaj nekoliko plazi okoli voglov.«

Dimač se je nasmehnil, stopil k sleparskemu vitlu in napravil par vreščočih vrtljajev. Čok je izmed stenskih hlodov izpulil nekoliko mahu in si napravil opazovalne špranje. Potem je upihnil svečo.

»Zdaj,« je zašepetal čez pol ure.

Dimač je počasi začel obračati vitel. Čez nekaj minut je prenehal. Vzel je kositrno vedro, napolnjeno s prstjo, in drsal, butal in škrtal z njim ob kamenje, ki sta ga bila navozila podnevi. Potem si je prižgal cigareto in zasencil z obema rokama svit užigalice.

»Trije so,« je šepetal Čok. »Poglej jih no. Takrat, ko si napravljval z vedrom tisti glas, so se kar zvijali. Zdajle eden kuka skozi okno.«

Dimač je krepko potegnil dim iz cigarete, da je zažarela, in je pri njenem svitu pogledal na uro.

»To stvar morava delati redoma,« je dahnil. »Vsakih petnajst minut bova izvlekla eno vedro. Medtem pa...«

Zgenil je vrečo v tri gube, jo položil na skalo, nastavil dleto, vzela kladivo in začel razbijati.

»Krasno, krasno,« je radostno šepetal Čok. Neslišno se je priplazil do špranje. »Glave tiščijo skupaj in le malo manjka, pa bi videl, kako pregibljejo ustnice.«

Delala sta tako do četrte ure zjutraj. Vsakih petnajst minut sta navidezno privlekla na površje po eno vedro. Vitel je škripal in se vrtil, vlekel pa ni ničesar.

Ob štirih šele je obisk odšel. Dimač in Čok sta pa legla spat.

Podnevi je Čok pregledal stopnje v snegu. »Vilko Slanovec je že bil med njimi. Poglej, kako velike so!«

Dimač se je ozrl na reko. »Pripravi se, obisk do-biva. Dva gresta čez led.«

»Hm! Počakaj, da Breck ob devetih vknjiži najhujše deleže. Takrat jih bo najmanj dvatisoč prekoračilo reko.«

»In vsi bodo govorili o zlati žili,« se je Dimač smejal. »Glavni vir klondiškega zlata je končno najden.«

Čok, ki je splezal na vrh strme skale, je gledal z očesom strokovnjaka na posest, ki sta si jo obmejila.

»Pa je zares videti, kakor da sva zadela na zlato žilo. Strokovnjak bi kar lahko pogodil, odkod gre in kam drži. Vsakega bi prevaralo. Po vrhu gre razpoka in grušč v drči tudi priča o zlatu. Škoda, da ga ni.«

Ko sta se prihajata povzpela po vijugasti stezi na vrh, sta našla koč zaprto. Vilko Slanovec, ki je šel spred, se je tihoma približal vratom, poslušnil in potem pomignil tovarišu, Wild Waterju, naj pride bliže. Od znotraj je prihajalo kakor glas cvilečega in škripajočega vitla, ki dviga težko breme. Čakala sta, dokler ta glas ni utihnil, in poslušala, kako je vedro butalo in drsalo ob kamenje. Tako sta celo uro oprezovala. Tisti glasovi so se ponovili štirikrat. Potem je Wild Water potrkal na vrata. Začula sta zaglušene glasove, nato molk in zatem spet vznemirjen šepet in ropot, kakor bi nekdo hitel kaj spravljati s pota. Čez pet minut je Dimač ves zasopljen odprl vrata, a ne na stežaj, nego samo za palec na široko, in pokukal ven. Na njegovem obrazu in na srajci sta zapazila sledove kamenega prahu. Njegov pozdrav je bil sumljivo sladak in prijazen.

»Počakajta za hip,« je dodal. »Tako bom zunaj.«

Nateknil si je rokavice in se zmuznil skozi vrata in sprejel obiskovavca zunaj na snegu. Njune mačje oči so takoj zapazile, da ima srajco na ramenih umazano in prašno in da ima doramne hlače na kolenih blatne, da si se je na madežih poznalo, da jih je hotel lastnik zabrisati.

»Malo zgodaj prihajata v posete,« je omenil. »Kaj vaju je pa prignalo? Gresta na lov?«

»Saj te imava, Dimač,« je zaupno rekel Wild Water. »In najbolje bo, če se podaš. Nekaj si izteknil.«

»Ako iščeš jajca —« je začel Dimač.

»E, kaj bi tisto! Gre za resno stvar.«

»Bi rad kupil stavbišče, a?« je hitel Dimač. »Res je nekaj tako krasnih prostorov, da naravnost kličejo po zidarjih in tesarjih. Ampak, vidiš, zdaj še niso na prodaj. Moramo potrpeti, dokler ne pride zemljemerec, ki bo napravil načrt za bodoče mesto. Oglasi se prihodnji teden, Wild Water, in pokazal ti bom nekaj ljubeznivih mirnih koticov, če bi se rad nastanil tu gori. Mislim, da bo začetkom prihodnjega

tedna že vse razmerjeno. Pa srečno! Prav žal mi je, da te ne morem povabiti v hišo. Radi Čoka, saj ga poznaš, kakšen je. Čudak. Pravi, da je prišel sem gori samo zaradi ljubelega miru. Še zdaj spi. Za ves svet ga ne bi zbudil.«

Še med govorom je Dimač obema stisnil roko v slovo. Preden je končal, je odprl vrata in ko je spregovoril zadnjo besedo, jih je zaprl za seboj.

Onadva sta se spogledala in pomenljivo pokimala.

»Si li opazil, kakšne ima hlače na kolenih?« je hripavo zašepetal Slanovec.

»Seveda. In po ramah, kakšen je. Pehal in plazil se je po rovu.« Dočim je Wild Water govoril, se je oziral po zasneženi globeli. Naenkrat so mu oči obstale na nečem, kar mu je izvabilo na ustnice žvižg.

»Vilko, pogledi no malo tja gori. Vidiš jamo? Če niso tam nekdanj iskali zlato! In tudi sneg je pohojen na obeh straneh. Vrag me poberi, če ni tam začetek razpokline, ki skriva zlato žilo.«

»In kako je široka!« je vzkliknil Slanovec. »Brez dvoma sta nekaj našla.«

»Zdaj pa se ozri tja doli po drči. Vidiš, kako izrazito štrle pečine iz nje. Drča se vleče naravnost nad žilo.«

»Če se pa ozreš nekoliko niže, doli na reko in na pot, boš videl, da se ves Dawson seli sem gori.«

Wild Water je pogledal in videl, da je steza črna od ljudstva. Procesija je sezala prav do dawsonskega brega, s katerega so se usipali še vedno novi prihajavci.

»Preden bodo tu, si moram ogledati še jamo,« je rekel in se z brzimi koraki napotil navzgor po globeli.

Toda vrata kočice so se naglo odprla in oba njena prebivavca sta stopila na prosto.

»Hej!« je zaklical Dimač. »Kam pa greš?«

»Izbirat si grem stavbišče,« je dejal Wild Water. »Ozri se malo na reko! Ves Dawson prihaja kupovat stavbišča. Jaz bi si pa že prej rad izbral svoje. Kajne, Vilko?«

»Seveda,« je Slanovec soglašal. »Krasno predmestje bo nastalo tu gori in tudi priljubljeno bo, kakor kaže.«

»Ampak stavbišč ne prodajava v tistem delu, kamor si se napotil,« je odvrnil Dimač. »Tam na desni bodo na prodaj, tam si izbiraj! Ta del, ki se razteza od reke navzgor do vrha, je že izgovorjen. Kar obrni se!«

»Ampak midva sva si izbrala stavbišča baš na tem delu,« je silil Slanovec.

»Pravim vama, da tam ne bo nič,« je ostro rekel Dimač.

»Pa kaj ti je na tem, če malo postopava tod okoli?« je vztrajal Slanovec.

»Ne dovolim, da bi postopala ondod. Sicer pa me tvoje postopanje že dolgočasi. Takoj nazaj!«

»Navzlic temu bova naredila nekoliko stopinj,« je trdovratno izjavil Slanovec. »Pojdiva, Wild Water.«

»Opozarjam vaju, da kršita lastninsko pravico,« je bila Dimačeva končna beseda.

»Nak, to ne bo res, nobenih pravic ne kršiva in želiva le mirnega sprehoda,« je veselo odvrnil Slanovec in se obrnil, da bi šel svojo pot.

»Stoj, Vilko, drugače te navrtam kakor rešeto!« je zagrmel Čok in nenadoma potegnil odnekod dva Koltova revolverja kalibra štiriinštirideset ter ju nameril na vsiljivca. »Še en korak napravi in pihnil bom enajst lukenj skozi tvojo smrdljivo mrhovino. Si razumel?«

Slanovec se je ves zmeden ustavil.

»Zdaj me pa ima,« je momljal Čok proti tovarišu. »Če pojde naprej, ne vem, kaj bom storil. Streljati vendar ne morem. Kaj bo, kaj bo?«

»Poslušaj pametno besedo, Čok,« je prosil Slanovec.

»Sem pridi, pa se bova pomenila,« je kratko odvrnil Čok.

Ko so po vijugah začeli prihajati prvi došleci, so še vedno govorili.

»Ako človek izbira stavbišča, ki jih namerava kupiti, ne more biti govora o kršenju lastninske pravice,« je dokazoval Wild Water, Čok pa mu je ugovarjal: »Vsa ta stavbišča so doslej zasebna last, ki ni na prodaj. To si za zmeraj zapiši za uho!«

»Treba, da stvar končava,« je zamrmral Dimač napram Čoku. »Če ti ljudje zdvijajo —«

»Pogumen si, če misliš, da jih boš ustavil,« je dejal Čok. »Dvatisoč jih je že tu in še vedno prihajajo. Zdaj zdaj bodo prekoračili najino mejo.«

Meja, o kateri je Čok govoril, je tekla ob robu globeli. Ob njej je zaustavil prve došlece, ki so pridrli na vrh. Med množico je bilo šest policajev in poročnik. Z njim se je Dimač spustil v polglasen pomenek.

»Poglejte, še vedno se usipajo iz Dawsona in ne bo dolgo, pa jih bomo imeli tu gori pettisoč. Kaj bo, če bodo vsi hkratu planili naprej, da si osvoje deleže? In ker je deležev samo pet, pride na vsakega tisoč mož. Pomislite, da se jih bo najmanj štiritisoč hkratu pognalo naprej. To pa ni mogoče. Ako pa se zgodi, bomo imeli več mrtvih kot jih je bilo, odkar ima Alaska svojo zgodovino. Vrh tega pa je teh pet deležev kdaj že vknjiženih in zato si jih nihče več ne more prilastiti. Kratko rečeno, tekma za deleže se ne sme začeti.«

»Prav,« je rekel poročnik. »Takoj bom razvrstil svoje fante. Nemirov ne smemo dopustiti in jih tudi ne bomo. Vsekakor bi bilo dobro, če bi rekli množici nekaj besed.«

»Tovariši,« je glasno začel Dimač. »Videti je, da ste se zapletli v zмотo. Nisva še dokončala vsega potrebnega za razprodajanje stavbišč. Niti ulice še

niso načrtane. Razprodaja se bo začela šele prihodnji teden.«

Izbruh nepotrpežljivosti in ogorčenja mu je pretrgal besedo.

»Mi nočemo stavbišč,« je zavpil mlad rudar. »Mi nočemo tistega, kar je na površju, mi smo prišli po tisto, kar je v globini.«

»Ne vem, kaj je v globini,« je Dimač odvrnil. »Vem edinole, da imamo na površju krasno stavbišče za novo mesto.«

»Kakopak,« je pritrdil Čok. »Imeniten prostor, zlasti kar se tiče prirodnih krasot in miru. Ljudje, ki ljubijo lep razgled in hrepene po mirnem življenju, prihajajo sem v tropah. To vam je najbolj priljubljen kraj ob Yukonu.«

Zopet so se oglašili vzkliki ogorčenja. Slanovec, ki je govoril s poslednjimi došleci, se je preril v ospredje.

»Prišli smo tekmovat za deleže,« je rekel. »Dobro poznamo vse vajine zvižace in vemo, da sta dala vknjižiti pet kremenovih deležov, ki se drug za drugim vrste po globeli in drči. Toda, ne bo vama obveljalo. Dve vknjižbi sta sleparski. Kdo je Seth Bierce? Nihče še ni slišal o njem. En delež sta danes zjutraj dala vknjižiti na njegovo ime, drugega pa na ime Harry Maxwella. Vsi vemo, da Maxwella ni več v deželi. Jeseni je odšel v Seattle in je še vedno tam. Ta dva deleža sta še vedno prosta.«

»Pa recimo, da sem pooblaščen zastopati Maxwella?« je vprašal Dimač.

»Pa nisi,« je odvrnil Slanovec. »In če si, moraš prej dokazati. Medtem bomo pa proste deleže osvojili. Naprej, tovariši.«

Slanovec je stopil preko mejne črte in se obrnil, da bi podžgal še ostale. Takrat je zadonel poročnikov glas, ki je, kakor bi trenil, ustavil pritisk množice.

»Stojte! Tega ne smete storiti.«

»Ne smemo, aha! Ali ne pravi zakon, da so sleparske vknjižbe neveljavne in da je dovoljeno take deleže znova osvajati?«

»Tvoja je prava, Vilko! Ne ukloni sel,« so ga izpodbujali glasovi iz množice.

»Ali ne pravi zakon tako, ha?« je Slanovec uporno vprašal poročnika.

»Zakon lahko pravi, kar hoče,« se je glasil neupogljivi odgovor. »Ne morem in ne smem dovoliti, da bi pettisoč mož tekmovalo za dva deleža. To bi bil nevaren izgred, mi pa smo postavljeni, da preprečimo izgrede. Tukaj, zdaj in na tem mestu je zakon to, kar pravi policija. Kdor prekorači črto, bo ustreljen. Vilko Slanovec, ukazujem Vam, da se umaknete za črto.«

Slanovec je le nerad ubogal. Toda med tolpo se je začel pojavljati preteč nemir.

»Križ božji,« je policijski poročnik zašepetal Dimaču. »Poglejte jih no, kakor muhe so posejani po

robu prepada. Najmanjši nered med ljudstvom jih bo na stotine potisnil vanj.«

Dimač se je stresel in vstal.

»Prijetelj, dovolite mi odkrito besedo. Če zares hočete kupiti stavbišča, vam jih bom prodal po sto dolarjev in kadar bo zemljemerec končal z delom, boste za prostore žrebali.« Dvignil je roko in utišil zopetne izbruhe ogorčenja. »Ne premikajte se z mesta, če ne, jih bo na stotine zletelo v globino. Nikar ne pozablajte nevarnosti, ki vam preti!«

»Prazne marnje! Ti bi rad vse sam požrl,« se je nekdo oglašil. »Kaj nas brigajo stavbišča, dajta nam deleže.«

»Če sta pa samo dva deleža prosta. Samo dva izmed vas lahko dobita. In ostali?«

Obrisal si je čelo s srajčnim rokavom. Takrat se je zaslišal glas: »Pa naj bosta skupna last vseh pričujočih!«

Tisti, ki so grmeče odobravalj ta nasvet, niso vedeli, da je bil mož, ki ga je izustil, najet od Dimača, ki mu je naročil, naj takrat vmes poseže, ko bo videl, da si on otira čelo z rokavom.

»Kaj bi onegavil! Združi lepo skupaj tista tvoja stavbišča, pa nam jih prodaj,« je nadaljeval govornik. »Pa še rudninske pravice nam odstopi!«

»Ampak dajte si no dopovedati, da tu še govora ni o rudah,« je Dimač ugovarjal.

»Če jih ni, bo naša izguba. Kar vstej jih v našo škodo.«

»Tovariši, vi mi delate silo. Oh, zakaj niste ostali na oni strani reke?«

To njegovo omahovanje je bilo tako pristno, da je med ljudstvom takoj zadonelo silovito kričanje. In tako je moral, hoti ne hoti, sprejeti pogodbo. Slanovec in nekateri drugi v prvi vrsti so godrnjali.

»Vilko Slanovec in Wild Water ne marata, da bi bili vsi zraven,« je Dimač naznanil množici. »Zdaj vidite, kdo je tisti, ki bi rad vse sam pograbil.«

In takoj ju je množica začela pisano gledati.

»Kako bomo pa to stvar uravnali?« je vprašal Dimač. »Čok in jaz bi morala imeti pravico do nadzora. Saj sva to mestno stavbišče odkrila midva.«

»Sprejeto. To je vajina pravica,« jih je mnogo zavpilo. »Pravica za vaju in za nas!«

»Tri petine nama,« je svetoval Dimač, »dve petini pa vam. Pa plačali nama boste svoje deleže.«

»Deset centov na dolar!« se je glasil neki klic. »In nepodvrženo plačilu.«

»Kajpada,« je porogljivo rekel Dimač, »in predsednik bo prišel osebno k vsakemu in mu prinesel dividende na srebrnem krožniku. Ne, gospod, tako ne pojde. Bodite pametni. Deset centov na dolar bo pomagalo, da stvar sprožimo. Kupili boste dve petini delnic stodalarske vrednosti po deset dolarjev vsako. Tako. Če vam ni všeč, pa tekmujte!«

»Samo velikih kapitalov ne!« je nekdo vzkliknil. Množica mu je nehoté soglasno pritrdila.

»Tukaj vas je približno pettisoč. Ako računamo na vsakega po eno delnico, znese pettisoč delnic,« je Dimač število na glas. »Pettisoč je dve petini od dvanajsttisočpetsto. Torej stavbiščna družba mesta Trarara ima glavnice milijondvestopetdesettisoč dolarjev. Delnic je dvanajsttisočpetsto. Vi jih odkupite pettisoč po deset dolarjev za vsako, ki je al pari vredna sto. Sicer mi je popolnoma vseeno, če sprejmete ali ne. Končno vas vse pozivam za pričo, da ste me prisilili proti moji volji.«

Ko mu je množica zagotovila, da so ga zalotili pri prevari, ker si je na sleparski način kanil prilastiti rudarske pravice na dveh deležih, so izvolili odbor, ki je na debelo ustrojil delniško družbo. Dali so ji ime »Stavbiščna družba Trarara«. Predlog, naj bi delnice plačali drugi dan v Dawsonu, so zavrgli, in sicer radi tega, ker je bilo pričakovati, da bi se tedaj hoteli vriniti še tisti prebivavci Dawsona, ki niso bili navzoči. Sklenili so, naj vsakdo na mestu plača odboru svoj delež. Ob velikem ognju, ki so ga zakurili na ledu ob vznožju drče, je odbor izročil vsakemu navzočemu, ki je plačal deset dolarjev, tozadevno potrdilo. Dvajset tehtnic, ki so jih brž prinesli iz Dawsona, je pa tehtalo zlati prah.

Ob mraku je bilo to delo končano in v »mestu« Trarara je zopet zavlada mir. Ostala sta samo Dimač in Čok in v koči uporabljala večerjo. Pregledovala sta seznam delničarjev in se smejala. Štirisočosemstoštirinsedemdeset je bilo vseh. Na varnem kraju v koči so pa stale rejene vrečice, ki so vsebovale zlatega prahu za osemštiridesettisočsedemstoštirideset dolarjev.

»Ampak poglavitnega cilja pa vendar še nisi dosegel,« je rekel Čok.

»Ne boj se, saj bo kmalu tukaj,« je Dimač prepričevalno rekel. »Je rojen pustolovec in igravec. Ko mu bo Breck na skrivaj zašepetal tisto stvar, bo takoj pridiral sem. Niti srčna bolezen bi ga ne zadržala.«

Še preden je minila ura, je nekdo potrkal na vrata. Vstopil je Wild Water, ki mu je sledil Vilko Slanovec. Njune oči so bliskovito švigale sem in tja po koči in se ustavile v kotu na vitlu, ki je bil skrbno zakrit z odejami.

»Pa recimo, da bi rad kupil tisočdvesto delnic,« je čez pol ure razpravljaval Wild Water, »tedaj bi te in tistih pettisoč, ki sta jih prodala danes, šteje skupaj šesttisočdvesto. Vama bi jih ostalo šesttisočtristo. Torej bi prvo besedo še vedno imela vidva.«

»Kaj ti pa bo toliko stavbišč?« ga je vprašal Čok.

»Na to vprašanje boš laže odgovoril ti nego jaz,« je odvrnil Wild Water. »Med nami rečeno,« je dodal, ko mu je pogled splaval v kot k zakritemu vitlu, »je tukaj zares krasen razgled!«

»Toda Vilko bo tudi hotel nekaj,« je zlovoljno dejal Dimač. »Midva jih pa ne moreva prodati več nego petsto.«

»Koliko bi rad vložil?« je Wild Water vprašal Slanovca.

»Oh, recimo pettisoč. Več nisem mogel zbrati.«

»Wild Water,« je začel Dimač z istim čemernim glasom, »če bi ne bila tako dobra znanca, bi ti ne prodal niti ene delnice. Sicer jih pa itak ne prodava več nego petsto in vsaka vaju bo stala petdeset dolarjev. To je moja zadnja beseda in če nisi zadovoljen, lahko noč! Vilko naj jih vzame sto, ti pa štiristo.« —

Drugi dan se je Dawson pričel smejeti, in sicer kar zarana zjutraj, ko se je Dimač približal črni deski, ki je visela na vratih prodajalne A. C. družbe, in pribil nanjo razglas. Še preden je zabil zadnji žebelj, so se začeli zbirati ljudje in mu gledati čez rame. Vest o razglasu se je po bliskovo razširila po mestu in kmalu se je pred prodajalno zbrala stoglava množica, ki bi bila rada izvedela, kaj pravi razglas. Ker vsem ni bilo mogoče do deske, so izbrali nekoga, ki jim je čital na glas. Mnogi so dolgo stali v snegu in večkrat zapored poslušali branje, da bi si zapomnili sočno besedilo, ki se je glasilo takole:

Stavbiščna družba Trarara podaja svoje račune na steni. To je njen prvi in zadnji račun.

Vsak delničar, ki ne mara darovati deset dolarjev dawsonski splošni bolnici, dobi svojih deset dolarjev nazaj, če se osebno zglaš pri Wild Water Charleyu. Če jih pa ne dobi pri njem, jih čisto gotovo dobi pri Krištofu Dimaču.

Prejemki in izdatki.

Za 4874 delnic po 10-00 dol. prejeli	48.740-00 dol.
Dwightu Sandersonu za stavbišče mesta Trarara plačali	10.000-00 »
Za razne stroške, kakor smodnik, svedri, vitel, vknjiženje deležev itd.	1.000-00 »
Dawsonski splošni bolnici preostanek	37.740-00 »
Skupaj	48.740-00 dol.
Od Vilka Slanovca za 100 delnic zasebno kupljenih po 50-00 dol. prejeli	5.000-00 dol.
Od Wild Water Charleya za 400 delnic zasebno kupljenih po 50-00 dol. prejeli	20.000-00 »
Vilku Slanovcu v pripoznanje za njegove agitatorske zasluge plačali	5.000-00 »
Dawsonski splošni bolnici	3.000-00 »
Krištofu Dimaču in Jacku Čoku za izgubo pri jajčni kupčiji in za duševne bolečine preostanek	17.000-00 »
Skupaj	25.000-00 dol.

Število še neprodanih delnic je 7126, Imata jih Krištof Dimač in Jack Čok. Vredne niso počenega groša. Te delnice lahko brezplačno dobi vsak prebivavec Dawsona, ki hrepeni po miru in tišini bodočega mesta Trarara.

Opomba: Za mir in tišino v mestu Trarara se jamči za večne čase.

Krištof Dimač s. r.,
predsednik,

Jack Čok s. r.,
tajnik.

(Dalje prihodnjič.)

Iz življenja rastlin.

Doktorica Angela Piskernik.

č) Oblika in lega rastlinskega ogrodja.

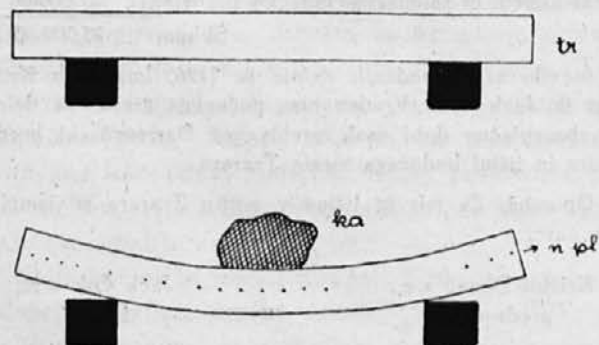
Posamezno stoječe ogrodne celice (ličnata in lesna vlakna, kolenhimke in kamnice) bi rastlini ne koristile, premajhne so in prešibke; zato se strnejo v povezke (snopke), ki jih porazdeli rastlina v sebi po čisto določenih zakonih, da doseže s tem one različne odpornosti, o katerih smo že govorili. Da je deblo zavarovano proti prelomu in korenina proti nategu, je treba, da imajo povezki v deblu drugo lego nego v korenini.

Nosilec.

Stavbnik uporablja pri zidanju poslopij železne traverze, ki jih polaga v zidovje in preko sten, da držijo stopnišča in stropovja. Če te traverze od blizu pogledamo, se začudeno vprašamo, kako da nimajo oblike navadnega, četverooglatega podstrešnega trama, temveč da so, kakor bi bile sestavljene iz treh delov, iz dveh ploščnatih zgoraj in spodaj, ki sta spojena s tenko vmesno letvo. Če bi tako traverzo prečno prerezali, bi se nam nudila slika, kakor jo kaže slika 5.

Tudi tračnice na železniškem tiru so podobno zgrajene. In vprav te morajo biti zelo trdne in odporne, ker bi jih sicer po njih dirjajoči vlak v hipu strl in zmečkal. Treba je vedeti, da bi kakor železniške tračnice tako tudi druge traverze prav lahko imele oblike navadnega trama, in da je samo radi tega nimajo, ker bi pri isti velikosti ne bile prav nič močnejše, pač pa bi zahtevale dosti več materiala. Mojster, ki jih je izumil, je pretehtal stvar takole:

Če obtežimo vodoravno ležeči tram (*tr*), ki je ob straneh podprt, v sredini s težkim kamnom (*ka*), se bo skrivil navzdol. Spodnja plat trama se bo raztegnila, gornja za prav toliko stisnila. Na obeh straneh vlada neka napetost, zgoraj tlak in spodaj nateg. Te največji napetosti se zmanjšujeta, čim bliže prihajata podolžni sredini trama, kjer ni nikake napetosti. To je takozvana nevtralna plast (*n pl*). Prav

S kamnom obtežen tram in njegova nevtralna plast *n pl*.

vseeno je za trdnost trama, je li ta plast lesa, ki nima v sebi nobene napetosti in sile, navzoča ali ne; pri isti množini materiala bi bil tram dosti odpornejši, da je bil uporabljen les na mestih, na katere stavi obtežitev največje zahteve, na gornji in spodnji strani trama. Zato je napravil zgornji in spodnji del trama prav močen, vmesni pa, ki ima nalogo, da spaja ta dva dela, tanjši. Močni gornji in spodnji plošči sta stranici, vmesni del pa brv; vse skupaj imenujemo *nosilec*. Ako je sestavil nosilce iz dvojnega materiala, je porabil manjvredni material za brv, boljšega pa za stranici. Tako je prišel do oblike tračnic in traverz (slika 5).

Tudi rastlina ima take nosilce v sebi in če bi bili poznali stavbniki že prej njen notranji ustroj, bi bili že davno vedeli, kako je z najmanj sredstvi mogoče napraviti najmočnejšo in odporno stavbo. Stranice v rastlinskih nosilcih so ogrodni povezki, torej najsilnejši deli rastline, medtem ko sestojijo manj važne brvice vmès iz ostalih delov cevnih povezkov in tanjšega staničja (stržena n. pr.) ali jih pa sploh ni in je stebelce votlo.

Leg a nosilcev v deblu.

Traverza, ki smo jo opisali, je proti tlaku odnosno nategu odporna samo v eni smeri, steblo rastlin pa pripogiblje veter na vse strani in zato vidimo pri njih več takih nosilcev spojenih na način, kakor kaže slika 5 *b*, kjer se križata dva nosilca (I in II) in tvorita sestavljeni nosilec. Ta sestavljeni nosilec ima nevtralno cono v sredi debla, kjer torej ni ne tlaka ne natega in je radi tega prav vseeno, ali je deblo votlo ali izpolnjeno. Glavno je, da so nasproti si ležeče stranice močne in odporne.

Ustnátice izmed rastlin imajo tako najpreprostejše ogrodje (slika 6). Pri njih se križata samo dva glavna nosilca, ki imata stranice v vogalih stebela (*k*). Te stranice so sestavljene iz kolenhimk in tvorijo vogalna stebelna rebra, ki so za to vrsto rastlin značilna. Njihovo steblo je četverovoglato. Stranice levega vogala zgoraj in desnega spodaj se spajajo v en nosilec, stranice desnega zgoraj in levega spodaj pa v drugega. Na znotraj zapazimo še dva nosilca, ki se tudi križata in katerih stranice (*k'*) so zgrajene istotako iz kolenhimskih povezkov. Te stranice so postavljene vzporedno s stebelno površino. Toda ta dva nosilca od daleč nista tako močno razvita kakor prva dva. Še bolj proti sredini se nahaja v sliki osem cevnih povezkov. Po dva in dva nasproti si ležeča tvorita zopet po en nosilec. Stranice teh nosilcev so ličnati deli cevnih povezkov (*l*).

Vsak cevni povezek (glej februarско številko, str. 52) sestoji iz treh delov: iz ličja, lesa in kambija. Ličje (na sliki črno) sestoji ponajveč iz ličnatih vlaken in leži na zunaj, les (na sliki obrobljen), ki ga sestavljajo poleg drugih predvsem lesne celice, je obrnjen proti sredini, med ličjem in lesom pa je s prostim očesom nevidna tenka plast vedno mladih celic, ki jih imenujemo kambij (slika 8 c). Kambijeve celice se, kakor že vemo, venomer delijo. Na znotraj nastaja iz njih les, na zunaj ličje. Vprav radi kambijevega delovanja se drevo debeli. In debeli se vedno med ličjem in lesom.

Če je še več nosilcev odnosno cevni povezkov, se njihove stranice vedno bolj zblizujejo in se slednjič strnejo v valjasto cev (slika 7, 9). Valj (kolobar) sestoji iz ličnatih vlaken. Medsebojno močno zvezane stranice tega kolobarja imajo prav tako ali pa še večjo trdnost kakor z brvicami spojene nasproti si ležeče stranice.

V tak odporen valj so se strnili ličnati deli cevni povezkov pri mnogih rastlinah; izmed znanih naj omenim še posebej nagelj in dišečo perlo (slika 7, 9). Prečni prerez skozi dišečo perlo (slika 9) kaže poleg ličnatega kolobarja tudi še vogalna kolenhimatična rebra.

Med ličnatim valjem (črno) in lesnimi deli cevni povezkov (obrobljeno) leži zopet nevidni kambijev kolobar. Vse staničje, ki leži izven kambijevega kolobarja, tvori skorjo — k skorji spada torej tudi ličnati deli cevni povezkov —, ono, ki leži na njegovi notranji strani proti sredini, je les.

Slika 8 nam predstavlja prečni prerez skozi enoletno debelce ali vejico skoraj vseh naših grmov in dreves. Cevni povezkov je v sliki 6 (v resnici jih je lahko več ali manj). V prvem letu stoji še vsak zase. Močno razvit je ličnati deli cevni povezkov (črno, *l*), torej skorja. Po dva ličnata dela, ki si stojita nasproti, tvorita stranice enega nosilca. Prerez kaže torej tri nosilce. Tudi mlado, najmlajše stebelce je potemtakem že dovolj močno zgrajeno, da se more upirati vnanjim vplivom.

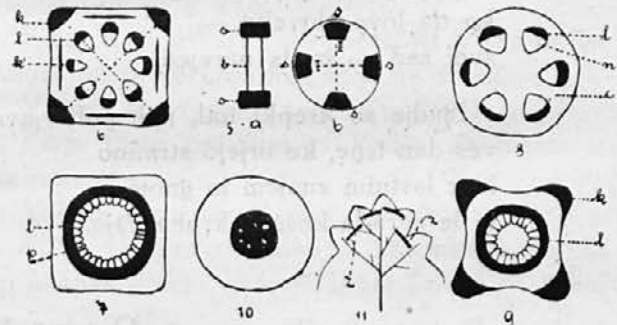
Pozneje pa se stvar predrugači. Ti stari in še nanovo nastali cevni povezki se strnejo v valj. Na zunaj leži ličje, na znotraj les, vmes kambijev kolobar (*c*). Kambij sorazmerno ne proizvaja več zadosti ličja. Ličje (skorja) ne more več služiti rastlini v obrambo, kajti ono je v primeri z lesom zelo tenko. Za to pa prevzame mehanično vlogo lesni deli debla, in tam še posebno lesna vlakna ali libriform. Odrastli grm in drevo ima svojo trdnost od lesa in ne od skorje. Zelnate rastline pa štiti do smrti skorja, to se pravi, v njej ležeče ličje in kolenhim.

Razvrstitev mehaničnih elementov v deblu je zdaj razumljiva. Narava teh varnostnih uredb ne ustvarja tja v en dan, temveč zelo natančno po potrebi.

Leg a ogrodni povezkov v korenini.

Razvrstitev ogrodnega staničja je tudi v korenini velikega pomena. Že pri vrvi je to jasno: da bi posamezni prameni ne bili zloženi drug tik drugega in navsezadnje še vsa vrv po možnosti zvita, bi se kaj lahko zgodilo, da bi izmed pramenov ne bili vsi enako obteženi, radi česar bi vplivale uteži na nekatere močnejše, na druge manj močno. Posledica bi bila, da bi se prameni raztrgali drug za drugim in da bi se naposled pretrgala vsa vrv. — In tako je tudi rastlina že davno zgradila vse svoje trgovne dele na ta način, da je razvila mehanične elemente prav tesno skupaj, in sicer v sredini, tako da tvorijo močno osrednjo maso.

Kakor korenine so zgrajena tudi stebelca vseh onih rastlin, ki so pritrjene na dnu deročih voda in jih vodni tok neprenehoma nateguje. Podobno so zgrajeni tudi peclji visečih težkih sadov in razcvetij ter liane in viseči lišaji (bradovec) (slika 10). Vsa moč je v sredini.

Razvrstitev mehaničnega staničja (črno) v rastlinskih deblih:

- 5 dva nosilca: *a* enostavni nosilec, *s* stranica, *b* brv; *b* sestavljeni nosilec, nosilca I (*s* stranicami *s s*) in II (*s* stranicami *s' s'*) se križata;
- 6 prečni prerez skozi stebelce bele mrtve koprive: *k* vogalna kolenhimatična rebra, *k'* stranske kolenhimatične plasti, *l* ličnati deli cevni povezkov;
- 7 prečni prerez skozi nagelj: *l* kolobar iz ličnatih vlaken, *p* lesni deli cevni povezkov;
- 8 prečni prerez skozi enoletno deblo in vejice skoraj vseh naših dreves: *l* ličnati, *n* lesni deli cevni povezkov; tenka plast (*c*) med ličjem in lesom je kambij;
- 9 prečni prerez skozi dišečo perlo z vogalnimi kolenhimatičnimi rebri *k* in ličnatim kolobarjem *l*;
- 10 prečni prerez skozi korenino; mehanično staničje (črno) je v sredi;
- 11 del lista s štirimi zaklepi.

Ogrodni povezki v listu.

Na list vplivajo še neke posebne, razčehajoče sile, ki skušajo list preluknjati in raztrgati. Da se to ne zgodi, zveže rastlina posamezne nosilce, ki služijo lomopornosti lista, po neštetihih prečnih žilah. Če vzamemo list in pogledamo skozi njega proti solncu, opazimo neskončno fino omrežje, ki polni njegovo ploskev. To so v prvi vrsti one fine žile, ki služijo prevažanju snovi in ki jih vse spremljajo mehanični

elementi, na eni strani v zaščito žil, na drugi v zaščito vsega lista. Še prav posebno močan pa je listni rob, kajti opasnost raztrganja, vcepljenja in razčehanja je zlasti tu velika in še posebno potem, če rob itak ni cel, temveč že po naravi napiljen, narezan ali pernasto nacepljen, kar vse je za list lahko usodepolno v trenutku viharja. Toda narava je poskrbela za vse. Vzporedno z robom je posebno odebelila stanične mrenice, izobličila je tam tudi kolenhimske in ličnate povezke, in jih položila vzporedno z robom

ali včasih celo preko zarez tako, kakor zabije tesar v tramove močan zaklep, da se ne morejo premikati drug ob drugem (slika 11 z).

Rastlina je izboren stavbnik. Ona gradi z najpreprostejšimi sredstvi trdno, zavetno in brezhibno dobro. Povesod kaže golo doslednost, vzročnost in popolnost. Vse zakone tehnike, ki jih je človek šele stopoma odkrival in spoznaval, je uporabljala rastlina že pred človekom za natančno izobličenje svojega včasih več tisoč let trajajočega telesa.

(Dalje prihodnjic.)

Hribovska vas.

Ob sivi grapi gnezdijo ljudje,
v lesenih bajtah, ki ograje trtaste
na rušaste jih pno skaline.

V tla ilovnata noga se pogriza
in siloma le trga se iz njih,
ko tla love človeka —
svoj sad — iz ila narejen.

Ljudje so krepki tod, njih polt rjava,
ves dan trpe, ko orjejo strmino
in z lastnim znojem jo gnojé,
ki le nerada košček kruha dáje.

Raskavi so ti kmetje, trd njih glas,
kot bi se trgal iz kamnitih prsi,
in vendar v sebi skrivajo srce,
pošteno, dobro in iskreno,
v njem skromnost dragoceno.

Preprosto tu žive,
v molitvi svoji z Bogom govore;
saj blizu slutijo ga v teh višavah,
v sijaju zarij in grmenju strašnem,
v zorenju tihem svojih zlatih žit,
in v siromašni vaški cerkvi,
kjer v tabernakeljnu je skrit.

Gustav Strniša.

O, rodni dom . . .

O, rodni dom, kako sem jaz vsa v tebi!
V daljavi in samoti sem najbliže
vsem tvojim vinskim gričem in poljem . . .
Od Svete Jedrti zvon potrkava,
počasi se prebujajo Gorjanci,
in v vinskih gričih, tam na Golobniku,
na Tolstem in prijaznem Vinskem vrhu,
že grozdje dozoreva, brenta čaka,
rdeča zidanica se med trto smeje . . .
Zdaj kosci so prišli: v poldanskem solncu,
v ubranem ritmu vsak si koso kleplje,
jaz te poznam, najlepša lepih pesmi!
Po cesti zvoženi pa voz se maje,
do vrha naložen, ker že dekleta
so žito v snope povezale.
Ožgane od solnca, vse razgrete v lice
in z belim smehom stopajo ženjice . . .
Mlatiči so prišli, vsi fantje z Rake:
že raztrosili so zlato po skednju,
kako se polni, gospodar, tvoj hram!
Že težko dozoreva bela ajda,
na kupu v solncu že rmenijo buče,

koruza zlata že visi pod streho,
— ne bodo dolgi zimski vam večeri! —
Na osušenem polju suha starka,
— še bliže ji je danes čelo zemlji —
z uvelo roko nov krompir pobira,
a sosed znova že ledino orje,
da trudno mater zemljo pognoji,
saj vse, kar sprejme, stokrat obrodi.
O, rodni dom, kako sem jaz vsa v tebi!
Ti bajka, kadar iz noči,
za vitkimi topoli kraj potoka,
do naših hiš tvoj zvon se oglasi:
takrat utihne vsaka druga pesem,
še tvoja v votlih vrbah se zgubi,
a ta tihota in samota
Gorjance, Krko oživi . . .
In vsi zakleti kralji in kraljične,
vse coprnice s Kleka in možje
kosmati s tihe pridejo vodé,
in rojenice, sojenice, môre
se dvignejo čez polja in čez gore . . .
O, rodni dom, kako sem jaz vsa v tebi!

Vera Albrechtova.

Učiteljica.

Komedija v treh dejanjih.

Spisal Dario Nicodemi. — Po italijanskem izvorniku poslovenil Iv. Gruden.

Tretje dejanje.

V hiši grofa Filipa. Ponižen, a eleganten salon, ki spominja na stanovanje samcev. Brez razkošja. Raznovrstne puške, lovske trofeje, staro orožje, zbirka pip. Mnogo posod za cvetice, a brez cvetic. Prostor kaže na zunaj bogastvo, videti je pa, da ni natančnega nadzorstva nežne ženske roke. Levo spredaj velik kamin, na katerem stoji plemenitaški grb — v barvah — pod grbom napis: »Blažena samota.« Okoli kamina široki in udobni naslanjači. Na desni skupina: miza, zofa, nekaj stolov. Vrata na desni in levi. V ozadju velika steklena vrata, ki držijo naravnost na vrt.

Prvi prizor.

(Ko se dvigne zagrinjalo, sedi Filip v naslanjaču pri kaminu in čita majhno knjigo.)

Filip: Kako se vse to vjema. Zdi se, kakor bi bili paragrafarji vzeli za model prav tega našega tička Jakoba Grdina, preden so zapisali ta člen... Ta paragrafček mu pristoja, kakor bi ga vlil nanj.

Klopčič (vstopi in gre naglo do srede sobe. Zgleda Filipa, se ustavi, se obotavlja in gre nazaj. Ko pride spet do vrat, potrka): Ali smem?

Filip (vstane, živahno): Tak, kaj je? Kako ji je?

Klopčič (hitro in težko sope): O, ji je bolje, bolje... Tako sem tekel...

Filip: Sedite!

Klopčič: Hvala! To je prevelika čast zame!... Joj! — O, zdaj ji je bolje... Mrzlica je skoraj čisto ponehala...

Filip: Hvala Bogu!... In kako je prebila noč?

Klopčič: Do dveh popolnoči zelo slabo... Bila je tako nemirna, da smo se kar bali. Venomer je klicala po imenu deklice svojega razreda... drugo za drugo, tiho, kakor bi molila... Potem je spala dve uri. Zdaj ji je dobro... je mirna... Jaz pa ne... Tekel sem, ker se je zgodila nova nesreča...

Filip: Kakšna?

Klopčič: Govoriti hoče z Vami... Zato me je poslala sem...

Filip: Jaz pa Vas pošiljam k njej, da ji poveste, naj se ne gane iz postelje, dokler ji zdravnik ne dovoli. Sicer jo bomo privezali. Pa le hitro ji povejte to, kar tecite!

Klopčič: A... tečem naj?!...

Filip: Pojdite skozi vrt in natrgajte rož!

Klopčič: Pa tečem naj, kajne?

Filip: Napravite lep šopek in nesite ji ga v mojem imenu! Recite ji, da delam zanjo in da gre stvar dobro od rok... A mirna naj bo in naj me čaka... (Klopčič hitro stopicajoč, odide skozi vrt.) (Trka na levi.) Naprej! (Vstopi svetnik Vohàn.)

Drugi prizor.

Vohàn: Gospod župan, moj poklon!

Filip: Imam rajši Vaše novice, če jih je kaj.

Vohàn: Jih je nekaj. Možakarja sem našel.

Filip: Bravo... pri moj... du—naj! Ste ga zaslišali?

Vohàn: Na dolgo in široko!

Filip: In...

Vohàn: Nič!

Filip: To je malo!

Vohàn: Prosim Vas, ne očitajte mi... A jaz ne vem, kako bi spravil besedo iz njega.

Filip: Pa kaj pravi, zakaj tako molči?

Vohàn: Govori o drugih stvareh... izmika se... dela se nevednega... Pada neprenehoma iz oblakov, pa si ne zlomi nikoli vratu. Sicer pa boste videli sami; privedel sem ga k Vam.

Filip: A, je tukaj? Prav! Spravite v žep ta list pa ostanite tukaj. (Mu da list, ki je na mizi.)

Vohàn: E, vraga! Zaporno povelje!

Filip: Čisto pravilno... Vidite, da nisem tratil časa...

Vohàn: A tu ni nikakega zločina!

Filip: Gospod svetnik... Kar smilite se mi... (Mu pokaže knjigo, ki jo je čital.) Čitajte... tukaj... evo... člen 361.

Vohàn: »Kdorkoli ugonobi civilni stalež kakega otroka s tem, da ga zataji ali zamenja, bo kaznovan z ječo od petih do desetih let!« Hm!

Filip: Hm! Kaj — hm? Ali je ta gospod Grdin otroka imel ali ga ni?

Vohàn: O, to je več kot res.

Filip: Dobro! V katerem delu krstne knjige pa smo izsledili to rojstvo?

Vohàn: V nobenem.

Filip: In upam, da smo iskali dobro. Torej: on je otroka zatajil, to je pet do deset let ječe.

Vohàn: Mogoče imamo glede tega kak predpis...

Filip: Da. A deset let po rojstvu otroka... kakor pravi zakonik... tukaj... vidite...

Vohàn: Gospod župan... tu gre za premožnega, vplivnega in oblastnega moža, ki ima svoje roke povsod. Bil bi gotovo velik skandal.

Filip: Pa naj govori! Naj govori zdaj, ali bo pa molčal precej časa. Tako sem sklenil in ne odneham niti za las!

Vohàn: Bodite torej spretni in potrpežljivi, če hočete, da bo govoril. Pa ne bodite prestrogi!

Filip: Da bi bil prestrog?! Še na mar mi ne pride! Poznam tudi jaz te ljudi in vem iz lastne izkušnje, da je večkrat laže izvedeti, kaj se godi v glavi trmastega

osla kakor v glavi trmastega kmeta. Prepustite meni vso stvar, pa pošljite mi v sobo tega odličnega kmeta.

Vohàn: Bom. (Odide.)

(Trenutek pozneje vstopi Jakob Grdin. Izraz sirovega, bogatega kmeta. Ne odpre ust. Obstane pri vratih in ima klobuk v rokah.)

Tretji prizor.

Filip (skrbno, živahno, prijazno): Naprej... naprej, — dragi gospod Jakob! Sedite! Evo... kar tukaj. Boste sedeli prav udobno.

(Grdin gleda nezaupljivo naslanjač in stoji.)

Filip: Kaj gledate? Ali se bojite pastí? Le pogum, pa nič bati se! (Sede v naslanjač, čigar vzmeti ga vržejo dvakrat navzgor.) Torej nikake pastí. Niti ene... Lahko sedete.

(Grdin stoji trmasto dalje, molči, je nezaupljiv, zaprt sam vase.)

Filip: Kaj Vam smem še ponuditi, ko nočete naslanjača? Smotko? Kavó? Čašo starega vina, pa brez poklonov... Kar stojte, a priklanjati se ni treba, v naši hiši nismo vajeni tega.

(Pavza.)

Filip: In Vaš klobuk! Je res nežen ta sivček; toda če ga tako drgnete z rokami, ga lahko pomazete. (Mu ga vzame iz rok.) Prosil sem svetnika Vohàna, da Vas privede k meni iz dveh razlogov: Prvič, da Vas spoznam, ker ste mož, ki ima veliko zaslug, ker ste poljedelec prve vrste in izboren vodja v vsej pokrajini. To je pač dosti vzroka, da Vas želim spoznati.

(Molk.)

Filip (kakor če bi bil Grdin odgovoril na laskave besede): O, prosim, napravili ste mi res uslugo... Drugi vzrok: nujna potreba — recimo tako! —, da nekoliko poklepetam z Vami, kot govore možje med seboj, zaupljivo... in, če hočete, prijateljsko...

(Pavza.)

Filip: Da, dragi gospod Grdin. Potrebujem Vas, da mi posvetite v neke stvari.

Grdin: Kaj menite, da sem svetiljka?

Filip: Sijajno! Bravo! Sem vedel, da ste duhovit mož... mož...

Grdin: ... ki se policija še nikoli ni bavila z njim. Ne morem Vam povedati, kako sem presenečen, da...

Filip: No vidite, pogum! Ali res nočete kozarca dobrega vina?

Grdin: Ne!

Filip: Tako torej, pa govoriva kar na suha usta... Mi dovolite nekaj vprašanj?

Grdin: Zares ne vem kakšna vprašanja?

Filip: O, čisto preprosta! Vedel bi rad...

Grdin: Jaz pa bi rad vedel, če ste Vi župan ali preiskovalni sodnik?

Filip: Ne to ne ono. Jaz sem poštenjak.

Grdin: To vendar ni naslov, da bi me smeli zaslisevati.

Filip: Prižgite si eno izmed teh cigar!

Grdin: Ne!

Filip: Vi se hočete torej prav res bosti z menoj? A pazite: če je Vaša buča trda, tudi moja ni iz masla. No, torej! Nekoliko prisrčnosti pa malo dobre volje, pa bo šlo. Odgovarjajte torej!

Grdin: Ne bom.

Filip: A, ta je pa lepa! Ali se spominjate, da ste poznali pred devetimi leti neko žensko...

Grdin: Ne!

Filip: Klepetati z Vami je pa res kratkočasno. Neko Marijo Svetino imam v mislih. Pa se mogoče ne spominjate? Razumem! Poznali ste toliko mladih in zelo mladih žensk, potem ni čudno...

Grdin: Ali so Vam morda stare všeč?

Filip: E, šembraj, to pa ne!

Grdin: In potem? Znano mi je, da ste jih tudi Vi imeli več kakor kak tepec.

Filip: Kdo pa taji? Ne maram, da bi me imeli ljudje za svetnika. Sicer pa, dragi Grdin, priznajva si že enkrat: vsi smo enaki!

Grdin: Vsi enaki!

Filip: Vsi slabši in jaz soglašam z onim, ki je rekel, da tiči v vsakem človeku pujssek, ki sicer dremlje...

Grdin (se nehote smeje): In, ko se zbudi...

Filip: Napravi marsikako neumnost! In zdaj, ko ste prebili led s tem finim nasmehom, povejte mi, če se spominjate one Marije Svetine...

Grdin: Marija... Kako?

Filip: Marija Svetina.

Grdin: Nikoli videl!

Filip: O, videli ste jo pa!

Grdin: Ne vem, kje.

Filip (se smeje): Mogoče v svoji sobi, Jakec, Vi poredni... In stavim, da se ne spominjate niti otroka, ki se je rodil?

Grdin: Hohoho! Nikar se ne šalite! Jaz nisem imel nikdar nobenega otroka. Ne šalite se!... Sicer se mi pa zdi, da bi bilo že čas, da mi razložite, zakaj govorite o vseh teh rečeh... s kakšnim namenom...

Filip: Zato, da Vas ne zadene kaj hujšega! Velika sitnost.

Grdin: Kaj hujšega? Sitnost?

Filip: Pa še dolga... dolga... zelo dolga... Vi imate mnogo sovražnikov, dragi Grdin. Ste preveč bogati, preveč premožni, preveč srečni. Vzroka dovolj, da imate sovražnike. Pomislite vendar, dali so mi celo brati neki članek, ki je proti Vam.

Grdin: To je opravljanje! Odkar se tiskajo časopisi, še nisem...

Filip: Ni radi članka — radi članka v časopisu, a zaradi člena — ki je v paragrafu, v zakoniku.

Grdin (se strese): Zakoniku?

Filip: Kazenskem! Hočete, da Vam ga preberem? Je komaj štiri vrste...

Grdin: Torej se hočete v resnici norčevati iz mene?

Filip: Ne, ne, dragi Grdin; Vi ste tisti, ki ste se mogoče nekoliko preveč norčevali z zakonikom.

Grdin: Prisegam, da ne razumem niti besede o vsem tem!

Filip: In zdaj bi se rad zakonik maščeval nad Vami...

Grdin: Ne bojim se! Bil sem vedno poštenjak.

Filip: Tudi pri ženskah?

Grdin: Pri ženskah sem bil tak, kot smo moški sploh. — Smo pač vsi enaki... Spomnite se pujska, ki dremlje v vsakem človeku.

Filip: A v Vas je ta pujssek dremal zelo malo!

Grdin: Pa mi vendar ni treba, da bi se izgovarjal zaradi svojega zasebnega življenja. Zato ne bom nič več odgovarjal.

Filip: Boste!

Grdin: Pa čeprav me razkosate!

Filip: Razkosam Vas ne, ker Vas hočem poslati v ječo celega!

Grdin: Kako?

Filip: Kako, ne vem. Peš, z vozom, z avtomobilom...

Grdin: Vi me hočete poslati v ječo? To rečete meni?

Filip: V ječo za pet do deset let... A se zanašam na svoje stare prijatelje, ki Vam bodo dali največ, kar je mogoče.

Grdin: Vedeti bi morali — vzemimo, da bi bile te bajke resnične, — da isti zakonik, ki ga imate v rokah, prepoveduje iskanje očetovstva...

Filip: Nisem iskal očeta; našel pa sem otroka.

Grdin: Ne mojega.

Filip: Vašega!

Grdin: Ni res! To so stvari z onega sveta!

Filip: Res! Ker prihajajo iz Amerike!

Grdin: Kaj ima Amerika opraviti pri tem?

Filip: Da, tudi Amerika ima pri tem opraviti. Zakaj, če se o Vaših majhnih žrtvah, Nežiki Gorjan in Emiliji Mladè, ni izvedelo ničesar, je tej preklicani Mariji Svetini prišla nesrečna misel v glavo, da se je vrnila.

Grdin (zadnje besede so ga zadele): Ni res!

Filip: Vi jo torej poznate?

Grdin: Ne poznam nikogar... Hotel sem reči...

Filip: Kaj?

Grdin: Pravim...

Filip: Dalje... dalje!...

Grdin: Pravim...

Filip: Povejte, povejte! Ne poveste ničesar, ker nimate ničesar povedati ne tajiti. Marija Svetina se je vrnila!

Grdin: Pa naj ji tekne!

Filip: In je govorila.

Grdin: Čenče!

Mladika 1925.

Filip: Dejstva!

Grdin: Na dan z dokazi!

Filip: Jih dobite.

Grdin: Jih ni!

Filip: So, so!

Grdin: Niti enega ni, niti pol dokaza ne! (Trka na levi.)

Filip: Naprej!

(Vstopi Marija.)

Filip (Grdinu): Glejte enega — in celega!

Četrty prizor.

Marija: A! Niste sami, oprostite!

Filip (se postavi tako, da Marija ne vidi Grdina): Sam sem. Niste naredili prav, da ste vstali, Marija... Pa tako sem Vas svaril!

Marija (se trese vsa nemirna): Odpustite mi... Nisem mogla drugače... Ne morem biti več pri miru... Bala sem se svoje nestrpnosti... Šla sem z doma, ker mi je dobro... ker sem ozdravela... Nikar me ne kregajte in recite mi, da ste izvedeli... Ne boste ničesar povedali?

Filip: Nikar. — Zakaj tako trepečete...

Marija: Saj ne. Drhtim od veselja in strahu, ne vem, kako bi Vam povedala... a dobro mi je, ker imam toliko upanja. Le upanje je v meni. Povejte, ali ste izvedeli, kako se imenuje moja...

Filip: Kmalu izvemo.

Marija: Zares?

Filip: Izvemo vse.

Marija: Pa kdaj?

Filip: Skoraj... Govoril sem z očetom...

Marija (kakor prestrašena): Ah!

Filip: To je edina oseba, ki ve... ki lahko pove in ki... bo povedala!

Marija: Da Vas ne preslepijo... Ta človek je vsega zmožen.

Filip: Mislite?

Marija: Vsega... To je najhudojnější lopov, kar jih je na svetu... Ne pretiravam... Zdaj, ko vem, da dobim nazaj svojega otroka živega, bi bila celo zmožna, da mu odpustim tisto zlo, ki mi ga je storil... Pa ne dajte se varati! Če je človek spoznal in ljubil človeka, kakršen je on, je isto, kakor če je kdo napravil zločin, ki ga venomer grize in peče. Ne pustite, da Vas ogoljufa oni hudobnež!

Filip: Bomo močnejši od njega... Vi bodite kar mirni! Pojdite na vrt! Vas pokličem, prej Vam ni treba hoditi sem. Povedati Vam moram pa marsikaj tudi jaz. In Klopčič, ali Vam je prinesel rože?

Marija: Sem odšla prej, preden se je vrnil on.

Filip: Pošljem Vam jih toliko, da boste z njimi nastlali sobo od vrha do tal, ko bo stopila vanjo prvič Vaša...

Marija: Kakó ji bo ime?

Filip: Nikar se ne mučite ... Imela bo najlepše ime od vseh imen!

Marija: O, ko bi našla besede, da bi se Vam zahvalila! Ni jih ... Da bi se Vam zahvalila za ta čudež, ki ste ga storili zame ... Le molk in solze ... Molčim in jočem. Ali vidite te dve solzi, ki mi polnita oči? V njih so najlepše besede hvaležnosti, ki jih imam v srcu in ki jih glas noče izgovoriti, morda se boji, da ne bi pokvaril solze. A Vi razumete ... kajne?

Filip: Razumem. Bodite mirni! Današnji dan bo srečen dan za Vas.

Marija: Blažen dan.

Filip: Bodi torej srečni in veseli!

Marija: Saj sem ... da ... tudi vesela ... vesela tudi, če jočem ... Zdi se mi, da je moje srce vzhičeno, da obhaja največji praznik ... še več, še več ... a ne znam povedati ... Zdi se mi, kakor bi bilo vse srce v zastavah ... Hvala! Zdaj grem na vrt ... počakam ... Pa nikar ne pustite, da bi čakala predolgo! Pokličite me koj, drugače me ne bo več, ko me pokličete. Usehnila bom, uničena ... Zdaj grem. Hvala! (Hitro odide na vrt.)

Peti prizor.

Filip: No, ali ste jo videli?

Grdin (hladnokrvno): Koga?

Filip: Dokaz ... Niste spoznali te ženske?

Grdin: Ne morem spoznati, kogar ne poznam.

Filip: In niste spoznali sami sebe niti v lepi sliki, ki Vas je opisala z njo?

Grdin: Ne vem, o kom je govorila.

Filip: A pomnite, Grdin, če ne bi tako spoštoval osla kakor ga, bi Vas primerjal z oslom.

Grdin: Gospod župan ...

Filip: Rekel bi, da ste slabši, trši, bolj trmasti in bolj kosmati kakor osel.

Grdin: Nehajte!

Filip: Kaj še! Kaj niste slišali, kaj je bilo v onem boleznem glasu? Kaj niste razumeli tesnobe, strahu in upanja te nesrečne ženske, ki išče, ki čaka, ki hoče svojega otroka? Zakaj pa ne zahteva še kaj drugega! Vi ste molčali! Vi veste vse, pa ste trdi kakor kamen. Ker se bojite posledic in odgovornosti, hočete vzeti materi najsvetejšo pravico njenih pravic! Hočete ji vzeti pravico, da ljubi svojega otroka, da ga vzame v naročje, da ga objema in poljublja, kolikor hoče ... Nezaslišano, neverjetno! Ta uboga ženska ve, da je v čredici njenih učenk tudi njena hčerka, otrok njene ljubezni in njenih bolečin. Vi veste, katera je ona deklica, poznate njen obraz in njeno ime; veste, komu je izročena; veste, kdo jo privede vsako jutro v šolo k njeni učiteljici, k njeni materi ... Vi veste vse, pa molčite in večate muke in težave te uboge žrtve! To, kar Vi delate, je naravnost pošastno! Vi ste zdaj večji bojazljivec kot

ste bili takrat, ko ste oskrunili to dekle, da je postala mati in ste jo potem vrgli v barko, kakor vržete v smetišnico kost od mesa, ki ste ga požrli. Častna beseda! Če Vas gledam, me je sram, da sem tudi jaz mož. Vraga! Kaj pa so Vam dali namesto one mišice, ki ji pravimo srce, in namesto one luči, ki se imenuje vest? Bi utegnili to povedati? Še hujši ste ko osel! Nasprotno, osel, prosim te odpuščenja, da sem te primerjal s tako zverino! Odpusti mi ... nič več ne storim tega.

Grdin (se cinično smeje): Ali ste končali?

Filip: Pazite! Moja potrpežljivost je pri kraju ...

Grdin: Ali pa veste, da ste prvovrsten pridigar? Zakaj niste šli v lemenat?

Filip: Pazite, drugače mi boste drago plačali svoj cinizem!

Grdin: Poslati v ječo poštenjaka ni tako lahko kakor bi kdo mislil!

Filip: Ne pošiljam v ječo poštenjaka, ampak Vas!

Grdin (vstane): Prav. Povabilo počakam doma.

Filip (zvoni): Le lepo pri miru, Jakec!

Grdin: Kako?

Filip: Vabilo je že tiskano.

(Vstopi svetnik Vohàn.)

Šesti prizor.

Filip: Gospod svetnik, poznate zadevo pričujočega Jakoba Grdina, ker Vam je bilo ukazano, da stvar preiščete v vseh njenih podrobnostih in posebnostih.

Vohàn: Da, gospod župan!

Filip: Potrudil sem se, da izlepa odpravim to umazano zadevo, a zaman. Moja naloga je končana. Začnite Vi s svojo.

Grdin: A kaj pomeni to?

Vohàn (potegne iz žepa list): V imenu postave ...

Grdin: Kaj vraga pa kvasite!

Vohàn: V imenu postave Vas aretiram!

Grdin: Meša se Vam ...

Vohàn: Jezik za zobe!

Grdin: Norite ...

Vohàn: Če ne gre drugače, bo šlo pa s silo!

Filip: Kaj imate rajši, dragi Jaka: dva navadna stražnika ali par kraljevih orožnikov? Izberite ... stroški so isti!

Vohàn: Pojdite z menoj!

Grdin: Če se me le dotaknete ...

Vohàn: Nikar se ne napihujte — je vse zaman!

Grdin: Prej ali slej že izvem, kdo me je ovadil, poteptam ga z nogami! A zdaj hočem govoriti z Vami še nekaj minut ...

Filip: Da končava?

Grdin: Da!

Filip: Kakor hočem in zahtevam jaz?

Grdin: Tako!

Filip: Pojdite, gospod svetnik, Vas že pokličem! (Vohàn odide.)

Sedmi prizor.

Filip: Obljubljam Vam, da ne boste imeli poznejše nikakih sitnosti.

Grdin: Kaj pa tale ovadba?

Filip: Jo umaknemo.

Grdin: Dajte mi to pismo.

Filip: Rekel sem, in to je dovolj. Sedaj se pa le podvizajva. Ali ste bili Vi fant onega dekleta?

Grdin: Bil.

Filip: In iz vajine — recimo ljubezni — se je rodila deklica?

Grdin: Se je.

Filip: Ki ste jo skrili...

Grdin: Skrili so jo moji starši. Jaz sem bil še mlad fant.

Filip: Mlad fant, ko ste imeli skoraj trideset let? Revček! Mater ste poslali v Ameriko?

Grdin: V drugem razredu: petstotriinštirideset kron sem plačal.

Filip: Otrokovega rojstva niste naznanili?

Grdin: Deklica se je rodila na deželi... daleč od vsakega večjega kraja. Bilo je naravnost pasje vreme... Sicer pa ni nihče verjel, da bo otrok živel več ko eno uro, tako je bil slaboten.

Filip: Kdo ima deklico sedaj?

Grdin: Neka Roza Andrejka.

Filip: Ne stanuje tukaj?...

Grdin: Ne. Stanuje v Ravniku, približno pol ure od tukaj.

Filip: Kako je deklici ime?

Grdin: Da povem resnico... ne vem.

Filip: Ne veste niti imena svoje hčere? Prav. Pa je ni nihče spoznal?

Grdin: Nihče.

Filip: Je že dolgo, odkar je niste videli?

Grdin: Da, že dolgo...

Filip: Odklejš?

Grdin: I, od rojstva! Razumete: delo, zaposlenost, moj položaj... Toda pomanjkanja ni trpela nikoli! Pošiljal sem ji redno vsak mesec po trideset kron.

Filip: Zapravljivec!

Grdin: Bi radi še kaj vedeli?

Filip: Vedeti hočem, če ste govorili resnico.

Grdin: Lahko prisežem.

Filip: Prisežite... to se pravi... ne! Se rajši drugače prepričam. (Piše hitro.)

Grdin: Ne zaupate?

Filip (piše dalje): Ne!

(Pozvoni in piše dalje. Vstopi svetnik Vohän.)

Osmi prizor.

Filip (piše in govori z Vohanom): Prosim Vas, izvršite ta navodila dobesedno! Pojdite z Grdinom k Rozi Andrejki, ki Vam mora povedati vse. Vzemite deklico in jo privedite sem! Sicer pa je vse napisano.

Hitro! Vzemite moj avtomobil. Potem postane gospod Grdin spet svoboden državljan.

Grdin: Hvala, gospod župan. (Mu ponudi roko.)

Filip: Ne. Le spravite za zdaj svoje roke. Pojdite! Gospod svetnik, držite se točno navodil! Zlasti v zadnjem delu, ki je najbolj kočljiv. Se priporočam. Ko greste mimo vrta, glasno zatrobite!

Vohän: Prav, gospod župan. (Odide z Grdinom.)

Deveti prizor.

Filip (gre proti vratom v ozadju in pokliče): Gospodična Marija!

Marija (priteče in naglo vstopi, gleda krog sebe, pa ne vidi nikogar. Siloma se hoče pomiriti. Po dolgi pavzi — polni tesnobnih vprašanj — začne govoriti s Filipom o stvareh, ki ne spadajo k predmetu): Koliko rož je na Vašem vrtu! Še nikoli jih nisem videla toliko!

Filip: Vse bodo Vaše, gospodična Marija!

Marija: Ne! Škoda... nikar jih ne trgajte... pustite jih, da žive! So tako lepe, sveže, vesele! Nikar jih ne kvarite radi mene! Delale so mi družbo, klicala sem jih s človeškimi imeni. Iskala sem eno, ki bi bila bolj dehteča od drugih ali pa bi imela zame poseben vonj... Pa vse zaman... Vse so enake! Vse lepe! (Nehote se ozre proti vratom, kakor če bi pričakovala prikazen.) Govoriva o čem drugem! Govorila bi rada o čem drugem.

Filip: Kaj bi Vas zanimalo?

Marija: Ne vem... Vse me zanima...

Filip: Ker Vas nič ne zanima... (Pavza.) Šli so ponjo...

Marija (kakor preplašena): Ne povejte ničesar! Lepo Vas prosim! Če začnem čakati, ne bom znala več čakati. Polasti se me prejšnja nestrpnost, pa ne bi mogla več zdržati... Moram čakati, ne da bi se tega zavedala... Pomačajte mi pozabiti, da čakam! Govorite mi o čemer koli... Govorite mi o sebi...

Filip: Hvala!

Marija (ga gleda): Zakaj? Kaj sem rekla? Ne spominjam se... Včasih mislim in govorim nehoté... Pa ne govorim jaz, morda govori mati iz mene, ki mi je vsa neznana, ne ve, kaj govori; in te še ne razumem. Ste užaljeni?

Filip: Ne, Marija!

Marija: Zares bi rada, da govorite o sebi... Rada bi, da mi poveste, kako da ste bili tako dobri z menoj! Zakaj?

Filip: Mogoče sem bil manj dober kakor Vi mislite... E, da... Dobrota, ki ima poleg namena, da dela dobro, še kak drug namen, je že manj dobra.

Marija: Ne razumem... Kakšen namen?

Filip: Ne vem... Je bolje, da molčim. Če bi govoril, bi mogoče pokvaril še to malenkost, ki sem jo napravil.

Marija: Čudno! Zdi se mi, da ne razumem...

Filip: Ker ste daleč od vsega in od vseh. Vi ste na odprtem morju. Vidite svetilnikovo luč, ki Vas vleče k sebi, zato ne vidite nobene druge stvari. Ne vidite niti zvezd, ki so nad Vami, ne slišite niti šumenja morja... ne občutite niti utripanja življenja, ki Vas obdaja... ki Vam je tako blizu... Nič! Nova, svetla točka Vašega življenja in ničesar drugega! Mogoče se motim, Marija?

Marija: Kako dobro mi de, če mi pravite Marija, tako preprosto!

Filip: Ali hočete, da Vam z isto preprostostjo povem še druge reči, o drugih osebah, o neki drugi osebi, ki se Vam je počasi in nehoté približala s toliko vdanostjo in nežnostjo?

Marija: Govorite, govorite, povejte, razložite mi... Hočem razumeti.

Filip: Poglejte, kaj je napisano tam vrh kaminal!

Marija (čita): »Blažena samota.« Res je.

Filip: Ne! Ni res, Marija! Samota je blažena, če jo iščemo, ker smo potrebni počitka in razvedrila. Kadar pa nas samota sama najde, nas sama zgrabi, zamota in zapre... ni več blažena, temveč je strašna.

Marija: Zakaj imate potem tako geslo?

Filip: Ker sem imel tedaj dvajset let... in ker je bilo moje življenje čudovita mešanica želja, hrupnosti, žensk, zabav in zadoščenj. Dal sem napraviti ta slavospev samoti, ker nisem bil nikoli sam.

Marija: In zdaj?

Filip: Zdaj, Marija, Vam prisegam, da nimam več dvajset let. Nič več nočem biti sam. Sicer pa, ko začne moški zbirati pipe in puške, pomeni, da ne more več zbirati zabav, žensk in hrupa. Zakaj, ko se prične duh starati, postane enoličen in boječ... Poglejte to hišo, Marija! Kako je zapuščen! Kaka puščava! Vrt je poln cvetja, a ni roke, ki bi ga trgala zame. Ali čutite, kako je vse tiho? Vedno je tako. Ne slišite ne glasu ne veselja ne smeha. Nikoli! Nikdar ni nikogar, ki bi mi želel srečno pot, če odpotujem. Nikdar nikogar, ki bi me bil vesel, ko se vrnem. Neka bojazen me obhaja in silno si želim ljubezni, prave ljubezni! Razumete, Marija?

Marija (gleda v praznino): Glejte, tudi jaz. Tudi jaz si želim ljubezni. Tudi jaz!

Filip: Želim si majhnega, nežnega bitja, ki bi bilo rahločutno, razumno in dobro. Rad bi, da bi bilo vedno pri meni, da bi ga branil in božal.

Marija (sama zase, tiho): Tudi jaz! Tudi jaz! Majhno bitje, ki bi bilo samo zame...

Filip: Poznal sem mnogo lepih deklet... ljubkih, plavolasih in rjavih... pa nisem nikdar ugenil, katero bi mogel ljubiti, katera mi je namenjena, katera je — moja!

Marija: Kakor jaz! Prav kakor jaz! Ne morem ugeniti!

Filip: In obupno sem jo iskal.

Marija (sama zase, tiho): Kakor iščem jaz.

Filip: Iskal sem jo v svojem srcu...

Marija (sama pri sebi, tiho): Kakor brskam jaz po svojem.

Filip: Iskal sem jo v samoti...

Marija: Jaz tudi... kakor slepec išče luči.

Filip: In našel sem jo, Marija... Slednjic sem jo našel!

Marija (ga gleda): Jaz ne!

Filip: Marija!

Marija: Ne zadenem... ne morem ugeniti...

Filip: Zakaj me nočete razumeti, Marija?

Marija (trepetaje, naglo): Da! Saj Vas razumem! Vi ste našli... jaz še iščem. Ali se Vam je že kdaj pripetilo, da ste iskali znan obraz med množico neznanih obličij? Mene je doletelo prav nasprotno. Iščem neznan obraz med množico znanih... Iščem neznan obraz svojega otroka sredi znanih obličij drugih otrok. In ne najdem ga nikdar... Uteče mi... In ono majhno število deklic se množi v neskončnost, naraste v veliko množico — in jaz se izgubim med njimi. Če bi imela vsaka zvezda svoj obraz, kako bi bilo mogoče najti onega, ki ga človek išče! Tako iščem in... se trudim... se mučim... se peham!

Filip: Kaj me nočete razumeti?

Marija: Dobro sem razumela... vse... Zahrepeneli ste po ljubezni...

Filip: Da, po ljubezni, Marija...

Marija (ga gleda s silnim začudenjem): Po ljubezni do mene?

Filip: Po ljubezni do Vas, Marija... Ne morete si misliti, kako resne so moje besede!

Marija: Ne... nočem.

Filip: Zakaj?

Marija: Ker ni mogoče... Ker ne sme biti tako.

Filip: Počakajte... ne bodite tako čudno odločni! Povejte mi en sam vzrok... Pomislite... Vi ste dobri, Marija, Vi ste...

Marija: Mati sem in... ničesar drugega. Če sem osupla in začudena radi Vaših besed, je to znak, da nisem več ženska.

Filip: O, pa še kako ste ženska!

Marija: Ne več! A prej... V meni je bila ženska v vsaki misli, v vsaki rahločutnosti... v vsaki težnji... A zdaj? Kako bi bila še ženska? Vi ste našli mojega otroka, mojo hčerko, mojo punčko, in Vi sami bi želeli... A mene ni več, me ni za nikogar več. Kako da ste mislili, da Vam pritrđim? Če bi bila mati kakor so vse druge — ali pa če ne bi bila mati nikoli — mogoče. Ne bi rekla. Tudi mene polagoma straši samota. A zdaj, zdaj... Vi torej ne veste; Vi ne pomislite, koliko zaostalega je v mojem materinstvu? Ne veste, da ne bi mogla, da ne bi znala preslišati niti enega srčnega utripa svojega otroka, ki ga še ne vidim, ki ga kličem, iščem, čakam in ne vem, kdo je!

Filip: A deklica bo vendar potrebna, da jo kdo varuje in ji zagotovi bodočnost...

Marija: Bodočnost ji ustvarim jaz s svojimi rokami in s svojo ljubeznijo! Življenje se je že tako žogalo z menoj, da se ne bojim ničesar več. Delala bom, Ponosna bom na to, da ustvarim nekoliko blagostanja otročičku, ki ga imam v sebi že devet let, ki ga čutim v sebi, pa ga ne vidim, kakor ga nisem videla takrat, ko sem ga nosila pod srcem... Kako hočete, da ljubim zdaj koga drugega? Ni mogoče! Okradla bi Vas, okradla samo sebe in bolj kot vse druge, bi oropala svojega otroka, če ne bi imela zanj onega čuvstva, ki je popolno, neomadeževano, čisto in edino.

Filip: Hudo mi je.

Marija: Ne govorite tako! Tudi če je res, ne govorite... Ne motite tega mojega pričakovanja, ki je tako lepo, tako nebeško v svojem samoljubju! Rekla sem Vam: Ne govorite mi nikoli o ljubezni! Pa ne bodite žalostni radi tega! Vi ste tako svobodni... tako bogati... tako dobri! Tista, ki jo iščete, tista, ki jo zaslužite, nisem jaz. Razumite me! Tako sem Vam hvaležna za vedno, ne kvarite te hvaležnosti; poljubite me in mi odpustite, ker ne znam lagati.

Filip (jo poljubi): Da! Res je. Skoro sem zahteval plačilo za to, kar sem naredil za Vas. Sram me je... Ne recite ničesar več... Hočem pametno govoriti... Mogoče ne boste mogli ostati tu s svojim otrokom...

Marija: Pojdem drugam.

Filip: Dovolite mi, da jaz poskrbim vse potrebno!

Marija: Da... da... sprejemem, kar hočete. Skrbite za naju!

Filip: In videl Vas ne bom več?

Marija: Vselej, kadar mi bo hčerka le za hip dovolila, da bo moje srce prosto, ga posvetim Vam. Pridem Vas obiskat, tudi iz dalje, da se Vam zahvalim in Vas blagoslovim.

Filip: Da... Vedno Vas bom čakal... A zdaj, Marija, poslušajte, prosim. Pri Vas doma so sosede, radovedneži. Nihče Vam ne sme kratiti Vašega veselja... Sami morate biti, kadar pride Vaša hčerka.

Marija: Zahvaljeni, lepo zahvaljeni!

Filip: Semkaj pride... In potem ukrenemo vse potrebno, da odideta.

(Od daleč je slišati ropot. Prihaja avtomobil, slišati so signali.)

Marija (prime Filipa za roke in otrpne kot bi morala umreti): Ona!

Filip: Da... zdaj pa.

Marija: Ostanite tukaj, da ne bom sama!

Filip: Ne, iti moram... Sedite in bodite mirni nekaj minut. Jaz... grem po rože!

(Marija sede.)

Filip: Zdaj pa lepo mirno. Tako! (Odide naglo proti vrtu.)

Marija (ostane nekaj časa kakor okamenela, zagleda se v prikazen. Nenadoma vstane, kakor bi bila slišala kak ropot): Ne... nič... ne ozrem se... Če se ozrem, ne bo ona, ampak kdo drugi, ki mi pride povedat, da... Moj Bog! Malo usmiljenja! Zares ne zmorem več...

(Vstopi Anica iz ozadja, ali bolje rečeno, vstopi velikanski šop rož, ki deklico čisto pokrije.)

Deseti prizor.

Anica (se tiho približa Mariji; ko je poleg nje): Prinesla sem rože... mama...

Marija (ne more izpregovoriti, ne more zavpiti, ozre se počasi, kakor bi se bala prevare. Išče med rožami Aničin obraz in jo gleda): Ti? Ti? (Ponavljajo mehanično ta »ti«, pa ne more reči ničesar drugega.)

Anica: So mi rekli, naj ti rečem, pa sem rekla. Ali je res, da si ti moja mamica?

Marija: Ti? Ti?

Anica: Ali ti ni všeč, da ti rečem: mamica?

Marija: Ti? Anica? Ti?! Zdaj se mi zdi, da sem vedela, zdi se mi... Ti? Ti?

Anica: Zakaj si taka? Ali ti je slabo?

Marija: Ti?

(Premaža jo genotje, Marija se vrže v naslanjač in glasno zajoče.)

Anica: Mamica! Mamica!

Marija: Da! Da! Reci še, še reci! Ponovi... Reci še! Ti! Ti!

Anica: Se smeješ zdaj?

Marija: Ti, moja, moja...

(Jo prime in jo pritisne k sebi kakor bi bila zmedena od žalosti in veselja.)

Anica: Mama! Beži no! Kako si otročja!

(Držita se v objemu. — Zastor počasi pada.)

Jutro.

V oknu se ptič zbuđi
in poje.
Solnce zaboli v oči.

Z roko preko čela grem,
da bolno jutranjost zbrišem očem —
ptič poje...

Solnce čez meglo oči
slika lice tvoje.

Debeljak Tine.

Pregled slovenske umetnosti.

(Umetnost koncem osemnajstega stoletja.)

Viktor Steska.

Langusova doba.

Napoleonove vojske so minile, mir se je zopet naselil po naši domovini. Starejši umetniki so izumrli, naraščaja v tej nemirni dobi niso imeli. Tedaj sta nenadoma nastopila dva moža, ki sta z veliko marljivostjo dosegla lep uspeh in sta z vztrajnim delom nadomeščala celo vrsto manj delavnih moči. Bila sta ta dva izvoljenca Matej Langus iz Kamne gorice in Jožef Tominc iz Gorice. Dolgo vrsto let sta zadoščala vsem domačim potrebščinam, prvi na Kranjskem in južnem Štajerskem, drugi na Primorskem. Po času pripadata v biedermaiersko dobo, vendar nista nepogojno njena sinova, marveč sta se precej držala Rafaela in drugih renesanskih vzorov. Polagoma so se jima pridružili še drugi, večinoma inozemski mojstri, ki so se v Ljubljani naselili, n. pr. P. Pavel Künl in Kurz von Goldenstein.

Langus je vzgojil celo vrsto učenk, učencev pa le malo. Njegove bolj znane učenke so bile uršulinke M. Jožefa Štrus, M. Margareta Venedig, M. Alojzija Petrič, Henrika Langus, Amalija Oblak por. pl. Hermannsthal itd. Med učenci sta znana Kemperle in Kogovšek poleg Mateja Tomca.

Matej Langus⁴⁶ je bil rojen v Kamni gorici na Gorenjskem 9. septembra 1792. Njegov oče je bil žrebljar. Langusov rod je izhajal iz Srednje vasi v Bohinju. Mati je bila iz Gabrove rodbine. Oče je le s težavo preživljal številno rodbino. Ko je bil Matej v desetem letu, mu je oče umrl. Vdova je s petimi otroki žalovala za njim. Matej je imel dva brata, Andreja in Janeza, in dve sestri, Heleno in Marijo. Pridno so morali v kovačnici delati, da so se preživili. Mateju je bilo navidezno usojeno, da prebije vse življenje v zakajeni kovačnici. Kmalu pa se mu je odprla druga pot.

Ko je bil Langus v 18. letu, pride po opravkih v radovljiško graščino. Tu je tedaj slikal celovški slikar Janez pl. Schreibers grofu Thurnu sobane. Langus ga ves zamaknjen opazuje. Schreibersu to ni ostalo prikrito, zato mladeniča vpraša: »Kaj bi tudi ti rad slikal?« »Z velikim veseljem,« odgovori Langus. Takoj se loti barv in jih pomaga mojstru mešati. Najbrž sta se takoj z mojstrom dogovorila, da se pojde Langus v Celovec učiti sobnega slikarstva. Mati s tem seveda ni mogla biti zadovoljna, saj ji je bil

Matej steber družine. Proti materini volji odide Matej v Celovec. Naposled se je pa mati potolažila, saj je videla, da nabira Napoleon vojake za svoj ilirski polk. Tudi Langus bi bil moral v vojake in odriniti na Rusko, ko ne bi bil odšel v Celovec, ki je bil še pod avstrijsko oblastjo. V Celovcu se Langusu ni dobro godilo. Pri Schreibersu je stopil v pouk pod pogojem, da ostane šest let in da bo opravljal vsa domača opravila. Neutešljivo hrepenenje po slikarski izobrazbi pa je premagalo v njem vse ovire. Slikal je sobe in opravljal domača dela po hiši. V Celovcu se je naučil nemščine. Ker do tedaj še ni znal čitati in pisati, je mojstra naprosil, da bi smel v nedeljsko šolo; toda trdosrčni in pohlepni mojster tega ni dovolil. Kljub temu se je skrivaj vendarle naučil čitati in pisati. Sedaj je hitel, da si pomnoži svoje zaostalo znanje. Najrajši je čital zgodovinske spise. Po šestih letih se je povrnil domov. Ker pa doma in v Radovljici ni bilo zadostnega dela, se je preselil v Ljubljano. Pridno je slikal sobe in shranil vsak prisluzen novčič, da bi mogel čimprej uresničiti kopnenje svojega srca in oditi na dunajsko akademijo. Ko si prihrani tisoč goldinarjev, jo krene na Dunaj. Ker pa je že prekoračil zakonito starost, ga niso sprejeli. Pol leta se je sam vadil, dokler ga niso vendarle sprejeli. Pomagal mu je slikar Frančišek Kavčič, ki je bil tedaj upravitelj akademije likovnih umetnosti. Čakala pa ga je druga prevara. Spoznal je, da profesorji tega zavoda niso pravi učitelji in da se tu ne bo dosti naučil.

Slikar Kavčič, Goričan po rodu, s katerim sta se pogostoma slovensko pogovarjala, ga je tolažil in mu svetoval, naj le pridno kopira antike in umetnine najboljših mojstrov; napredek ne bo izostal. Kavčič je govoril iz lastne izkušnje. Po Kavčičevem priporočilu je Langus dobil dovoljenje, da sme po svoji volji obiskavati cesarsko galerijo slik. Tu je delal vsak dan po več ur, se vežbal v risanju in slikanju ter posnemal najlepše umetnine svetovnih slikarjev. V tem času je napravil posnetek po Correggiovi sliki »Io in Jupiter« za kneza Metternicha.

Na Dunaju se je seznanil tudi s svojim rojakom pesnikom Prešernom. Prijatelja sta si ostala do smrti.

Nekako dve leti je ostal Langus na Dunaju. Delal je neumorno in se res mnogo naučil. Rad bi še dalje vztrajal pri priljubljenih vajah, pa pošel mu je denar. Povrnil se je v Ljubljano in začel zopet slikati sobe. Po Kukuljeviću je bival tedaj v Ljubljani goriški slikar Jožef Tominc (1790—1866), ki si je pridobil tedaj vsa naročila. Langus se je z njim seznanil, ga začel posnemati in se lotil tudi sam

⁴⁶ Primerjaj: Dom in svet, 1904, 394—401, 460—466; Kukuljević - Sakcinski: Slovník umjetnikah jugoslavenskih, 213 do 219; Edv. Ritter v. Strahl: Die Kunstzustände Krains, 1884, str. 46—48; P. pl. Radics: Umeteljnost in umeteljna obrtnost Slovencev v Letopisu M. Sl., 52—54; —i—: v Domu in svetu, 1891, 179; Slovanstvo, 197; Dr. C. Wurzbach: Biogr. Lexikon, XIV., 125—127; Laib. Zeitung, 1855, 242, 243.

portretov. Delo se mu je posrečilo. Ker je delal ceneje kakor Tominc, je dobival čimdalje več naročil; nekoč jih je imel obenem 18.

Ker je silno skromno živel, si je prihranil v dveh letih toliko, da je mogel odpotovati s prihrankom proti jugu v Italijo, kamor je hrepenel ves čas svojega umetniškega življenja.

Ko je prišel Langus v Ljubljano in pričel slikati portrete, je vzel k sebi mlajšega brata Janeza in mu prepustil slikanje sob, sam je pa delal le portrete in druge oljne slike, da bi laže napredoval v slikarstvu.

Skozi Trst, Benetke in Ankono je prispel Langus v Rim. Namenil se je tu dalj časa ostati in se popolnoma posvetiti slikarstvu. Proučaval je nesmrtna dela Rafaelova in drugih znamenitih slikarjev. V Rimu je bival poldruho leto. Življenje v večnem mestu mu je zelo ugajalo; vedno se je z veseljem spominjal rimskih dogodkov. Iz dobe rimskega bivanja je tudi sledeči dogodek: Kardinal, protektor slikarske akademije, povabi akademike na izlet na svojo pristavo. V bližini so kovali žreblje, prav kakor na Langusovem domu. Ko Langus to vidi, brzo pripomni, da si tudi on upa skovati žrebelj. »Mož beseda!« mu zakličejo tovariši. Langus prime kladivo in z nekoliko udarci naredi vzoren žrebelj. Vsi se začudijo, kardinal pa kratko in jedrnato reče: »Ta ni bil prvi!«

Iz Rima je Langus posetil še Neapol, zlezal na goro Vezuv ter se preko Perudže, Florence in Milana povrnil proti domu. Nastanil se je najprej v Trstu, kjer je dobil takoj dovolj dela. Mati, ki je potrebovala še vedno njegove pomoči, ga je preprosila, da se je vrnil v Ljubljano. Zgodilo se je to l. 1829.

Iz Italije je prinesel s seboj mnogo lepih kopij, ki jih je ali prodal ali pa ohranil, da so mu krasile stanovanje.

V Ljubljani ni našel takoj dela. Zadovoljiti se je moral začetkoma s slikanjem gledaliških kulis, dokler se ni seznanil z meščani in duhovniki, ki so začeli pri njem naročati portrete in cerkvene slike. Delo se mu je vedno bolj grmadilo, da ga je le težko zmagoval.

V Ljubljani je najprej stanoval blizu Križank, v tedanji Recherjevi hiši pa je stanoval uradnik Wiedenhofer. Z njegovo hčerko Anico se je Langus poročil.

Ker ni imel lastnih otrok, je vzel k sebi hčerki svojega brata Janeza, Marijo in Henriko, in je prav očetovsko zanj skrbel. Brat Janez mu je umrl l. 1838.

Po poroki se je naselil Langus v Reduti pri Sv. Jakobu in je tam tudi umrl.

Langus je zgodaj vstajal. Ob petih ga že ni bilo več na ležišču. Tudi nečakinji je navajal, da sta zgodaj vstajali. Vsako jutro je šel potem na izprehod na Rožnik. Pokrepan in poživljen se je vrnil do-

mov, kjer je delal do večera. Zvečer ni šel skoro nikoli iz hiše; rajši se je oddahnil od dela, igrajoč in pogovarjajoč se z domačimi. Pogostoma mu je morala nečakinja Marija prebirati Allgemeine Augsburger Zeitung in Pain's Universum, lista, ki sta prinašala največ novic iz umetniških krogov. Med delom je ljubil tihoto, sam pa je med delom rad popeval. Godbo in petje je zelo ljubil, čeprav sam ni bil več glasbe.

Langus je bil dober kristjan, ki je svoje verske dolžnosti vestno izpolnjeval.

Večkrat je hotel kupiti lastno hišo; žena pa mu je vedno odsvetovala, češ, da je premehak za gospodarja.

Že za svojih živih dni je doživel mnogo priznanja. Slavili ga niso le z besedami, ampak tudi s spisi in pesmicami. Ivan Kukuljevič-Sakcinski je l. 1852 izdal v Zagrebu kratek njegov življenjepis. Carniolia leta 1839 in 1840⁴⁷ večkrat pohvalno omenja njegova dela. Tudi Novice⁴⁸ in Zg. Danica⁴⁹ so se večkrat spomnile Langusovih del. Celotne pesmice so skladali Langusu na čast, med njimi dr. Lovro Toman in dr. Fr. Prešeren. Prešeren je zložil sonet: »Marskteri romar gre v Rim, Kompostelje« itd., čigar prve črke vsakega verza od zgoraj doli se bero: Matevžu Langusu. Ta sonet je v zvezi s portretom Primčeve Julije.

Langus je slikal z oljem in na mokri omet. Vprav freske so mu prikrajšale življenje. Ko je slikal svod frančiškanske cerkve in moral vedno kvišku gledati, mu je to delo napravljalo mnogo težav. V mlajših letih je lahko zmogel napor, a sedaj je bil že v 63. letu. Še preden je delo popolnoma dokončal, je moral čopič odložiti in oditi v Rogatec. Tam mu ni ugajalo, zato je odšel v Mozirje, kjer mu je okolica zelo prijala. Skoro vsak dan je šel na sprehod do Nazareta. Po dveh tednih se je vrnil v Ljubljano. Tedaj mu je umrla najljubša sestra Helena. Bridko je žaloval za njo. V Ljubljani se mu je bolezen shujšala. Umrl je 20. oktobra 1855 za črevesnim legarjem; ljudje so govorili: za kolero. Pokopan je pri Sv. Krištofu na desni strani ob zidu.

S svojo vztrajnostjo in varčnostjo si je Langus pridobil lepo imovino. V oporoki je svoje imetje zapustil ženi. Ko je ta leto za njim (26. septembra 1856) umrla, je volila po želji svojega rajnega moža vso imovino, okoli 18.000 gld., ki je po nakupu obveznic narastla na 22.680 gld., za Langusovo ustanovo. Obresti naj bi uživali sorodniki oziroma po njih smrti mladeniči obojega sorodstva, potem v Kamni gorici rojeni mladeniči sploh, če se posvete vedi ali umetnosti.⁵⁰

⁴⁷ Carniolia, 1839, 156, 180; 1840, 372, 416.

⁴⁸ Novice, 1848, 218; 1852, 179.

⁴⁹ Zg. Danica, 1852, 196; 1857, 134; 1855, 192 s petkitično pesmico.

⁵⁰ Novice, 1856, 418.

Langus se je večkrat sam portretiral. Portret iz one dobe, ko se je oženil, hrani ljubljanski muzej; drugega hranijo Kapusovi v Kamni gorici. Na sliki sv. Treh kraljev v ljubljanski stolnici gleda z desne na pozorišče obrit obraz. To je Langus. Tudi na Šmarni gori na stropu se je naslikal. Tudi svojo ženo je portretiral; ta portret hrani muzej.

Ocenjevalci Langusovih slik si silno nasprotujejo. Skoro dva ne sodita enako. Nekateri ga visoko cenijo, drugi mu odrekajo izvirnost in moč; nekateri

M. Langus: Vnebovzetje Marijino v cerkvi sv. Jakoba v Ljubljani, 1822.

više cenijo njegove freske, drugi oljne slike. Edvard vitez Strahl ga ocenjuje takole: »Njegove risanke in njegovi osnutki kažejo, da je bil silno priden, pa tudi, da ni redno napredoval. Langus ni bil stvarilen talent, a srečno je posnemal do podrobnih potez slike starejših mojstrov. O ceni njegovih slik se sodbe ne ujemajo. Pravo utegne biti v sredi. Njegove slike so dobro risane, pa nimajo poleta; barve so prijetne, pa brez moči; slike so izlizane in razodevajo malenkosten, plašljiv značaj! Vse pričajo o marljivosti in natančni izvršbi, a ne ogrevajo. — Najboljše so

njegove freske, ki res vzbujajo pozornost, najbrže, ker so ga velike ploskve silile, da je slikal krepkeje in svobodneje in ker zahtevata perspektiva in prikrajšava močnejše sence.« Ivan Kukuljevič-Sakcinski sodi v mnogih ozirih vprav nasprotno. Kako naj torej njegovo delo ocenjujemo?

Iz Langusovih slik odseva njegova mehka narava. Ta nežnost se kaže v risbi, v barvah in sestavah. Njegove kompozicije so čedne, premišljene, a ne potegnejo nas za seboj! Langus je pač prepozno prijel za čopič. Ko bi se bilo to zgodilo deset let prej, bi bil Langus vse drugačen umetnik. Drugi vzrok utegne biti njegova šola. Vsi učitelji so mu trobili, naj se vadi po antikah in po slavni mojstrih. Langus jih je poslušal in risal po dovršenih vzorih. Brezdvomno se je pri njih mnogo naučil, stal pa je premalo na lastnih nogah. Vprašati bi se moral, odkod so pa ti stari mojstri zajemali svojo umetnost? Učili so se po naravi, ki je izvestno prva učiteljica vsakemu slikarju. Hkrati pa mora umetnik premišljevati, da v svojem duhu obdela to, kar si je nabral z umom in opazovanjem. Kako lepo je to izrazil Führich: »Umetnik mora biti mož opazovanja in navdušenja.«

Vprav teh vaj je primanjkovalo mlademu Langusu. Res, da je tudi Langus po naravi delal svoje osnutke, a večinoma le glede na obraze in roke; gube na oblekah se naravi niso prilagodile, zato so trde, nenaravne; zato pa so obrazi živi, istiniti, izraziti.

Langus je večinoma dobro risal, le nekatere poteze je prevečkrat ponavljal, zlasti pri angelskih skupinah in pri obrazih. Barve so jasne, izvršitev natančna, samo plastike je včasih premalo. Kompozicije so dobre, ko bi slikar le prostor bolje izpolnil. Megleno ozadje nekaterih slik kaže nekako praznoto. Največja njegova sila se kaže v portretih. Čuda mnogo jih je napravil in priznati moramo, da res dobro, včasih naravnost sijajno. Kakor že Valentin Mencinger in Leopold Layer je tudi Langus pri svetniških slikah in portretih uporabljal za ozadje domače pokrajine.

S pridnim delom si je Langus na Dunaju in v Rimu nabral mnogo lepih posnetkov. V Ljubljani je pričel samostojno delati. Slikal je oljne slike in freske.

Leta 1840 je slikal v Škofji Loki ozadje velikega oltarja.⁵¹ Istotako je slikal v Šent Vidu nad Ljubljano, kamor ga je povabil župnik Blaž Potočnik, ki je cerkev popravljal. Langus je poslikal zadnjo steno svetišča v obliki arhitekturnega okvira. Na vznožju tega okvira sta stala sv. Štefan in sv. Lovrenc, na drugi strani vzporedno sv. Rok in sv. Boštjan, nekoliko višje Vera, Upanje in Ljubezen; na vrhu so sliko zaokrožili štirje angelci.⁵² Istodobno je izvršil podobno

⁵¹ Carniolia, 1840, 412.

⁵² Carniolia, 1840, 254.

arhitekturno ozadje v Šmartnem pod Šmarno goro. Freska v Šent Vidu je po potresu l. 1895 s starim svetiščem vred izginila.

Vipavski dekan piše 18. februarja 1842, št. 24, da ne more pregovoriti Mateja Langusa, da bi pričel slikati zadnjo steno svetišča in šestih stranskih oltarjev v cerkvi Matere božje v Logu; zato bo moral drugega slikarja naprositi. Langus je bil sicer 8. septembra 1840 tam in je obljubil poslati osnutke, pa jih ni, in sporoča, da si radi bolehnosti in omedlevice

Langus popravil. Ostale so do l. 1869, ko je Janez Wolf novo oltarno ozadje naslikal. Prejšnja freska je predstavljala na desni sv. Janeza in Petra, na levi sv. Pavla in Tadeja, na vrhu pa Marijino vnebovzetje.⁵³ L. 1846 je ustanovil knezoškof Wolf Alojzijejevišče. V kapeli je Langus poslikal zaoltarno steno. Ko pa je Vurnik napravil nov oltar z visokim nastavkom, se je morala freska umakniti l. 1873.⁵⁴

Langusovo ime je zaslovelo zlasti l. 1843, ko je dobil nalog, naj poslika novo visoko kupolo stolne

M. Langus: Osnutek za kupolo ljubljanske stolnice po prejšnji freski Quagliovi.

ne upa z delom pričeti niti leta 1842 niti morda 1843 ne. In res se je delo moralo poveriti slikarju Kurzu pl. Goldensteinu.

V Spodnjih Gameljnih je na listni strani freska sv. Joba in nad tem Boga Očeta, bržkone Langusovo delo.

V Vodicaх je v pokopališki kapeli Langusova freska: Jezus obuja Lazarja.

Tudi pri Sv. Jakobu v Ljubljani je slikal podobno arhitekturno ozadje. Ko je l. 1774 požar pokončal freske v cerkvi, so pobelili cerkev, samo v svetišču so freske obnovili. Po svoji vrnitvi iz Italije jih je

cerkve v Ljubljani, dočim je bila dotlej le plitka, navidezna kupola, t. j. lesen, zaokrožen strop, pritrjen z železnimi drogovi na ostrešje. To navidezno kupolo je s freskami okrasil že Quaglio l. 1703. Ko so to kupolo podrli in novo visoko sezidali, je Langus najprej kopiral Quagliove freske, potem pa je začel novo kupolo slikati. Pri tem delu se ni strogo ravnal po osnutku. V letu 1843/4 je delo dogotovil. Ljudje so bili z umetnino zadovoljni. Ocenjevavec tistih dni piše: »Slike so presenetljivo živahne, krepke

⁵³ Zg. Danica, 1869, 374.

⁵⁴ Zgod. zbornik, 564.

in tople; žive barve so izvrstne, snov je naravno obdelana. Prej mrtev zid diha novo življenje.«⁵⁵

Vodiški župnik Jernej Arko je poveril poslikanje romarske cerkve na Šmarni gori Langusu. Že l. 1842 je začel Langus slikati zid ob velikem oltarju in malo kupolo nad svetiščem. Leta 1846/7 pa je delo nadaljeval v veliki kupoli. V tej je naslikal Marijino vnebovzetje, kjer so videti tudi portreti vodiškega župnika Arka, kaplana Jamnika, Langusa samega in cela vrsta romarjev v tedanji narodni noši.⁵⁶

Mesec dni je slikal Langus v kapelici uršulinškega samostana v Škofji Loki.

Mnogo truda so Langusa stale njegove freske v frančiškanski cerkvi v Ljubljani. Tu je napolnil več stotin kvadratnih metrov veliko ploskev s slikami na mokri omet; okrasil je v tej cerkvi ves strop v svetišču, v ladji in v kapelicah. Dve stranski kapeli je poslikal l. 1845, vse drugo od l. 1848 do 1855. Omet za te freske ni posebno dober, ker je v njem preveč peska; omet je zato razpadljiv in freske se ne

⁵⁵ Illyr. Blatt, 1844, št. 40. — Carniolia, 1844, 341.

⁵⁶ Zg. Danica, 1875, 412.

morejo dolgo ohraniti. Leta 1895 jih je potres hudo pokvaril. Popravljala sta jih J. Kastner in J. Kleinert. Leta 1925 sta jih zopet popravljala Matej Sternen in Anton Jebačin.

Leta 1854 je napravil Langus lepo fresko Marijinega vnebovzeta v cerkvi v Stari Loki. Apostoli imajo izbrane, značilne obraze.

Iz navedenega je uvidno, da je Langus nekako od l. 1840 do smrti ves poletni čas slikal freske, za oljnate slike si je pa prihranil zimsko dobo. Fresk slikati se Langus ni učil ne na Dunaju in ne v Rimu; ampak ga je na to opozoril naš vsevedec profesor Mihael Peternel. Langus je jemal za freske nekoliko presočne barve, zato niso tako lahke kakor Quagliove, Jelovškove in Layerjeve. V tistem času so bile freske daleč naokoli neznane. Langus jih je zopet obudil in z njimi olepšal velikanske ploskve; zato ga dr. Ilg in za njim Ivan Flis imenujeta zadnjega baročnega slikarja naših pokrajin.

Poleg fresk je Langus slikal tudi oljnate slike: oltarne, portretne in nekaj pokrajinskih.

(Dalje prihodnjic.)

Justini,

Moji najboljši učenki,
Vrli mladenki in vrli Slovenki.

»Krasen vrtec pred menó,
Seme zlato vanj!
Seme to rodilo bó
sad najblažjih djanj.« ...

In kar jaz v Té vsejál,
Širi Ti naprej,
Deci sej do srčnih tal,
Da živi vselej.

In ko bi zamrl spomín
ná Te in na mé:
Večen vsak je blagi čin,
Blagoslov rodé!

31. 10. 1891.

S. Gregorčič.

(Iz Simon Gregorčičevega rokopisa: pesem je zapisal S. Gregorčič gđč. J. Štrukelj, učiteljici v Komnu, v album.)

Orglarju.

(Mihi Moharju.)

Stari Miha, dobri Miha,
kdaj na orgle zaigraš nam,
kdaj zapoješ tisto pesem,
lepo pesem o Mariji?

Tam v predmestju so kovači, tinka,
trije pretepači, tunka,
kladivo po naklu bunka,
meh pritiska črna Minka.

Pa priroma mimo mati,
božja Mati s svojim Sinom:
»O, hudó je potovati
v ostri zimi nam trpinom!

Rada bi se oddehnila,
dete v toplem bi zaspalo.« —
Pridi, meh mi boš gonila,
dete se ti bo smejalo! —

Sestra Minka mater vabi:
Jaz ti pa prinesem kruha,
divji smo, a nismo slabi,
zapodimo le lenuha. —

Pa Marija k peči stopi,
sveta noža meh pritisne;
dvignejo se isker snopi
in naenkrat meh zavrísne:

Orgle v peči zadonijo,
da vztrepečejo kovači;
plašni gledajo, strmijo
in boje se — pretepači.

Pesem orgle zabučijo,
sveto pesem v čast Marije,
že kleče kovači trije
in skesani se solzijo.

Zlate iskre krog Marije
razprše se v zvezdni venec,
ko kleče kovači trije,
molijo svet' rožni venec! —

Stari Miha, dobri Miha,
kdaj na orgle zaigraš nam,
kdaj zapoješ tisto pesem,
lepo pesem o Mariji?

Gustav Strniša.

Ob tisočletnici hrvatskega kraljestva.

Silvo Kranjec.

Tisoč let je tudi v življenju narodov in držav lepa starost in ni čuda, da obhajajo Hrvatje letos s tolikim slavljem tisočletnico svojega kraljestva; kajti s ponosom lahko trdijo, da so imeli prvi med vsemi Slovani — če izvzamemo kralja Sama, ki je bil pa menda frankovskega rodu — svojega domačega kralja.

Južni Slovani ali Sloveni, kot so se tja do 9. stoletja s skupnim imenom imenovali, so se naselili po današnji domovini koncem 6. in začetkom 7. stoletja po Kr. Bili so brez prave državne organizacije, razdeljeni na posamezna plemena z župani na čelu; med temi sta bili plemeni Hrvatov in Srbov najvažnejši, zato sta se polagoma s politično nadvlado razširili njuni imeni tudi na druge, dočim smo Slovenci zase obdržali staro skupno ime. Tako sta nastali dve hrvatski državi, Primorska ali Dalmatinska Hrvatska v goratem ozemlju ob morju med rekama Raša v Istri ter Cetina v Dalmaciji in pa Posavska ali Panonska Hrvatska v ravnini med Savo in Dravo. Zadnja je bila še podložna divjim Obrom ali Avarom, ki so se bili obenem s Sloveni naselili po Ogrski nižini. Ko je pa frankovski kralj Karel Veliki koncem 8. stoletja v več vojnah uničil Obre, je prišla Posavska Hrvatska pod oblast Frankov kot že malo preje Slovenci in Istra. V vojni z Bizantinci je pridobil Karel Veliki, ki ga je l. 800 papež kronal za rimskega cesarja, tudi Dalmatinsko Hrvatsko, dočim so Bizantincem ostala le obmorska mesta in otoki pod imenom Dalmacija. Karlov sin Ludovik Pobožni je bil pa nezmožen vladati toliki državi, nastale so zmede in zlasti Slovenci in Hrvatje so trpeli vedno hujše nasilje od furlanskega mejnega grofa Kadolaha, in ko niso pomagale pritožbe, je začel l. 819 knez Posavske Hrvatske, Ljudevit Posavski, z očitnim uporom. Dočim so se mu pridružili vsi Slovenci in Srbi ob reki Timoku, ki so se hoteli rešiti bolgarske oblasti, je ostala Dalmatinska Hrvatska zvesta Frankom ter jim pomagala proti Ljudevitu. Kljub temu je šele deseta frankovska vojska udušila upor, Ljudevit pa je bil v Dalmatinski Hrvatski od lastnih rojakov umorjen. Seveda so Franki strogo kaznovali upornike, najhujše Slovence, ki smo tedaj izgubili lastne vojvode in bili razdeljeni med tuje grofe.

Čudno se bo zdelo, da je komaj sto let po tem uporu, ki se je predvsem radi nesloge Hrvatov ponesrečil, mogel nastopiti že samostojen hrvatski kralj, dočim smo Slovenci ostali do zadnjega podložni Nemcem. Toda pomisliti moramo, da so bili Hrvatje dosti dlje od Nemcev kot mi, da jim je pomagala njihova lega ob morju in zlasti — da jih je bilo mnogo več. Bili so dalje med dvema državama, frankovsko

in bizantinsko, ki sta si navadno nasprotovali, in s spretno politiko so dosegli, da so jim Bizantinci pomagali proti Frankom in za vlade Branimira okoli l. 880 priznali Dalmatinsko Hrvatsko za neodvisno državo. Kmalu nato se je izvršil za vse, zlasti južne Slované važen in usoden dogodek; l. 896 so pridrli na Ogrsko Madžari, podjarmili in iztrebili tamošnje redko naseljene Slované in napadali sosedne dežele. Posavska Hrvatska se je tako oprostila Frankov, a bila je v nevarnosti pred Madžari, ki so skušali ob stari rimski cesti, ki je vodila od Drave mimo sedanjega Zagreba in Bihača proti Kninu, prodirati v Primorje, kot so preko Ptuja, Celja, današnje Ljubljane in po Vipavski dolini hodili plenit v Italijo.

V tej stiski se je Posavska Hrvatska najbrž prostovoljno združila z Dalmatinsko Hrvatsko, ki ji je od l. 910 vladal knez Tomislav, vnuk Trpimirov; od slednjega je ohranjena iz l. 852 najstarejša listina, v kateri se omenja hrvatsko ime. Tomislav je združeno Hrvatsko ubranil madžarskih napadov in jo dvignil do velike moči; kajti političen položaj je bil tedaj Hrvatom zelo ugoden. Frankovska država je bila razdeljena in njen vzhodni del je komaj odbijal navale Madžarov, ki so uničili tudi mogočno velikomoravsko državo; bizantinsko cesarstvo je pa trpelo radi notranjih bojov, kar je izrabil bolgarski kan Simeon, se polastil večine države in se l. 917 proglasil za »carja Bolgarov in Grkov«. Važni dogodki so se odigrali tudi na zapadni meji Hrvatske. V obrambo pred Bolgari so se zvezali Srbi z Bizantinci, toda car Simeon je prišel z vojsko v Srbijo, odstavil srbskega kneza Pavla in postavil na prestol kot bolgarskega vazala Caharijo. Nato je udaril z vso silo na Carigrad, da bi kot car stoloval v njem, toda bizantinski cesar in patriarh sta se v tej nevarnosti spravila zopet s papežem in pridobila za zvezo proti Bolgarom še Tomislava. Patriarh se je zato odrekel cerkveni oblasti nad dalmatinskimi mesti in otoki ter jo prepustil papežu, cesar pa je izročil njih upravo Tomislavu ter ga odlikoval z naslovom »prokonzula«. Tej zvezi se je končno pridružil tudi srbski knez Caharija, njegova nezvestoba je pa ujezila Simeona, da je popustil obleganje Carigrada, sklenil s cesarjem premirje ter z veliko vojsko pokoril Srbijo in jo priklupil svoji državi; Caharija in velik del Srbov so pa pribežali na Hrvatsko.

Tomislav se je nahajal tedaj na višku svoje moči, njegova država je segala od Drave do Adrije in je mogla po pripovedovanju sodobnega bizantinskega cesarja in zgodovinarja Konstantina Porfirogeneta postaviti na kopnem vojsko 100.000 pešcev in 60.000 konjenikov, a njeno vojno brodovje je štel 80 ve-

likih in 100 manjših ladij s skupno 5000 vojaki poleg kakih 15.000 veslačev. Kot se je prej Simeon sam nazval carja, se je tudi Tomislav, zanašajoč se na moč in ugled svoje države, l. 925 sam proglasil za kralja, najbrž v dogovoru s papežem, ki mu je priznal kraljevski naslov in morda poslal tudi krono.

Nova kraljevina je takoj sijajno prestala težko izkušnjo. Car Simeon ni pozabil, da so Hrvatje podpirali Srbe in Bizantince proti njemu, in je poslal l. 926 na Hrvatsko močno vojsko pod vojvodo Alogoboturom, ki je bila pa odločno poražena, in ko je Simeon naslednje leto umrl, je njegov sin Peter sklenil s papeževim posredovanjem mir s Hrvati. Poraz bolgarske vojske, ki je veljala tedaj na Balkanu za najmočnejšo in pred katero se je večkrat tresel Carigrad, dokazuje najbolje, kako močno je bilo novo hrvatsko kraljestvo.

Kmalu nato je med l. 928 in 930 umrl Tomislav; na prestolu mu je sledil brat Trpimir II. in tega po-

tomci. Med njimi so nastali spori, v katere so se zvito vmešavali Benečani in se slednjič — vprav l. 1000 — polastili Dalmacije; tako je Hrvatska izgubila vladu v Adriji in začela se je večstoletna borba za Dalmacijo med Hrvati in Benečani. Ko je pa l. 1090 umrl zadnji potomec Tomislavov, je vdova njegovega strica in prednika, kraljica Jelena, dosegla, da so poklicali za hrvaškega vladarja njenega brata, ogrskega kralja Ladislava. Toda niti ta niti njegov naslednik Koloman se nista mogla s silo polastiti Hrvatske, zato se je Koloman leta 1102 mirno pogodil s hrvaškim plemstvom, ki ga je priznalo tudi za kralja Hrvatske. Tako se je Hrvatska združila z Ogrsko in leta 1527 še z Avstrijo pod skupnim vladarjem in vedno bolj izgubljala svojo državno samostojnost, dokler je ni razpad Avstro-Ogrske po svetovni vojni rešil te odvisnosti in združil s Srbi in Slovenci v novo jugoslovansko državo.

Misijonska razstava v Rimu:
Kapucin razlaga katekizem Aravkancem.

Misijonska razstava v Rimu:
Južnoameriška Indijanka z otročičem.

PISANO POLJE

Po okrogli zemlji.

Politični pregled.

Politično težišče v Jugoslaviji se je v zadnjem času zelo premaknilo. Zadnjič smo poročali, kako hoče gospod Pašić Hrvate popolnoma ukloniti in najgloblje ponižati, preden jih sprejme v vlado. To se mu je tako temeljito posrečilo, da se cela Evropa čudi nad izpremenljivostjo Radićeve stranke. Ni bilo dovolj, da se je Radić docela odpovedal republikanstvu in federalizmu, sprejeti je moral celo zahtevo radikalne stranke: da se bo vidovdanska ustava izpeljala do konca. In vendar je vprav proti vidovdanski ustavi šel ves šestletni boj Hrvatov pod Radićevim vodstvom. Radić je šel celo tako daleč, da je izjavil, da s svojim republikanskim in federalističnim programom sploh ni nikdar resno mislil.

Ko so bili Hrvatje do dna ponižani, jih je Pašić sprejel v vlado. In še tedaj jim ni prizanašal. Dasi imajo nad 50 poslancev in bi morali dobiti za to število vsaj šest ministrskih mest, so dobili samo štiri, in še ta manj pomembna. Poleg tega Pašić ni hotel sprejeti v avdijenco Štefana Radića, ki je bil takoj izpuščen iz ječe ter se pripeljal v Beograd, da se Pašiću zahvali.

V novi vladi niso več zastopani samostojni demokrati, ki so se pod vodstvom ministrov S. Pribičevića in dr. Žerjava do zadnjega borili proti vstopu Hrvatov v vlado, a so bili radićevci močnejši.

Ponižanje, ki so ga morali Hrvatje prestati, in pa to, ker so se radićevci kar popolnoma odpovedali hrvatskemu programu, je umevno povzročilo na Hrvatskem precejšnje nezadovoljstvo. Ne samo, da so tisti poslanci, ki pripadajo takozvani Zajednici (stranki hrvatske inteligence), izstopili iz Radićevega kluba, tudi nekaj Radićevih poslancev se ni strinjalo z novo politiko ter so ostali v opoziciji. Pač pa se je pridružil radićevcem slovenski poslanec Pucelj.

Nova vlada je najprej sprejela dvanajstine z velikimi davki, potem pa tiskovni zakon, ki na eni strani preveč omejuje tiskovno svobodo in so

tudj potrebni ter umestni javni kritiki znatno pristrižene peruti, na drugi strani pa bo vendarle, kakor upamo, pripomogel, da se bo pisava političnega časopisja dvignila na višino dostojnosti, katere smo žal doslej pri nekaterih časopisih večkrat pogrešali.

Narodna skupščina je šla na počitnice ter se snide v mesecu oktobru. Opozicija je sicer sedaj številčno zelo oslABLJENA, pač pa moralno krepkejša. Ves takozvani ožji blok, to je: Slovenska ljudska stranka, Jugoslovska demokratska stranka in mohamedanska organizacija, neupogljivo vztraja na svojem programu: revizija ustave. V zadnjem času se celo dela na to, da se Davidovičeva demokratska stranka in mohamedanska organizacija združita v eno stranko, ki bi potem postala za radikali najmočnejša stranka v narodni skupščini, zlasti če bi se ji pridružili še hrvatski zajedničarji in poslanci, ki so izstopili iz Radićeve stranke.

21. julija se je podpisala v Nettunu v Italiji gospodarska pogodba med Jugoslavijo in Italijo. Pogodba v prvi vrsti ureja gospodarske odnose med obema državama na Reki ter določa pravice Jugoslovanov v tem mestu.

Podpisana je tudi trgovska pogodba med Jugoslavijo in Avstrijo. Pogodba v gospodarskem oziru zlasti Slovincem žal ne prinaša dosti koristi, pač pa marsikje škodo.

V Italiji se Mussolini še vedno drži. Velika večina prebivalstva je sicer proti njemu, toda fašisti jo kroté z bombami in krogli. Od časa do časa pokažejo svojo moč, da ljudstvo ne pozabi na meč, ki neprestano visi nad njim. Tako so fašisti v Parmu razdeljali tiskarno, kjer se tiska »Piccoli«, drugod pa prepeajo sedaj tega sedaj onega »sovražnika« države. V Palermu, kjer so se vršile občinske volitve, jih je čakal neizogiben poraz. Vse nasprotnne stranke so nastopile enotno in zmaga je bila gotova, kar bi zelo neugodno vplivalo na položaj fašistovske vlade. Zato so fašisti z bombami in pretepi preprečili udeležbo nasprotnih volivcev, vlada je seveda stala na njihovi strani in tako so fašisti »zmagali«. Znani politik in

poslanec Orlando je v znak protesta odložil svoj poslanski mandat ter za vedno hotel zapustiti Italijo. Vendar se je premislil, najbrž po prigovaranju najvišjih krogov.

Mussolini ve, da njegova moč sloni samo na bajonetih. Zato hoče armado, zlasti pa vojno mornarico in letalstvo še znatno povečati. V ta namen je priredil v Sredozemskem morju velike vojne vaje italijanske mornarice, pri čemer se je zlasti letalstvo izkazalo za nezadostno (seveda najbrž namenoma). Mussolini ima sedaj zadosten »dokaz«, da so novi civilni krediti za oborožitev neobhodno potrebni.

V Bolgariji se veter močno obrača. Cankova vlada je po celem svetu izgubila ves ugled, in to je za državo, ki je na vse strani odvisna od naklonjenosti tujih držav, zelo neprijetno in težavno. Zato je kralj Boris izrazil željo, da se z nasilji enkrat za vselej preneha ter da sedanja vlada odstopi. Cankov seveda ni nič kaj pri volji, toda vse tako kaže, da bo pritisk evropskega javnega mnenja hujši kot njegova volja. Zato si Cankov polagoma pripravlja pot. Ker se boji, da bo moral za svoje hudobije delati opravičeno pokoro, je menda že stavil pogoje za odstop. Bistvo teh pogojev je, da se sedanjim članom vlade po odstopu pusti popolna prostost. Gotovo je, da je padeč bolgarske vlade le še vprašanje kratkega časa.

V Grčiji je vojaška stranka začela z revolucijo. Vlada ji ni bila ne dovolj energična niti dovolj zmožna in delavna. Zato so ji dali ukaz, naj odstopi. Ker ni hotela, je brodovje začelo obstreljevati vladno poslopje, na kar se je seveda vlada vdala ter naredila prostor novi vojaški vladi.

Tudi v Turčiji so odkrili zaroto proti vladi, zlasti pa proti Kemal-paši. Zarotnike so zaprli in nameravana revolucija je splahnela.

Hude in kritične čase pa doživlja Francija v svoji zunanji politiki. Uspehi domačinov v španskem Maroku v boju proti Špancem so zapeljali bojevita in svobodoljubna maročanska plemena, da so tudi Francozom, ki gospodujejo nad vzhodnim Marokom, pokazala svoje zobe. Fran-

cozi so takoj začutili nevarnost, poslali močno armado v Maroko, se dogovorili s Španci ter začeli z ofenzivo. Ker imajo boljšo armado in disciplino kot Španci, obenem pa dovolj prakse izza svetovne vojne, imajo večjo srečo ter so Maročane že znatno potisnili nazaj. Vojska pa na Francoskem ni baš priljubljena, še manj zaželena, zato se obenem

Mnogo skrbi pa še vedno povzroča Francozom Nemčija, ki bi bila rada sprejeta v Društvo narodov, vendar stavi take pogoje, ki so Francozom kaj malo po godu. Zlasti bi se Nemci radi iznebili one točke v pravilih Društva narodov, ki določa, da se morajo v slučaju kake neopravičene napadalne vojske vse države-članice z orožjem obrniti proti napadajoči

Misijonska razstava v Rimu.

Sv. oče Pij XI. je l. 1922 ob tristoletnici misijonske centrale, Propagande, rekel: »Mojega prednika so imenovali misijonskega papeža; isto hočem biti tudi jaz v še večji meri.« Da je ta njegova želja resnična, je dokazal premnogokrat, ko je pozival katoličane na misijonsko delo, pa v veliki meri tudi s tem, da je istega leta naročil, naj se za sveto leto 1925 pripravi misijonska razstava. To pa je seveda ogromno delo, ki mu je kos le taka svetovna organizacija, kakor je katoliška cerkev. Iz vseh delov sveta so nad dve leti pošiljali katoličani vseh redov svoje najdražje in najlepše verske spominke v Rim; tu pa so z velikimi žrtvami priredili 25 paviljonov, ki so v njih nagromadili krščanskemu srcu in učenjaku dragocene zaklade. Sv. oče Pij XI. je 21. decembra 1924 misijonsko razstavo otvoril s prelepim nagovorom, ki je vanj izlil svojo veliko ljubezen do misijonov.

Misijonska razstava naj svetu pokaže, kako visoko ceni katoliška cerkev od Boga ji dano misijonsko nalogo in kako jo v blagor vsega človeštva izvršuje; v katoličanih naj užge ljubezen do misijonskega dela, znanstvenika pa opozori na veliko kulturno delo, ki ga opravljajo misijoni; obenem pa naj da ta razstava obiskovavcu pregled v verskem in prosvetnem delu katoliške cerkve od Kristusa do danes. »Zdi se mi,« pravi časnikar, ki je razstavo obiskal, »kakor da bi iz Vatikana skozi eno samo okno gledal na ves svet.«

Misijonska razstava je nastanjena na vatikanskem vrtu in dvorišču. S slikami, kipi, predmeti, načrti, zemljepisj in številkami živo ponazarje razvoj in stanje katoliške cerkve po vsem svetu. Vse se lahko vidi: Palestina, zibelka krščanstva; misijonska zgodovina, kako se je razvijala v posameznih vekih; misijonski junaki, to so svetniki in mučenci, njihova obleka, mučila; delo Propagande, centrale vseh misijonov; misijonska knjižnica s knjigami in rokopisi vsega sveta in vseh vekov, neizmerne vrednosti; mnogovrstne misijonske družbe, med njimi za ves svet zapovedana Družba za širjenje vere, Družba sv. detinstva, Družba sv. Petra; misijonsko zdravstvo; misijoni po posameznih delih sveta... Več in natančneje nam o tem pove tudi naš slovenski misijonski list »Katoliški misijoni«.

Misijonska razstava v Rimu:

Zgoraj: Frančiškanke na obisku pri krščanski kitajski družini.

Spodaj: Kitajka gre v misijonsko šivalno šolo.

Francozi trudijo, da se sklene z Maročani časten mir.

Prav enako neprijetnost imajo Francozi v Siriji (severno od Palestine), kjer se je uprlo francoskemu gospostvu do 150.000 duš broječe plemo Druzov. Ker so francoske postojanke v Siriji zelo slabotne, Druzi pa vodijo vojsko po nevarnem razbojniškem načinu, je z uporniki zelo veliko opravka.

državi. Dalje ne pristanejo Nemci na nedotakljivost svojih vzhodnih meja, pri čemer zlasti mislijo na Poljsko in Češkoslovaško. Te dve državi pa sta francoski predstraži v vzhodni Evropi, da bi zajezili val boljševizma na zapad. Vendar Francozi glede vstopa Nemčije v Društvo narodov postopajo z izredno prijaznostjo in previdnostjo, ker vidijo, kako Angleži dajejo Nemcem očitno potuho.

Naše slike nam kažejo samo nekaj prizorov s te razstave (obleka, šotori, orodje in pohištvo je vse pristno blago iz dotičnih krajev sveta; kipi oseb so pa točno po naravi posneti in izdelani v naravni velikosti, večinoma iz voska): kapucin, kako oznanja vero ponosnim Aravkancem, krepkemu in svobodoljubnemu indijanskemu rodu v državi Čile v Južni Ameriki; južnoameriška Indijanka z otročičem; frančiškanke na obisku pri krščanski kitajski družini; Kitajka na potu v šivalno šolo; pridigarji poganjskih ver v Bagdadu; življenje pod šotorom v puščavi.

Naj bi se uresničila želja sv. očeta, ki jo je izrekel v svojem otvoritvenem govoru: Ta misijonska razstava naj pomaga, da se bo vnema za misijone vedno bolj razplamtevala in misijonsko delo bolj in bolj razvijalo!

A.

Kralj števil in logaritmov.

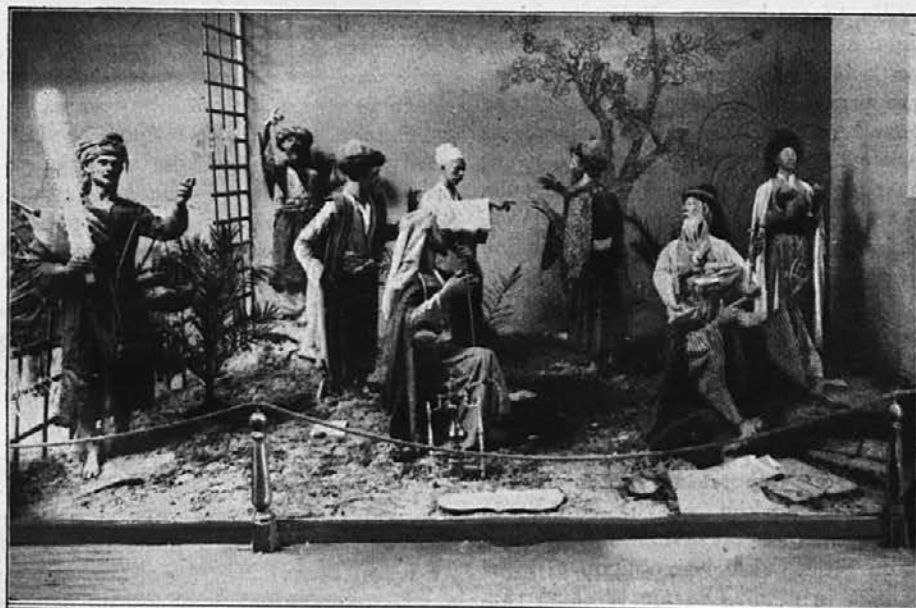
Tako se imenuje 22 let stari Poljak S.J. Krieger, ime »kralj« mu je dal psiholog profesor Blahovski. Tudi Einstein mu je dal najboljšo spričevalo in pravi, da more rešiti Krieger v nekaj sekundah najzametnejše računske naloge. Krieger ni tak računski talent kakor so bili Rückle, Inaudi ali Frank, on nima tiste matematične fantazije, ki jo je imel Hamburžan Dase, da je na primer na prvi pogled lahko povedal, koliko kosov opeke je na strehi; on je drugačen. Računa s svinčnikom v roki in ti reši v par sekundah nalogo, za kojih rešitev rabi najbolj hitri in izvežbani matematik z logaritmi v roki ure in ure. Če bi pa matematiku vzeli logaritme, bi se ure spremenile v leta. Poljak pravi, da je odkril skrivnostni in toliko iskani zakon, ki tiči za logaritmi in ki naš bo rešil vseh logaritmičnih nadlog. V šoli je bil računar srednje vrste, imel je pa izboren spomin; vseh pet Mozesovih knjig je znal na pamet. Pozneje je bil bančni uradnik. Videl je logaritmične tabele, ki naj bi mu pri računanju pomagale, in od tedaj naprej ni imel več miru. Vcepila se mu je misel, da je v tem neki naravni zakon; po dveh letih ga je našel. »Moj način je tako preprost, da se ga v desetih minutah nauči vsak otrok.« Noče pa z zakonom še na dan, hoče najprvo imeti sam kaj od njega.

Ne vidi se mu pa ne, da je kralj v kraljestvu števil. Debeluhast je, 30 let bi mu prisodil in za izgrava v kinu bi ga imel. »Iznašel sem nekaj, kar bo človeštvu prihranilo vse računske stroje. Industrija papirja bo imela veliko manj dela, kot ga ima sedaj, za računanje ga ne bo treba

skoraj nič več.« Dali so mu nalogo: 542^{27} . To se pravi, številko 542 moraš 27krat samo s seboj pomnožiti. Po 105 sekundah je povedal, da ima rezultat 74 števil. Ogromno delo!

A to ni nič proti naslednji nalogi: $65,419.876^{3,481,569}$; to se pravi: prvo številko moraš pomnožiti samo s seboj tolikrat, kakor kaže zgoraj na desni pisana številka, torej nad triinpolmili-

Vsak tretji dan priračunim obresti h kapitalu. Vsak dvanajsti dan dam zraven $3\frac{7}{30}\%$ od 400 dinarjev kapitala. Kakšen je končni kapital? Krieger malo pomisli in že začne pisati: 97438742048801844674407370955161643 in še dalje. V par minutah je Krieger tudi povedal, da bi tisti, ki so mu naložili v letu Kristusovega rojstva eno krono, obrestujočo se s 4%, imel

Misijonska razstava v Rimu:

Zgoraj: Pridigarji poganjskih ver v Bagdadu. — Spodaj: Počitek v puščavi.

jonkrat. Po treh minutah je Krieger povedal, da ima rezultat 27,210.793 števil; torej nad 27 milijonov števil! Blahovski je ugotovil, da je to res. Krieger je pa obenem tudi prve številke povedal, ne samo, koliko jih je. Da napišemo 27 milijonov števil, bi potrebovali 60 km dolg kos papirja. Ob takih uspehih nam zastaja sapal!

Tretja naloga: Naložim kapital treh dinarjev po 4 odstotke za 2428 let.

leta 1880 okoli 870 kvadriljonov. Če kdo Kriegerju pové, kdaj je rojen, mu brez vsakega obotavljanja pové, koliko sekund je od tedaj že preteklo, itd. Pravi tudi, da izračuna lahko pet do šest nalog obenem, v dveh do treh minutah, in da lahko končne številke takoj zapiše, drugo nad drugo, ne, da bi eno nalogo zamenjal z drugo.

To bi bil bančni uradnik! Za tisoč bank bi lahko naenkrat delal.

Drobtine.

Pohujšanje.

Dosti je bilo že vsepovsod govora o povojni psihozi, t. j. o tem, kako je vojna doba slabo vplivala na ljudi, kako so se čednosti izpremenile v nečednosti, kako so se razmajale podlage za poštenost, skromnost in čisto življenje. Zgražamo se, čudimo, vsi osupli smo, ne vemo, kam nas bo privedlo to razdrapano življenje, ki je dandanašnji v navadi. Človeka iščemo, pa ga težko najdemo, vse se je obrnilo, vse prevrnilo in stare, dobre poštene navade v vseh smereh življenja so prišle ob dobro ime. To ni tako le pri nas; po vsem svetu se širi pohujšanje, razpreda se po vseh panogah življenja, zajedajo se v posameznike in v družine in države.

Leposlovje, knjige so polne takega čtiva, ki razvnamajo živce in strasti. Mladina hlastno požira take knjige, naslaja se ob besedah, ki ji zastrupljajo duha in telo. Gledališča uprizarjajo opolzke igre, plesišča so polna plesov z zamorskimi melodijami in prav indijanskim poskakovanjem in stopicanjem. S plesavcem se pripogiba neko bitje, nekaj brezobličnega, ki ni ženska in ni nič. Vse je le sama razdraženost, razbičanost, sam nemir in sama telesnost. Kje so starši, kje šole in kje Bog?

K.

Nove knjige.

Hermann Wendel, *Der Kampf der Südslaven um Freiheit und Einheit*, Frankfurt a. M. 1925, Frankfurter Sozietätsdruckerei. (Borba Jugoslovanov za svobodo in edinstvo.)

H. Wendel, bivši poslanec nemškega državnega zbora, se že dolgo bavi z razmerami na balkanskem polotoku, ki ga je od leta 1909 dalje večkrat prepotoval. Ker se ni bal povedati svojim rojakom tudi njim neljube resnice (tako je izdal svojčas knjigo o zatiranju Poljakov na Pruskem), je bil med svetovno vojno preganjan radi Srbom prijaznega pisanja in njegova knjiga o Makedoniji je bila zaplenjena. Mnogo pozornosti je vzbudila tudi leta 1917 njegova časopisna borba z bolgarskim poslanikom v Berlinu, kjer je ugovarjal bolgarskim zahtevam po Makedoniji. Po prevratu je prvokrat obiskal tudi Slovence in Hrvate in bil nato opetovano v naši državi, kjer se baš sedaj zopet mudi.

Kot sad svojih studij in opazovanj je izdal celo vrsto knjig o Jugoslovanih, kjer svojim rojakom, ki so nas večinoma slabo poznali in pristransko sodili, objektivno prikazuje našo pre-

teklost in sedanost. Njegova dela so tudi za nas same velike važnosti in marsičesa nimamo niti v domačih spisih tako lepo in točno opisane; najboljši življenjepis Krekov na primer imamo v Wendlovi knjigi »Aus dem südslavischen Risorgimento« (Iz jugoslovanskega vstajenja), ki je izšla že l. 1921.

Najnovejša njegova knjiga pa tvori nekak višek vseh prejšnjih in opisuje v 11 poglavjih na 755 straneh zgodovino našega zedinjenja z vsemi zaprekami, ki so mu zastavljale pot. Začenja se z žalostno dobo turške, benečanske, madžarske in nemške vlade nad Jugoslovani, opisuje probujanje narodne zavesti pri posameznih narodih, osvoboditev Srbov in razvoj njihove države do popolne neodvisnosti, na drugi strani pa politične in narodne boje Slovencev in Hrvatov z Nemci in Madžari. Dalje govori knjiga o osvoboditvi Bolgarov in uporih makedonskih kristjanov proti Turkom, popisuje uspehe jugoslovanskih držav v balkanski vojni in vse strašno trpljenje našega naroda v svetovni vojni, po kateri se je vsaj večji del Jugoslovanov rešil tuje oblasti in združil v lastni državi.

To pa ni nikaka suhoparna zgodovinska knjiga, ampak je pisana tako zanimivo in duhovito, da jo težko denes iz rok. Zato jo bodo brali vsi, ki dobro obvladajo nemščino, z največjim užitkom; zlasti predavatelji bodo našli v njej skoro neizčrpno gradivo za zanimiva predavanja o novejši naši zgodovini — posebno gospodarski — in postanku naše države. Poleg obširnega seznama knjig v raznih jezikih, ki jih je pisatelj uporabljal, ima knjiga še abecedno kazalo vseh različnih oseb, ki se v knjigi omenjajo, kar bo zelo olajšalo njeno praktično uporabo.

S. Kranjec.

Dr. Andrej Gosar: **Socialna ekonomija**. Splošna knjižnica — znanstvena zbirka, zvezek V. V Ljubljani, 1924. Založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Strani 297 + XII. Cena broš. 85 Din, vez. 95 Din.

»Moj namen je bil, očrtati v glavnih obrisih ogrodje modernega gospodarskega mehanizma (ustroja) in pojasniti potek gospodarskega procesa.« Tako je dr. Gosar sam razodel, kaj ga je vodilo, da je izdal to delo, ki je za nas prav gotovo nova in zelo potrebna knjiga. Dobro gospodarstvo — to je vir državljanske blaginje. Vemo pa, da imamo v zasebnem življenju mnogo slabih gospodarjev, vemo, da ima marsikatera država še prav posebno zanič gospodarje, in vemo, da nam vsa lepa vlada ljudstva po po-

slancih prav nič ne pomaže, če ni ljudstvo, ki poslance voli, na jasnem, kaj hoče z volitvijo, in če niso izvoljeni poslanci kos pretežki nalogi svojega poklica, zlasti in skoro povsem na gospodarskem polju. Zato je knjiga, ki govori o gospodarski vedi na širokem temelju, ki stoji na njem blagor človeške družbe; za sedanje čase gotovo zelo važna. Gosarjeva knjiga se bavi najprej s tem, kaj spada v gospodarsko vedo. Nato pregleda zgodovino te vede in pokaže na temeljne zmote vladajoče gospodarske vede. Potem preide na vprašanje, kaj je temelj in bistvo gospodarjenja, razpravlja o kapitalu, o denarju, o cenah, o raznih vrstah pridobitkov (dohodkih od dela, od posestva, kapitala). Za sklep podaja smeri, kako se more razvijati moderno gospodarstvo, o podružljenju gospodarstva in o združništvu. Knjiga je znanstveno delo, ni pisano tako, da bi bila dostopna vsakemu preprostemu bralcu. Toda za društva, kjer utegnejo izbrati najbolj zanimiva poglavja in jih skupno predelati, je potrebna kot vsakdanji kruh. Toplo jo priporočamo.

R. C.

Pri najboljšem Prijatelju. Po raznih virih spisal Franc Bernik, župnik v Domžalah, 1924. Samozaložba. To je že četrto delo v lepi vrsti knjig, ki jih zadnje čase izdaja in zalaga neumorno delavni župnik Bernik (1921 Spolnui zapovedi I, 1922 Spolnui zapovedi II, 1923 Zgodovina fare Domžale). Kar so dovršeni govori vseučiliškega profesorja govorništvu g. dr. Opeka za inteligenco, to so knjige g. Bernika za vse druge. Lepi zgledi, jasna razlaga, zanimivi zgodovinski podatki: vse to »Najboljšega Prijatelja« posebno priporoča. Duhovniku in laiku bo knjiga mnogo koristila. Govori o sv. evharistiji, kako med nami živi, se za nas daruje, nas hrani. V 18 govorih je zbrane in lepo urejene snovi o sv. evharistiji za celo vrsto knjig. Knjiga stane 30 Din in šteje 280 strani.

Z jhioslovanskega sveta, cyklus studij, napsal Hermann Wendel, Politická knihovna, kniha V., v Praze 1924, nákladem Orbis, preložil Josef Pelíšek. Strani 344, Kč 35.

Kdor gre po svetu, vsak spozna, kako strašno malo nas poznajo veliki narodi. Če poveš, da si Slovenec, da si iz Jugoslavije, skoro nihče nima pojma, kje in kaj bi to bilo. Zato je za vsak narod neizmerne važnosti, da ga svet pozna, da ve za njegovo zgodovino, za njegovo kulturo, za njegovo posebno narodno življenje. Mi ne moremo biti dovolj hvaležni pisatelju Hermannu Wendlu, ki je že

mnogokrat prepotoval vso našo domovino, pregledal vse njene kote, prestudiral vso politično in prosvetno zgodovino ter spisal velevažne in zanesljive stvarne razprave o Jugoslovanih ter s tem seznanil nemški narod z našimi razmerami.

Ker Čehi — ljubitelji Jugoslovancev — vedo za Wendlovo vsestransko, temeljito poznanje naše domovine, so tudi oni izdali knjigo »Z jugoslovanskega sveta«, ki jim jo je spisal Wendel. Knjiga ima tri glavne oddelke: V prvem govori o naši mladi državi, o njenih političnih strankah, o koroškem plebiscitu itd.; v drugem delu seže nazaj v politično in kulturno zgodovino, v tretjem pa govori o narodnem gospodarstvu. Kdor ume češko, mu nudi knjiga najboljši vpogled v naše razmere, ko niti doma nimamo nobene tako kratke in izčrpne politične, kulturne in gospodarske zgodovine naše mlade države.

Triglavska: Hudič, odlomek iz politične komedije. Ljubljana. Založilo uredništvo »Slovenca«. Ta — 16 strani obsegajoča — komedija je spisana resnično duhovito in nudi izobraženemu bralcu, zlasti politiku, velik užitek.

Ruske dječije pripovetke, spisal A. N. Afanasijev, prestavil Drag. Mihajlovič. Dječija biblioteka, knjiga II. Zagreb. Izdal Nakladni odjeo Jug. Nov. D. D. — Hrvaška »Otroška knjižnica« je izdala svoj 2. zvezek, ki je veliko boljši ko prvi (Mali Sing) in sicer po formatu, tisku, papirju in vsebini. Mihajlovič je izbral in prestavil 18 lepih pripovedk iz zbirke ruskega pisatelja Aleksandra Nikolajeviča Afanasijeva, ki je izdal v Moskvi v letih 1855/63 nič manj ko osem knjig ruskih narodnih pripovedk. Po Mihajloviču izbrane pripovedke govorijo o deci, živalih, ljudeh, duhovih, čarovnikih, vešah. Šolarjem, ki se uče srbohrvaščine, bodo prav prišle, pa zanimale tudi druge. Knjiga ima 80 strani tiska ter poleg naslovne še pet slik v tekstu; stane 15 Din, vez. 20 Din.

Kako se naučim fotografirati? Najpotrebnejši nauki za bodočega amaterja. 1925. Samozaložba drogerije »Sanitas« v Celju. Vse pove že naslov, za kaj gre v tej knjižici, ki jo spremlja obširen cenik »Moderna fotografija«, in seštevna razvidnica za pravilno osvetitev »Pravosvet«. Vse knjižice krase barvotiski po risbah Vavpotičevih. — Človek se resnično razveseli, ko dobi tako lepo domačo stvar v roke. To je podjetnost, okus in narodna zavest. Vsem, ki se bavijo ali se mislijo baviti s fotografiranjem, svetujemo: Sezite po teh knjižicah!

Mladikarjevi odgovori.

Gčni Ivanovi. Poslali ste nam »prvi proizvod svoje duše, prvi izliv svojega srca«. Povedati želite, kaj trpite, odkar je srce »začutilo sličnost duše dražega, njeja, ki Vam je »žar vseh misli«, ki Vam je »vnetil (!) zubelj plamteč«, tako da »se duh nehoté k njemu povrača« in se »vse misli krog njeja v venec spletajo«. V tej bridkosti prosite Boga:

»Skelečo rano, ki jo v sebi nosim, prodirna (!) roka Tvoja v nič naj razdrobi in večno srečo v srce bolno pridobi (!)«

Razdrobiti v nič je mogoče kakšno kepo na njivi ali kak lonec, kak kip itd., toda rano? In kaj naj tuka j pomeni »prodirna« roka božja? Pa večno srečo hočete imeti v srcu že tu na zemlji? No, pa saj ste sami spoznali, da prosite preveč, zato je konec skromnejši:

»le daj mi, da ne znam (!), kje veže bol trpkost z veseljem, srečo i — spoznanja bridki mosti«

Zadnjih dveh vrstic ne razumem, pa naj jima še tako skušam priti do živega s stavčno analizo. Gčna Ivanova! Svojim čuvstvom ne znate dati pesniškega izraza.

G. Binčetu. V čudnozverženi »Noči« hočete menda posnemati Župančičevo »Dumco«; dolga je res, nekaj dialog med možem in ženo, pestrost kitic in stihov, toda vse — brez cene. »Tožba zapuščene« nas ne zgrabi. »Balada« po krivem nosi to ime.

J. S., Lj. Vaša črtica »Mati, mati...« kaže, da Vam je Cankarjeva črtica »V samotni« globoko v srce segla.

G. Lojzetu. Vaša črtica »Matj in sin« nam skuša predočiti življenje beračev na Brezjah. Če sem prav razumel Vaše zažetonno pripovedovanje,

sin-berač umrje ponoči v naročju matere-beračice, in zjutraj je obema — dobro. Ljudje pa v cerkvi molijo: »Marija, Marija, varuj nas Ti!« Menim, da se ne motim, če trdim, da Vam je bila pred očmi cinična »Die Wallfahrt nach Kevelaer« od H. Heineja. Vaš način opazovanja in pripovedovanja kaže še velike hibe; predvsem pa smrt fantova — v Vaši pripovedi — ni utemeljena.

Empeelu. Poslali ste nam sonet »Predragi materi« in »nestrpnost pričakujete odgovora«. Pravite tudi, da »imate pesmi še celo vrsto, a si ne upate na dan ž njimi, boječ se naše ostre ocene.« Vaša bojazen je čisto upravičena; zakaj sonet, četudi opremljen z akrostihom, je navadno posnemanje Prešernovega »O Vrba«. Niti v metriki niste trdni.

G. P. M. v Dobrli vasi na Koroškem. »Rad bi vedel, ali je kaj zrnja v teh mojih proizvodih, ali so same pleve.« Poslali ste nam šest pesmic; v petih govorite o »rožici« in »rožicah«. Prav brez zrna niso. Ako ne bi bila na nekaterih mestih tako trda, bi tisto »O košnji«, dasi nima bogve kako močne emocije, tudi ne nove ideje, sprejeli v slovstveni del. Tako naj pa sledi tu, da Vam pokažemo napake.

Ob košnji.

(Deklica in cvetka.)

Deklica: Oj rožica, rožica mala, zakaj mi povešaš glavo, zakaj tvoja glavica zala se več ne smehlja mi sladkó?

Cvetka: Ah, deklita, deklita mlada, kak jaz bi vesela bilá, ko vidim, da kosec že vlada z orožjem nesreče in zla. (!)

Dnes zadnjič se mi je zdanilo, dnes zadnja me rosa poji; še preden bo jutro minilo, iz stebila poteče mi kri. (!)

Ah, deklita, sestra moja, kot sen je življenje prešlo. Oj z Bogom! Glej, sestra tvoja vsa solzna zdaj jemlje slovo.

Orožje »nesreče in zla« je pač prisiljeno; tudi »kri« naj se ne bi omenjala.

Gčni Faniči. »Dobila sem lani za god — za 4. oktober — od svoje prijateljice tole pesmico, pristrčno in pristno, vredno natasa.« V vseh 49 vrsticah — prost ritem, brez rim — smo našli dve misli: 1. da Vam prijateljica vošči »sto sreč« (kakó novó, kajne!?) in 2. da je (prijateljica) pod nesrečno zvezdo rojena in da ste ji bili, če ji je sploh kdaj solnce sreče sjalo (sic), tisto solnce edinole — Vi. Besed torej mnogo, misli malo.

G. Ivu K, v Lj. »Prosim Vas, da naj bo Vaša sodba odkrita, stroga in pravična...« Tako pišete, pošiljajoč nam svoje spise. Odkritosrčno Vam povemo, da Vam ne moremo ustreči, zakaj prepričani smo, da pravično oceniti zna le malokdo; najpravičneje ocenjuje — čas: spisi, ki jih vedno in vedno radi čitamo, dasi so morda že desetletja, stoletja stari, so dobri. — Vaša »literarna satira« z naslovom: »Njej, ki ji solnce ni sijalo...« je nekak pogovor z Vašo ženo, mučenico, »sestro v trpljenju« jo imenujete. Strašen srd na sodobno življenje piha iz vsake besede; ampak poezije ne najdem prav nič v tej »satiri«. »Te vrste, prve in zadnje, naj bodo nagrobnička mojega pisateljskega življenja.« Glede tega spisa tudi jaz pravim: naj bodo! — Med Vašimi »stih« se mi je pa vendarle nekaj zasvetilo kakor neobruse n dragulj:

Davno pozabljena,
srčno pozdravljena
v teh težkih dneh:
kaj sem že potov
hodil od takrat,
ko sem po tebi
iskal miru...

Lepa, pozdravljena!
Davno pozabljena,
bodi pozdravljena —
k materi pot!

To, prijatelj, pa je poezija!

Gčni Terezinki ra Štajerskem. Prvo mladost ste preživeli torej na Vestfalskem? In slovensčine ste se učili le kot samoukinja? Občudujem Vašo pridnost. Pravite, da imate slovenskih pesmic cele kupe. Res, vsaka Vaših doposlanih pesmi kaže živahno fantazijo ter Vaše veselo, dobro srce. Lepo misel vsebuje n. pr. takoj prva, ki v njej proslavljate kot »najlepšo stvarco« smehljaj na obrazu in utemeljujete svojo trditev s tem, da je vse stvarstvo pravzaprav smehljaj Stvarnikov, in zaključujete čisto logično:

Podoben kdor Očetu
popolnoma če biti,
čemerneža obraza
po svet' ne sme hoditi.

Posebno krepka se mi zdi zadnja od poslanih pesmic, v kateri slikate, kakšen mož Vam je vzor. Vsa Vaša poezija je, kakor vidim, poučna. Pomanjkljiv je le še jezik. Tujk n. pr. se moramo ogibati; zato ni dobro: »Smehljaj, res fina (!) stvarca, dopadeš (!) vsem očem; Ti kinč (!) najlepši obraza — vsem prikupljiv ljudem.« Tudi knjigo o stihoslovju si malo oglejte! (N. pr. Omerzovo, izdano v Celju leta 1925, založila Goričar in Leskovšek.)

G. Gliši. Poslali ste nam prevod sloveče »Jesenske pesmi« Verlainove. Lepota te pesmice je predvsem v muziki besed, stihov; saj je bil Verlaine tisti, ki je prvi zaklical: Vpoezijo predvsem več muzike! Avant tout de la musique! Ker prav mnogo naših naročnikov ume francosko, podajamo izvornik in prevod.

Izvornik:

Les sanglots longs
des violons
de l'automne
blessent mon coeur
d'une langueur
monotone.

Tout suffocant
et blême, quand
sonne l'heure,
je me souviens
des jours anciens
et je pleure.

Et je m'en vais
au vent mauvais,
qui m'emporte
deçà, delà,
pareil à la
feuille morte.

Prevod:

Jok vzdihujoč —
iz gosli vroč
jesenskih dni —
presunja mi
srce bolno
z otožno monotonostjo.

Ves bled v obraz
in ko da me duši,
ko ura zabrni —
se spomnim jaz
nekdanjih dni
in solze mi privró v oči.

In zunaj kje
se izročim
vetrovom zlim,
ki me podé
zdaj sem, zdaj tja
kot mrtev listič prek poljâ.

Ne upam si, izreči sodbo o muzikalnosti prevoda; nikakor pa mi ne ugaja: presunja, (se spomnim) jaz, (iz gosli) vroč.

G. Samoradu. Vaša pesmica »Primorec« se prične z verzom: »Primorska je mene rodila«. Potem nadaljujete, da želite domov pod rodni krov, a da ne smete, dokler je sovražnik v deželi. Ali se ta trditev ujema z določili senžermenske pogodbe iz l. 1920?

V. S., Lj. Radi bi vedeli, ali ubirate pravo pot? Iz poslanih pesmic (»Zavzvonil zvonček...«, »Večerna pesem« itd.) sklepam, da po tej poti ne pridete do veljave.

G. V. N. Poslali ste nam odlomek »Ko je listje padalo...« — Pošljite še kaj!

G. G. E. v T. Vaše pesmice so silno starodavne po obliki, prav tako tudi po misli že obrabljene. »Spoznanje« izraža svetobolje. Pravite, da so Vam prišla »stara leta«, česar ne verjamem. Zato postavljam sem ono, iz katere zveni vsaj nekaj fantovske korajže:

Vsem,

Ti si mislil, on je mislil,
vsi ste mislili:
ti se motiš, on se moti,
motite se vsi!

Znam le jaz in ona znade (!),
da med nama je:
srčna vez ljubezni mlade,
vera, upanje!

Vsem: Rokopisov pesmi in drobnih poskusov ne vračamo; preveč bi bilo dela in troškov. — Če na kako pošiljatev nismo odgovorili, pride še na vrsto. Prav pa je, če bi se zakesnilo, da nas pošiljatelj opozori. Ob zares obilni tvarini se utegne kak listič zamotati in skriti, da ga prezremo.

J. Krivogled.

Naše slike.

»Molitev pred jedjo.« Mojster Nikolaj Maes (ali Maas), ki je izvršil to sliko, se je rodil leta 1632 v Dordrechtu na Holandskem, je kot 16leten deček stopil v Rembrandtovo delavnico, kjer se je učil več let, in je nato samostojno slikal najprej v Anversu, potem v Amsterdamu, kjer je umrl l. 1693. Najbolj odločilen je bil zanj vpliv Rembrandtov, ki je viden tudi na naši sliki. Starka, nemara samotna vdova, ki je edina preostala od nekdanje družine, si je pripravila skromen, zelo skromen obed in sedla za majhno mizo v svoji tesni, revni sobi ter se zatopila v molitev. Nič ne moti tihote v hiši in starkine zbravnosti, razen mačka, edinega njenega tovariša, ki ve, da je tudi zanj prišla ura kosila, in se nestrpen steguje s šapo na mizo. To je pristno holandska slika 17. stoletja. V nasprotju z Italijo, kjer so se tedaj izdelovale po velikanski večini slike, ki so predstavljale vzvišene predmete, mogočno razgibane prizore in izredno lepe ljudi, kakršne so starejše slike tudi po slovenskih cerkvah, je na Holandskem nastala v tem stoletju nova vrsta slikarstva. Vsakdanji dogodki, prizori iz mirne domačnosti in navadni ljudje, ki jih vedno gledamo okrog sebe, so pritegnili slikarjevo pozornost — nastal je »holandski genre«, čigar primer je tudi naša »Molitev pred jedjo«.

GOSPODAR IN GOSPODINJA

Vrt.

Grozdjice in kosmulja.

Domovina teh dveh jagodastih sadnih plemen so severni deli Evrope, Azije in Amerike, kjer še dandanes rastejo divje. Za mrz sta tako neobčutljivi, da jima ne škoduje najhujša zima. Komaj pred kakimi 200 leti so začeli to grmičje bolj ceniti in ga zasajati po vrtovih. Poplemenitili so ga pa šele tekom minulega stoletja, ko so začeli vzgajati razne sorte z debelejšimi in okusnejšimi plodovi. Pri nas sicer vsakdo pozna grozdjice (ribez) in kosmuljo, toda ne čislajo ju tako kakor zaslužita zbog svojih vrlin. Po drugih pokrajinah, zlasti po Nemčiji, po Nizozemskem in po Ameriki, goje pa to jagodje v obširnih nasadih in njihovi plodovi se v veliki množini uporabljajo v sadni industriji. Po nekaterih krajih so opustili celo slabe vinograde in so dotična zemljišča zasadili z grmiči grozdjica in kosmulje, ki več vržeta nego vinska trta. Na enem hektaru pridelajo ob dobri letini baje do 10.000 kg grozdjica.

Po naših krajih sade grozdjice in kosmuljo edino le po vrtovih. Pa še to malenkost najčešče zanemarjajo, da samo životari in ne daje pravega užitka. Za vrt pa bi ne mogli izlepa najti primernejše sadne rastline nego sta baš te dve. Na najmanjšem vrličku lahko najdemo prostor za nekaj grmov grozdjica in kosmulje. Sadimo ju v vrstah po rabatah ali ob ograji v razdalji do dveh metrov. Posamezni grmiči se lepo podajo na ogljih gredic, ali vmes med pritličnim drevjem. Na večjih vrtovih, kjer je dovolj prostora, bi bili pa bolj priporočeni samostojni nasadi v nekoliko večjih razdaljah. Vmes bi pa kazalo gojiti kakršnokoli zelenjad. Velik, zdrav grm da povprečno na leto po tri do štiri kilograme grozdjica. Pridelek je torej razmeroma obilen in za domačo potrebo zadostuje že nekoliko grmov.

Grozdjice in kosmulja sta vobče skromni rastlini. Uspevata povsod, rodita skoro brez izjeme vsako leto in ne potrebujeta nobene posebne

nege. Ugaja jima pa bolj ilovnata, vlažna zemlja v solnčni legi. V suhih tleh in v senci se zarod rad ospe. Vsekako pa hočeta imeti obdelano in redno gnojeno zemljo. Na pustem, travnatem svetu in brez gnojenja samo životarita in je pridelek jako pičel in slab. Baš zato pa je tako prikladno, da ju sadimo na primerne prostore na domačem vrtu, kjer zemljo že itak obdelujemo in gnojimo zaradi drugih vrtnih pridelkov. In prav zaradi tega je pametno, da v večjih nasadih grozdjica in kosmulje gojimo med vrstami grmičev tudi zelenjad. Taki nasadi vzdržijo in obilo rode 20 let in še čez.

Največ nam vrže grozdjice, ako ga gojimo v obliki grma. Cepijo ga pa tudi na meter visoka debelca zlatega ribeza. Toda taka drevesca so bolj za igračo in okras nego da bi imeli od njih imena vreden pridelek. Za užitek so samo grmiči. Z grmi nimamo drugega dela, nego da vsako pomlad ali pa že pozimi izrežemo starejši, nerodovitni les; kajti rodovitni so samo mladi, krepki poganjki. Na ta način se grmi vedno pomlajajo. Samo ob sebi je umevno, da moramo zatirati posebno trajne plevelne rastline, ki se v starejših nasadih silno rade in tako razpasejo, da jih je pozneje prav težko ugonobiti.

Grozdjice vzgajajo dandanes v pre mnogih sortah, ki se razlikujejo med seboj posebno po barvi in po debelosti plodov in po rodovitnosti. Najnavadnejše in tudi najbolj priljubljene so sorte z rdečimi grozdki. Kot namizne sorte so dobre tudi sorte z belimi oziroma rumenimi jagodami. Ribez s črnimi jagodami, ki imajo sirove poseben duh, ni povsod priljubljen. Vendar pa ga drago plačujejo, ker je baje jako zdravilen. Zelo rodovite sorte z debelimi jagodami so: debeli holandski, Faysov novi rdeči in holandski beli ribez. Najboljša črna sorta je Leesov rodovitni.

Kosmulja je še nekoliko skromnejša nego grozdjice. Sicer pa se glede gojitve mnogo ne razlikuje od nje. Tudi kosmulja v obliki grma največ vrže. Vendar pa so visoka debelca z lepim vrhom bolj primerna nego ribezova. Zlasti radi jih sade v olupševalne svrhe po rabatah ob vrtnih potih. Kosmulje se dobe v treh glavnih sortah: zelene, rdeče in bele (ali rumene). Priporočene sorte z debelimi sladkimi plodovi so: rdeča triumf, bela triumf in princ avranjški. Za večje nasade zelo priporočajo Maurerjev semenjak.

Sadike od grozdjica in kosmulje dobimo po vseh večjih drevesnicah. Saditi jih moramo prav rano spomladi, ker ozelene izmed vseh sadnih rastlin najprve. Vzgojimo si jih pa tudi prav lahko sami, in sicer od grozdjica s potaknjenci, od kosmulje pa z grebencami. Sredi oktobra meseca narežimo od zdravih grmov po 20 cm dolge enoletne šibe ter jih potaknimo za 10–15 cm globoko v dobro pripravljeno vrtno zemljo. Tekom prihodnjega poletja poženejo goste korenine in krepke šibe. Naslednjo pomlad so že godne, da jih lahko presadimo na stalno mesto. Kosmulja pa se jako rada ukorenini, ako spomladi pripognemo enoletne poganjke okrog stare rastline k tlom in jih nekoliko prispemo z zemljo. Samo vršičke pustimo zunaj in jih obrnimo kvišku. Čez poletje narede korenine in v jeseni ali prihodnjo pomlad jih je treba previdno dvigniti, odrezati od matere ter presaditi na stalno mesto.

Grozdjice se uporablja v gospodinjstvu na razne načine. Cele jagode vkuhavajo ali jih predelavajo v mezgo, zdriz in razne druge podobne slaščice. Sok se lahko vkuha kakor malinovec. Iz nje delajo tudi jako okusno vino. Manj uporabne so kosmulje. Še največ zaležejo, ako jih pojemo sirove. Ako so dovolj zrele, so prav prijetnega sladko-kiselkastega okusa. Tudi vkuhane so dobre. Sok pa ni posebno pripraven, ker se nerad učisti in ima nezatno barvo. Zato kaže, da gojimo na vrtovih več grozdjica nego kosmulje.

M. H.

Mati.

Nedavno mi je prišla v roko drobna knjižica p. Wiesebacha iz D. J., ki jo je naslovil z eno samo besedo »Matere«. V njej sem našla toliko zlatih vzgojnih zrn, da ne morem drugače, kakor da jih v izvlečku podam našim materam.

Mati in otrok.

Mati in otrok — najlepša, najljubšejša in najblažja slika iz človeškega življenja.

Mati in otrok — kakor sladka, ljubezni polna godba!

In vendar leži za vsako pravo, pošteno in čisto ženo najlepši zvok v drugi besedi: otrok. Otrok ji je že od prvih detinskih let, ko se je igrala s svojo punčko, ostal kot zlata sanja njenega hrepenenja, ki ga more premagati samo velika moč Bogu darovanega devištva. Tako torej stoji otrok kot vzor v bistvu ženskega mišljenja. Zato pa je otrok tudi nekaj velikega in svetega, zlasti še zato, ker pri njegovem spočetju neposredno sodeluje Bog, ko ustvari njegovo neumrjočo dušo.

Največjo lepoto in najvišjo vrednost pa prejme otrok pri Kristusu. Pri svetem krstu ga zopet sprejme za božjega otroka. Sam je s svojim detinstvom posvetil otrokovo detinstvo. Trideset dolgih let je namreč ostal pravzaprav otrok v otroškem razmerju napram svoji materi in svojemu redniku.

In kako je ljubil otroke! »Če ne postanete kakor otroci, ne morete v nebeško kraljestvo.« Otroka nam je postavil za ideal; njegovo čistost, skromnost, ponižnost, vdanost nam postavlja v zgled. Kako visoko stoji otrok v božjih očeh!

V enakem pomenu je izrekel Kristus tudi ob drugi priliki besede: »Pustite male k meni!«

Otroke pa je kot nekaj posebno dragocenega tudi izročil javnemu varstvu z besedami: »Kdor pohujša katerega izmed malih...«

In to tako veliko dragocenost izročila Bog materi v vzgojo, v varstvo, v last. Z materjo je otrok najtesneje združen, njena duša ga vsega napolnjuje in oklepa.

Pred vsem drugim gre pri vzgoji za čast in vrednost otrokove duše. Mati mora otroka usmeriti na pravo življenjsko pot, ki vodi v večno življenje. Zato mora biti prvi in edini smoter vsake vzgoje vzgoja duha za Boga; vsi drugi smotri se morajo temu podrediti.

Otrok spada k materi in vsa njegova vzgoja je od nje odvisna. Zato sta pa neposredna smotra vzgoje: pokorščina in zaupanje. — Glavno vzgojno sredstvo pa je samopremagovanje matere.

To troje, četudi v današnjih razmerah tako malo upoštevano, je temeljna misel domače vzgoje.

Materina skrb pred otrokovim rojstvom.

Kakršna dekle, taka mati, kakršna mati, tak otrok. Zato začne otrokova vzgoja pri samovzgoji dekletovi.

Otrok naj postane po vzgoji lep in plemenit značaj. Nihče pa ne more drugemu dati, česar sam nima. Torej če mati nima nikakega značaja, tudi otroka ne more vzgajati za značaj; zato se mora dekle pred zakonom potruditi za plemenit in dober lasten značaj.

Vnanje spada k značaju dobre žene in matere, da svoje gospodinjske in materinske zmožnosti, ki jih je prejela od Boga, kar najbolj izobrazijo in izpopolnjuje. Vsako dekle, ki misli postati žena in mati — in na to mislijo vse —, se mora z vso resnobo, četudi je v dobri službi, lotiti dela in priprav za svoj pravi poklic gospodinje, žene, matere. Zato naj se vestno in z vnamo uči: kuhanja, pranja, šivanja, snaženja in splošnega gospodinjstva. Kajti ako se vsega tega ne priuči, potem požene svojo družino v pomanjkanje, ker preveliki izdatki in domači nered motijo družinski mir in odpirajo na široko vrata revščini. Da potem o dobri vzgoji otrok ne more biti govora, je samo po sebi umevno.

Drugo in neizogibno pa je: praktična izvežbanost v negi otroka in praktični studij otrokove duše. Oboje seveda brez teoretičnih križpotov, ki so prej v oviro kakor pa v pospeševanje resničnega znanja.

Najboljša šola v tem pogledu pa je za doraščajočo hčer domača družina, kjer pod materinim vodstvom opravlja materino delo na manjših bratcih in sestricah. Na ta način so z otroki oblađodarjene družine za bodoče matere najprimernejše šole. Dekle pa, ki doma ali v bližnjem sorodstvu nima tako pripravne učilnice, naj se ne sramuje tudi v soseščini poiskati primerne pouka za svoje delo v bodočnosti.

Ker pa je za otroka vzgoja njegove duše najvažnejša, je tudi za bodočo mater pouk v tej vzgoji po-

sebno važen. Ako je sama pri sebi vajena, da ceni dušo nad telo, ne bo ji težko v tem smislu delati tudi za otroka. Ne vnanost in zgolj vnanje lastnosti, nego notranost in otrokova duša sta za njeno delo posebno važni.

Ker je otrokova duša glavni predmet vzgoje in ker je mati otroku prva božja namestnica in ker otrok vedno ostane božja last, mora vso vzgojo pronicati globoka vernost (religioznost). Otrok mora ob materini roki spoznavati vero in se z njenim zglednim sodelovanjem udeleževati v pobožnosti.

Versko mlačna ali pa celo versko mrzla mati nima niti prepotrebne moči za pravilno vzgojo svojega otroka. Najgloblje in najnežnejše strune otroške duše ostanejo tihe in neme, ako ne najdejo ter ne začitijo sozvočja v materini duši. Brezverna mati je prava nesreča za svojega otroka in se zelo pregreši zoper prvo in najvažnejšo materino dolžnost.

Z molitvijo in bogovdanim življenjem, s pogostim prejemanjem svetih zakramentov naj se dekle pripravlja na svoj bodoči poklic. Bodoča mati ne moli nikoli preveč; saj si ne more nakupičiti dovolj milosti za oni čas, ko postane mati in ne bo imela več toliko časa za molitev, ker bo imela preveč drugih dolžnosti.

Kako srečna bo tedaj, če si je že zgodaj nabrala za ta čas obilo božje pomoči.

Toda: zgolj molitev še ne ustvarja značajev in tudi ne vzgaja še dobre matere. »Moli in delaj!« je tudi za ta slučaj merodajno. Bodoča mati mora delati ob svojem lastnem značaju. To pa najlaže stori z ubogljivostjo napram lastnim staršem; kajti nič ne krepí volje bolj kakor pokorščina in na nobeni otroški čednosti ni toliko blagoslova kakor na tej. Dalje pa bo bodoča žena v enakem razmerju s svojim možem, v kakršnem je zdaj s svojimi starši. Če se zna hči v pokorščini premagati, ji celotna samovzgoja ne bo delala težav. Saj je ne razburja vsaka malenkost; ne vdaja se vsakokratnemu razpoloženju. Premagati zna malenkostno nervoznost, ki pogosto ni drugega kot slabost volje. Ne boji se malenkostne bolečine; rada in lahko si kaj odreče in ne da se ujeti v mrežo sebičnosti. Z lahkoto se uživi v dejstvo, da kot žena in mati nima le pravice, ljubezen prejemati, ampak v prvi vrsti dolžnost, jo deliti.

Za kar se bodoča verna mati vzgaja sama, to mora zahtevati od bodočega

moža, od očeta svojih otrok: da je značaj, cel in dober katoličan. Nobena slepa ljubezen, nikaka preračunjena misel na preskrbljenje je pri izbiri moža ne sme bolj prevzeti kot pa resna in mirna preudarnost o plemenitem značaju njegovem.

Praden ga po lastnem opazovanju in po oceni svojih staršev ne spozna za takega, naj ne bo izrečena med njima odločilna beseda. In če se pred poroko pokažejo bistvene napake v njegovem značaju, je še vedno čas, da se odpove pomembnemu in velevažnemu koraku; kajti očetov značaj prehaja tudi na otroka.

Po poroki ima žena glede nase in glede na moža še vedno dovolj prilike za samovzgojo. Šola premagovanja se je zdaj vprav pričela. Naše žene bi v tem pogledu prav mnogo storile, če bi s pristno žensko dostojnostjo združevale krščansko moč. S tem bi polagale temelje otrokovi sreči.

Najvažnejša doba pripravljanja za bodočo otrokovo vzgojo pa so tajinstveni meseci, ko nosi mati otroka pod srcem. Utrip njenega srca je njegov utrip, vse njeno notranje življenje je njegovo notranje življenje. Tesnejšega združenja dveh človeških življenj sploh ni. Vse, kar se dogaja v materi, preide na otroka. Če je mati v tej dobi jezljiva, ničemurna, razposajena, poltena, skopa, le na vnanje navezana, potem se prenese to razpoloženja kot kali na otroka in mu zelo, zelo otežujejo vse njegovo poznejše življenje. Jasno je, da je marsikatera mati prvotni vzrok za vse težave in boje, ki jih vlačijo otrok za sabo vse življenje.

Nekatere matere iščejo v teh mesecih le lepo okolico in družbo lepih ljudi, češ, da bo zato tudi otrok lep. Mnogo bolje pa stori tista mati, ki v tem času skrbi za lepoto svoje duše in jo blaži in plemeniti, ker s tem zbira bogat kapital lepih duševnih zmožnosti in moči, ki jih ponese otrok v svoje bodoče življenje. Če kdaj, potem mora mati v tej dobi živeti kar najbolj mirno in zbrano življenje, brez vnanjega hrušča. Zase in za svojega otroka naj moli, v svetem obhajilu pa prejema Ljubitelja malih, ki je nekaj vzel svoje telo iz zemeljske matere.

Tako pričakuje krščanska mati v svetem strahu in s pravilno pripravo velikega trenutka.

Vsa njena okolica pa ima dolžnost, da jo podpira pri tem delu; saj je skrb za naše matere enakega pomena s skrbjo za srečno bodočnost naroda in človeštva.

A. Lebarjeva.

Moda.

Pota mode.

Skoraj brezmejna so pota današnje mode. Nimajo mej ne glede barve, pa tudi glede oblike ne. Vidiš pisane, rožaste, mrežaste, križaste blagove, vidiš gladka, ozka krila in vidiš nagubana in široka. In so zgibki spredaj, ki sličijo predpasniku, in so ob straneh ali le na eni strani, ali je pa krilo nabrano ali zgibano krog in krog. Život je dolg in ozek, časih sega do bokov, časih do kolen in čez. Rokavi so prav kratki in ozki, ali so dolgi in široki, ali pa so ozki in dolgi. Krog vratu so izrezane obleke okroglo ali srčasto ali pa so zaprte do ušes. Vse-povsod — kakor hočeš, kakor želiš, kakor meniš, da je lepo in je vseč tvoji postavi in vsej zunanosti in notranosti. Vse mora biti pa živo, obleke morajo živeti. Vse barve so moderne in čim več jih je, tem živahnejša, modernejša je obleka. Slamniki so prišli nekako iz mode, zamerili so se, ker so preobčutljivi. Prav zelo moderne gospe so nosile sredi poletja klobuke iz fine, mehke klobučevine. Pri čevljih je opaziti, da so bolj in bolj priljubljene nizke pete. Hvala Bogu, to je edina pametna misel v modi za čevlje! Kakor so obleke brez zažetih pasov in steznikov, naj bodo tudi čevlji bolj »človeški« in naj ne mučijo nog z visokimi, nerodnimi petami. Gotovo pa je, da veljajo taki čevlji z nizkimi petami le za cesto, pri večernih toaletah imajo še vedno visoke, lesene pete prvo besedo. Sleherna ženska — bodisi iz mesta ali z dežele — pa mora priti tekom let do tega, da bo vedela, kaj sme obleči, in se bo zavedala, da je le taka in taka obleka zanjo, pa najsi reče moda tako ali tako. Če je pametna, bo vedno le po moderna.

M. K.

O črni barvi.

Ženske so spet prišle na to, da jim najbolje pristojna črna barva. In ženska je v črni obleki vedno elegantna, je videti vitka v njej in — črna obleka se ne umaže in ima še vse polno drugih dobrih lastnosti. Mogoče pa bi ne bila dandanašnji črna barva v oblekah tako priljubljena, če bi živeli v bolj veselih časih. Žalna barva se tako zelo prilega »žalnemu« razpoloženju, se prilega slabi volji, ker je denarnica prazna, in je tudi pripravna zato, ker moreš na črno obleko našiti vsakovrstne okraske drugih barv. In tudi to je: imaš že ponošeno in obnošeno obleko, ki nima nikake prave barve več. Pa jo razparaš, daš bar-

varju, ki ti jo pobarva črno — in imaš tako spet novo obleko. Moda ti gre tudi sicer na roko: pri barvanju se blago uskoči — in glej — moda je taka, da so zdaj moderne krajše obleke. Tudi oblika oblek je taka, da nima dosti zahtev — in količkej priročna ženska si sama sešije obleko. »Črna moda« je pripravna tudi še zato, ker ti ni treba prav nič paziti, če bo blago pravilno pobarvano. Črno je črno — in kdo bi si mislil, da so gospe v starih oblekah, ko jih vidiš izprehajati se vse elegantne v črnih plaščih. Sicer pa pri oblekah ne izprašujemo, koliko so stare, ampak je vse odvisno od tega, kako ti pristojajo. Lepa navada je, da se oblačijo starejše žene in gospe v črno obleko. Pogledaš take žene in koj veš, da pozna že pota življenja in ve, da »življenje ni praznik, ampak je delaven dan«. In vidiš mlajše, ki vse drhti v barvah na njih in cesta ti odpre pogled v celoto človeka: tu leta in resnost, ondi mladost in živahnost. In glej, če si v žalni obleki, da je dostojno prikrojena in ne kažeš golih rok pri pogrebu.

M. K.

Kuharica.

O pravilni kuhi.

Ni kar tako, da posvečamo ženske toliko pažnje na pripravljanje jedil. In bo tudi res, kar povedo tiste besede, da »gre ljubezen skozi želodec«. Živila moramo najprej pregledati, odstraniti od njih vse tisto, česar ne moremo uporabiti pri kuhi, saj je prav malo takih živil, ki bi jih utegnili pojesti kar tako. Zato živila kuhamo ali jih pečemo. Zaradi vročine, ki nastane pri kuhanju, razpočijo stanične kožice rastlinskih živil. Tako n. pr. ne bi mogli prebaviti krompirja in sočivja, če se ne bi radi vročine razpočile te kožice. Če pečemo kruh, se izpremeni skrob, ki je v moki, se razcedi, prav tako, kakor če kaj kuhamo. Če kuhamo ali pečemo meso, se zrahljajo mrenice in kožice in se deloma izpremenijo v nekako lepilo. Radi tega je meso bolj rahlo in ga laže zgrizemo. Če je meso od stare živine, ostane trdo, čeprav ga kuhamo še tako dolgo časa. Pri kuhi se moramo seveda tudi ozirati na želodce onih, ki kuhamo zanje. Tako n. pr. bolan želodec ne prenese hrane, ki ne bi bila dovolj prekuhana, pa so za take želodce kašnata jedila najbolj pripravna. Leča je n. pr. dosti laže prebavljiva, če jo mešamo in kuhamo tako dolgo, da je vsa razkuhana, kakor pa, če ostane v zrnih, ker ima tako želodec več dela.

Če pripravljamo jedila, moramo pomisliti na prebavo. Napak bi bilo, če bi postavili na mizo močno juho pred kosilom, ki bi imelo še prav dosti drugih jedil. Za tako kosilo je najpripravnejša mesna juha, ki ima najmanj — skoraj nič — redilnih snovi v sebi, čeprav splošno menimo, da je mesna juha najbolj močna. Mesna juha želodec le nekako pripravi za tista jedila, ki sledijo juhi. Isto lastnost imajo tudi začimbe, ki želodec prijetno razdražjo, da človek laže je.

Če poješ kako jed s tekom, tedaj tudi telo bolje izrablja tisto jed, torej je bolj hranilna zate. To pa zato, ker oni soki, ki jih uporabljamo pri prebavi, močneje delujejo tedaj, če si kake jedi posebno zaželimo. Saj pravimo »kar sline so se mi cedile«, kar pomeni, da celo v ustih močneje delujejo sluze in sline, kaj šele v želodcu, kadar nam kaka jed posebno prija. Zatorej je zelo važno, da nam jedila vzbujajo tek. Kar pojemo s tekom, to tudi laže prebavimo.

In če polagamo važnost na to, da mizo lepo pogrnemo in jedila lepo in prijetno pripravimo in jih razvrstimo po mizi, ni to prijetno le za pogled, ampak je važno tudi za prebavo, torej za zdravje. Le spomni se na bolnika, koliko laže je, če mu vse lepo pripravijo! Zatorej je kuha tudi duševno spojena s človekom.

In hrano menjamo; da kuharica vsak dan premišlja, kaj bi skuhala danes, tudi ni kar tako in ima tudi svoj pomen za zdravje. Le če jedila izmenjavamo iz dneva v dan, če je veliko razlike med jedjo enega in drugega dneva, le tedaj je hrana tudi zares redilna in zdrava. Če pa ješ vedno eno in isto jed, se ti jed ne le zastudi, temveč tudi zbolíš zaradi tega.

Seveda ni prav, če jemo preveč ali če jemo prevečkrat taka jedila, ki zelo dražijo želodec. Taka jed je mogoče prav prijetna za marsikogar okus, toda zdrava ni.

Da pa se gospodinje tako zelo brigamo za kuho, je čisto pravilno, saj s tem skrbimo tudi za socialnost — za zdravje naroda. In če bomo znale pravilno kuhati — kar je pa umetnost! — bomo s tem tudi sodelovale pri državnem gospodarstvu in zdravju. In vprav pri kuhi vidimo, kako velike važnosti in kakšnega pomena je ženska za državo glede na vprašanje iz vzgoje in iz zdravjeslovja.

Marija Kmetova.

Nadevana paprika z zeljem.

Papriko obriši, odreži pokrovček in izdolbi seme. Razen tega zreži zeljato glavo na rezance kakor za salato in napolni z rezanci izdolbeno papriko, vsaki papriki pritisni pokrovček, jo naloži v kozarec in zalij s kisom. Nato kozarec zaveži in hrani na suhem. To nadevano papriko daj k svinjski ali drugi pečenki.

Paprika v kislu.

Papriko obriši, odstrani pečke in jo zreži na rezance; stresi jo v skledo, jo posoli in pusti nasoljeno 12 ur. Nato jo deni na rešeto, da se odteče; potem jo naloži v kozarec in zalij s kisom, kakršnega imaš za kumare. Na vsak kozarec nalij za prst visoko olja; končno s pergamentnim papirjem zaveži in postavi na hladen, suh prostor. Ta paprika se rabi kakor kisla kumare in je dobro čistilo za želodec.

Gobovi zrezki.

Globok krožnik osnaženih in na listke zrezanih gob polij z vrelo vodo, ožmi jih in dobro seseklaj, razgrij v kozi žlico masti, prideni drobno zrezane čebule in sesekljane gobe. Ko se nekoliko dušijo, jih osoli, pridaš par žlic kisle smetane, dve sesekljani osnaženi sardeli, dve pesti krušnih drobtin, ščep popra in muškatovega oreška in eno jajce, nato naj četrt ure stoji. Potem napravi iz teh gob majhne, tri prste široke, okrogle hlebčke, potresi jih z drobtinami ter opeci na masti.

Grahov pire za bolnike.

$\frac{1}{4}$ kg izluščenega, svežega graha skuhaj in skozi sito pretlači, primešaj še vročemu pireju par žlic sladke smetane, malo žličico sladkorja, ščep soli in en rumenjaki. Vse dobro premešaj in ga daj na mizo.

Češpljevi vzhajani cmoki.

Najprej raztopi v dveh žlicah mleka 1 dkg drožja in žličico sladkorja in pusti vzhajati. Nato vlij v skledo $\frac{1}{4}$ l gorkega mleka, ga osoli, mu prideni za oreh sirovega masla, 40 dkg moke, vzhajano drožje in eno drobno jajce; vse dobro zmešaj in stepaj četrt ure. Potresi testo z moko, pokrij s prtičem in postavi na gorko, da vzhaja. Vzhajano testo razvaljaj za pol prsta na debelo v krpo, ki jo potem razreži v približno 32 majhnih krpic. Na vsako položi eno obrisano češpljo ali tudi dve skupaj, ki jim pa odstrani kosti in vloži namesto njih košček sladkorja; češlje potem tako

zavij v krpico, da so popolnoma pokrite. Tako pripravljene cmoke pokladaj na desko, s prtičem pogrnjeno (prtič potresi z moko), za dva prsta vsaksebi, pokrij in postavi na gorko za 20 minut, da vzhajajo. Vzhajane cmoke pokladaj v vrelo osoljeno vodo ter jih narahlo kuhaj 15 minut (cmoki se zelo narastejo, zato je najbolje, da jih kuhaš v široki kozi in ne preveč naenkrat). Kuhane nalahko jemlje iz kože, zloži na krožnik ter zabeli s sirovim maslom ali mastjo, v kateri si zarumenila 1—2 žlici krušnih drobtin; po vrhu jih še potresi, ako hočeš, s sladkorjem in cimatom. Ali jih devaj v zarumenele drobtine. Te cmoke daj takoj na mizo, ko so kuhane.

Vlaganje grozdnih jagod v kozarce.

Deni v kozarec lepe, trde, bolj majhne grozde ali same grozde jagode, zalij jih s sladkorno vodo (15 dkg sladkorja na 1 l vode), zapri in kuhaj v sopari 15 minut pri 80° C.

Mezga iz breskev.

Breskve operj in obriši, prekolji jih in jim odstrani koščice in vse, kar je slabega; deni jih v čist, ne masten lonec, tega postavi v drugega, večjega, v katerem naj bo toliko vode, da bo segala prvemu loncu do srede. Oba lonca dobro pokrij ter pusti, da vro breskve toliko časa, da se zmehčajo. Nato breskve dobro stlači in pretlači skozi sito in stehtaj sok. Za vsak kilogram soka prideni 80 dkg sladkorja, politega s $\frac{3}{8}$ l vode. Ko se zgosti, prideni sok in kuhaj med vednim mešanjem toliko časa, da se nekoliko zgosti. (Najlaže spoznaš, kdaj je kuhana, takole: deni je eno žličico na krožnik; če se hladna strdi, je dobra in jo takoj odstavi.) Približno kuhamo mezgo pol ure. Mezgo še gorko napolni v kozarce, katere si poprej dobro ogrela. Vselej postavi kozarce, kadar jih polniš, na mizo. Postavi čez nekaj časa v ohlajeno pečico, da se napravi na vrhu skorjica. Drugi dan potresi mezgo s salicilom, zaveži in hrani na suhem in hladnem prostoru.

Mezga iz breskev in češplj.

Ta se pripravi prav tako, samo da dušiš polovico breskev in polovico češplj. Ko jih pretlačiš, stresi sok in dodaj na 1 kg soka 70 dkg sladkorne sipe, prideni skorjo cimeta, postavi na ognjišče ter kuhaj med vednim mešanjem $\frac{3}{4}$ ure. Drugo napravi vse kakor pri mezgi iz breskev. M.R.

SALE IN UGANKE

Za smeh.

Hudomušni tiskarski škrat.

Pevsko društvo »Šmarnica« je priredilo izlet v bližnji trg in imelo tam koncert na korist sklada za olepšanje trškega parka. Društveni tajnik je že v nedeljo sestavil tozadevno poročilo za krajevni list »Trobenta«, ki se je stavil sicer že v ponedeljek, izšel pa je bolj ali manj neredno v torek. V kakšnem razpoloženju je pisal poročilo tajnik, tega nam ni treba preiskovati, ker je pri vsakem listu nastavljen urednik, ki izpolnjuje sveto dolžnost, da popravlja članke, spise, dopise itd. A čez vse je neizogibni škrat, ki se neviden potiče po tiskarni in ima vprav v ponedeljek svoje muhe in svoj vražji ples. Tako se je pripetilo, da je škrat izmrcvaril tajnikovo poročilo v sledečo kolobocijo:

Naše pivsko društvo je priredilo včeraj izlet v trg N. Težko primakani dan je končno vendarle napočil. Vraž nas je potegnol od trga N. Tu nas je čakala trška godla, ki nas je počastila s kovačnico, ki nam je še dolgo brnela po ušesih. Nato se je razbil sprevod. Med grmenjem popičev smo se približali trgu, kjer nas je s prek[r]asnimi besedami pozdravil občinski odporNIK gosp. Migael Godrnjač. Zahvalil se mu je predsednik, ki je poudaril, da se »Šmornica« trudi posmeševati in pod[p]irati vse, kar je lepo in dobro, zlasti pa goji nerodno pesem. »Šmarnica« je nastopila v koncertni dvorani z obzirnim programom. Najbolj nam je uhajal teror gosp. Poliča; prav navdušili pa smo se za copran-solo goskodične Silvije. Gospod dur-agent je svojo težko vlogo rešil zijajno. Občinstvo mu je borno ploskalo, kar je v bolni meri zaslužil, društvo pa si je s svojim nastopom pridobilo en laborjev venec več. Ta venec naj podžaga društvo k živalnejšemu pivskemu delu. Opasovalec. Matko.

Profesorska.

Profesor (dijaku v prvi gimnaziji): »Ker se niste naučili lekcije, morate za kazen stokrat spisati stavek: 'Uči se pridno!' Obenem pa se boste naučili Vilharjevo 'Ljudmilo' trikrat na pamet.«

V kopališču.

»Kako vendar, gospa, ali res že odpotujete? Mislil sem, da ostanete celo sezijo!«

»Res je, imela sem namen, da ostanem, toda davi sem prejela od moža po nakaznici 2000 dinarjev, ne da bi ga prosila zanje. Veste, to se mi zdi sumljivo, zato grem.«

Obljuba.

Nekdo je kupil konjiča na semnju. Ko je odjahal domov, se je stemnilo, začelo se je bliskati, huda nevihta je prišla. Brž je obljubil mož, da bo prodal konja in ves znesek podaril v dobre namene, če bo prišel zdrav iz nevihte. Res se je zjasnilo — in mož je držal besedo: vrnil se je na semenj, kupil ondi kokoš in povedal ljudem, da prodaja konja. A pristavil je, da samega konja ne proda, ampak tudi kokoš zraven.

»No, koliko pa hočete za oboje?«

»Za konja en dinar, za kokoš pet tisoč dinarjev,« se je odrezal možak.

O gobah.

»Če hočeš vedeti, ali so gobe dobre ali strupene, daj jih tašči! Če umrje — potem so dobre!«

Na hribih.

»Poglej, oče, kako lepo je tam spodaj!«

»Tepec! Zato si me zvelkel tu gor, da vidim, kako je spodaj?«

Vsak po svoje.

Glasbenik je vprašal Mozarta: »Povejte mi vendar, kako postane človek skladatelj?«

Mozart: »Vi ste za to še premladi.«

Glasbenik: »A Vi ste bili še mlajši od mene, ko ste začeli komponirati!«

Mozart: »Je res, res pa je tudi, da meni ni bilo treba nikočar vprašati, kako je treba komponirati.«

Že se spozna.

Učitelj: »Kaj razumemo pod besedo 'mrtva sezija'? No, Andrejček?«

Andrejček (zdravnikov sin): »Če je vse zdravo.«

Izvirno.

Pred delavnico nekega čevljarja v Florenci sem čital sledeči napis: »Bolnišnica za čevlje. Ozdravljenje garantirano v dvanajstih urah.«

Nevaren instrument.

Profesor terapije je stopil s svojimi učenci na kliniki k postelji bolnika, ki se mu je bila zmešala pamet radi pijanosti. Vprašal je bolnika: »Kaj ste?«

Bolnik: »Muzikant.«

Profesor: »Gospodje! Znano dejstvo je, da igranje na pihala grlo neverjetno suši. Zato je tudi jasno, da taki godci več pijo kot drugi in da pijo alkoholne pijače. Naravna posledica te zlorabe pa je bolezen, ki jo imamo pred seboj.«

»Na katero pihalo pa igrate?« je vprašal profesor bolnika.

Bolnik (z medlim glasom): »Na škant.«

Znati je treba.

Moja taščica pride vsa navdušena od pridige: »O, ta pater, to ti je govornik. Govoril je o peklju kakor kak angel.«

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italia.

1. Grozdje.

(Domen, Zgonik.)

2. Kozarec.

(Domen, Zgonik.)

VINE 'VINKO 'VINAP 'ZAR
 VORIZ 'VAD 'VTS 'VFC
 VVE 'VIMRE 'VGRF 'VIL
 VPROP 'VVT ?

3. Kraljev izprehod.

(Miroljub, Kočevje.)

	I				
I	E	N	J	A	
P	T	J	K	E	
E	N	J	E	N	
J	L	E	J	K	
V	Ž	A	R	J	
I	I	T	Š	A	

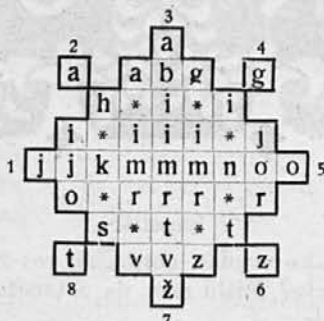
4. Podobnica.

(E-a, Ljubljana.)

5. Črkvonca.

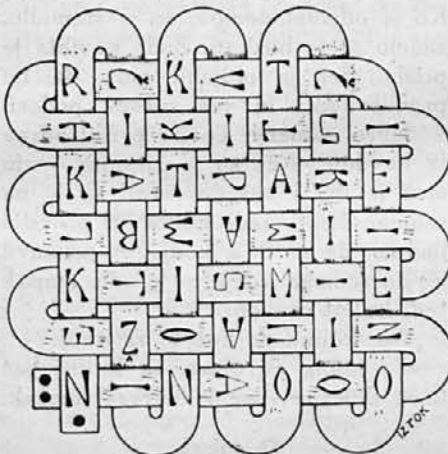
(Ivanka Kralj, Ljubljana.)

Prestavi črke v posameznih predalih tako, da dobiš: a) 1-5 žensko ime, b) 3-7 ime starega mesta, c) 2-6 moško ime, e) 8-4 pohod z godbo, d) 1-3 izraz iz računstva, e) 7-5 del sveta, f) 3-5 prijeten duh, g) 1-7 izraz za požar.

6. Zapleteni trak. (Nagrajena.)

(Iztok, Ljubljana.)

7. Skrita števila.

(Miroljub, Kočevje.)

Preden enkrat sedem, pobrišem stol dvakrat.

Ko sem desetnika gostil, sem mu nutil gnjati, sočivja in lepe teletine.

Vaški oštir ima pred večerom mnogo gostov; še stari možje prihajajo k njemu, da poslušajo veselo petje.

Poišči v teh stavkih števila, katerih vsota znaša 1313!

8. Vremenska uganka za oktober.

(Stric Jože, Bloke.)

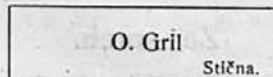
VEKOSLAV HITRUH.

5. 1. 2. III. II. * 6. V. 3. 7. *

1. * IV. 4. 3. 2. * I. V. 3. 7.

9. Posetnica.

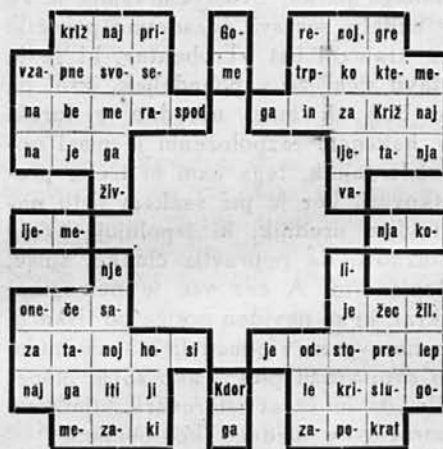
(Rihteršič Boris, Celje.)

Mož je obrtnik.

10. Konjiček.

(Marin, Stari trg pri Črnomlju.)

11. Veriga.

(Rihteršič Boris, Celje.)

der, dra, ja, ma, pe, ro, sa, sa, ti, va, va, za-

Sestavi iz teh zlogov enajst samostalnikov tako, da bo zadnji zlog ene besede obenem prvi zlog druge besede.

Razpis nagrade.

Za pravilno rešitev vseh ugank: Ivana Cankarja Zbranih spisov II. zvezek.

Ako bo več rešivcev, določi žreb.

Vse rešitve, tudi iz inozemstva, treba poslati vsaj do 20. oktobra 1925 v zaprtem pismu na naslov:

Uprava »Mladike«, Prevalje.

Rešitev ugank

v 9. številki.

1. Hruška. Vzameš najprej črke brez pik, nato pa črke po številu pik; dobiš: Zrela hruška sama pade.

2. Magični kvadrat:

21	7	33	19	45
47	23	9	35	11
13	49	25	1	37
39	15	41	27	3
5	31	17	43	29

Ko nadomestiš številke s črkami, dobiš: Vsaka tica svoje gnezdo ljubi.

3. Besedna uganka: Samostan, gorovje, kolovoz, čarodej, evangeliј.

4. Mozaik:

J	u	r	č	i	č
C	a	n	k	a	r
A	š	k	e	r	c
C	i	g	l	e	r
Z	a	r	n	i	k
K	l	o	d	i	č

5. Črkvonca:

Kozarec
 nastilo
 čednost
 zagovor
 sandale
 povesmo
 nagrada
 čumnata.

Zrno do zrna pogača.

6. »Tiči«: Ljudje smo kakor tiči: danes smo, jutri nas ni.

7. Vremenska uganka za september. 25 črtam odgovarja 25 črk slovenske abecede; zvezane so s »cik-cak« črto, ki dá:

Je Tilen moker in meglen, enaka tudi bo jesen.

8. Venec. Vzameš skupine črk po številu črk in dobiš:

Venec sem poročni vila, nad na njem sijal je žar, a kedaj ga bom nosila z zaročencem pred oltar?

S. G.

9. Spremenitev:

kost prst kasa
 kosa krst kosa
 kola kost kosi
 kila kosa komi
 Silla] kola lomli.